چنگیز ایتماتوف

(قصه)

جمیله

هر گل سفرگه چیقیشیم آلدیدن کیچکینه یاغاچ رامگه سالینگن صورت آلدیده توریش مېنگه عادت بۏلیب قالگندی. اېرته‌گه آوولگه جۏنشیم کېره‌ک. منه، حاضر هم اۏشه صورتگه تیکیلیب، گۏیا اوندن آق یۏل تیله‌یاتگندېک کۏزیمنی اوزالمه‌ی، اوزاق تېرمیلیب قالدیم.

صورتنی حلی بیران مرته هم کۏرگزمه‌گه قۏیگنیم یۏق. آوولدن قوم-قریندااشلریم کېلگنلریده کۏریب قالمه‌سینلر، دېب یشیریب قۏیه‌من. دېمک، صورتده بیرار نامناسب نرسه تصویرلنگن اېکن، دېب اۏیله‌منگ تغین، اونینگ اییمنه‌دیگن، شونینگدېک، بو بیر نادر اثر، «کۏز تېگه‌دی» دېیدیگن هیچ جایی هم یۏق، شونچه که اۏرگمچیک‌که چیزیلگن بیر صورت. اونده عادي دله منظره‌سی نینگ عیناً تصویری بېریلگن، خلاص.

صورت نینگ آرقه پلانیده سۏلغین کوز آسمانی نینگ چېکّه‌لری آقریب کۏرینه‌دی. شمال پرقو بولوتلرنی اوزاق-اوزاقلرگه، قاره‌ییب کۏرینگن تاغ چۏقّیلری سری هیده‌ب باررری. صورت نینگ آلد قسمیده سرغیش لباس کییگن بې پایان دله، کېنگ دریا تصویرلنگن. یاغین-ساچیندن کېین پۏرسیلّب یاتگن، چېکّه‌لریده‌گی قمیشلر بیر-بیریگه اَیقه‌شیب کېتگن یۏلده ایکّی یۏلاوچی نینگ آیاق ایزلری کۏزگه تشلنه‌دی. یۏلاوچیلر اوزاقلشگن سیین، آیاق ایزلری خیره‌لشه باره‌دی، گۏیا ینه بیر-ایکّی قدم یوریشسه چوکاتدن چیقیب کېته‌دیگندېک تویولردی. هه، اَیتماقچی، یۏلاوچیلردن بیری... کېلینگ، بیر باشدن گیپریب بېره قاله‌دی.

بو واقعه باله‌لیگیمده یوز بېرگن اېدی. ایکّینچی جهان اوروشی اوچینچی ییلگه قدم قۏیگن، اینیقسه کۏرسْک ییلن آریۏل آستانه‌لریده دهشتلی جنگلر باررردی. اۏشنده بیز بیر گله اۏسپیرین باله‌لر خۏجه‌لیکده اېکین سوغاریب، ارابه هیده‌ب، اۏت اۏریب یورر اېدیک، خلص، اوروشگه کېتگن اېرککلرنینگ آغیر محنتی بیزنینگ ذمه‌میزگه توشگن اېدی.

اینیقسه، حاصل ییغیم-تېریمیده هفته‌لب اوی بېتینی کۏرمسدېک، کېچه-یو کوندوز خرمنده بۏلردېک یا که ستشن‌گه غلّه تشیردیک.

ستشن‌گه قتنب یوریب، کۏپدن بېری اویده‌گیلرنی کۏرمه‌گنیم اوچون اۏراق نینگ عینِ قیزیگن، سرطان کونلری نینگ بیریده یۏل-یۏله‌کی اویگه کیریب اۏته‌ی، دېب بۏش ارابه‌منی یۏلدن بوردیم.

بیز ازلدن کۏچه نینگ باشیده‌گی یانمه-یان توشگن ایکّی اویده توررردېک. اولرنینگ بلندلیگی اوچ مترچه کېله‌دیگن، دېوارلری جوده پیشیق قوریلگن بۏلیب، دریا تمانی درختلر بیلن اۏرلگن حولی بیزنیکی اېدی. مېن کتّه اوی نینگ اۏغلی اېدیم. اکه‌لریم اوروشگه کېتگن، اولردن خط-خبر یۏق اېدی. ایکّله‌سی هم بلاغتگه یېتیب، عینِ اویلنه‌دیگن وقتده کېتیشگن. کېکسه آتم - نجار. تانگ سحرده نمازینی اۏقیردی-ده، اوستاخانه‌گه جۏنردی، شو کېتگنیچه قاش قاره‌یگنده کېلردی. خۏجه‌لیکده‌گی برچه ارابه‌لر اونینگ قۏلیدن اۏتردی. اویگه آنم ییلن سینگیلچم قالردی، خلاص.

بېریگی کیچیک اویده اېسه یقین قریندااشلریمیز توریشردی. قریندااشیمیز دېیشیم نینگ باعثی، آره‌دن ایکّی-اوچ اولاد اۏتیب کېتگن بۏلسه هم، اولر ییلن ازلدن مال-جانیمیز بیر اېدی. آته-بابالریمیز بیرگه کۏچیب، بیرگه قۏنیب، جوده اهیل یشه‌گن اېکن، بو عادتنی مقدس بیلیب، بیز هم آره‌گه ساووقلیک توشیرمه‌ی، اپاق-چپاق بۏلیب کېلردېک. جماعه

خۆجه‌لیگی توزیلگنده آته‌لریمیز بیر جایده اۆتراقلشگنلر. بوگینه اپمس، ایکّی سوو اۆرته‌سیده‌گی آرال کۆچه‌ده توروچیلرنینگ همه‌سی بیر آته نینگ فرزندلری اپدی.

کپینچه‌لیک بپریگی اوی نینگ اپگه‌سی دنیادن اۆتیب، خاتینی ایکّی گۆدک باله‌سی بیلن قالدی. اپسکی عادت بۆییچه قریندداش-اوروغلر یسیرنینگ باشینی باغلب قۆیه‌یلیک، دپب ارواح و خدانی پپش قیلیب، اونی آتمگه نکاحلب قۆیگنلر. گرچه او اوی نینگ قزان-تباغی، مال-جانی، چارباغی بۆلک بۆلگنی بیلن، اصلیده بیز بیر خاندان اپدیک. اولرنینگ هم ایکّی اۆغلی عسکرگه کپتگن اپدی. صادق دپگن کتّه اۆغلی اویلنیشی بیلن کپتگندی. اولر -«بیز جبهه‌ده‌میز»- دپب آنده-سانده خط یازیب توریشردی. کیچیک اویده کیچیک آییم بیلن کپلینی قالگن اپدی. مپن اونی دایم «کیچیک آیی» دپب چقیرردیم. ایکّله‌سی هم اپرته‌دن قاره کپچ‌گچه دله‌ده ایشله‌شردی. کیچیک آییم (اونی آوولده‌گیلر ایشچن عیال، برکه تاپسین، بونقه‌سی تاپیلمه‌یدی، دپب مقتشردی) بریگادیر بیلن ادی-بیدی اَیتیب اۆتیرمس، بویورگن ایشینی قیله بپرر، یور دپگنیگه یوره بپرر، اناوی یاش کپلینچکلر قطاری اریق چاپیشگه هم، اپکین سوغاریشگه هم یۆق دپمسدی، قۆلیدن سیره کپتمان توشمسدی. خدا بیلیب بپرگن می، دپیمن، اونینگ کپلینی جمیله هم سپرغیرت، باقوت بۆلیب، بیراق فعل-اطواری سل باشقچه‌راق اپدی.

جمیله ینگه‌منی چین قلبیمدن یخشی کۆررردیم. بیر تمانی ینگم، ایکّینچی تمانی مپندن بیرآز کتّه، لپکن بیز خودّی تپنگقور دۆستلردپک اپدیک. مپنی «کیچکینه باله»، دپب اۆز اوکه‌سیدپک اپرکه‌لتگنینی ایتمه‌یسیز می.

خلص، ایکّله خاندان نینگ تیریکچیلیگینی، رۆزغارینی آییم بیلن سینگیلچم تپبره‌تیب توررردی. سینگیلچم جوده شۆخ قیز اپدی. لپکن اۆشه آغیر کونلرده انچه قوییلیب، آییمگه جان-دلی بیلن یاردملشینی سیره-سیره اونوتمه‌یمن. ایکّی خاندان نینگ قۆی-اپچکیلریگه قره‌گن هم اۆشه، تپزه‌ک تپریب، اۆتین-چۆب غمله‌گن هم اۆشه،

داو-درک‌سیز کېتگن باله‌لرینی قۇمسب غمگین خیاللرگه چۇمگن یالغیز آییم نینگ کۇنگلیگه تسلی بېرگن هم اۇشه اېدی. اېندی، هر ایکّله عایله نینگ ارواحینی حرمتلب، سېنیکی-مېنیکی دېمه‌ی، ایکّی خاندانگه برابر قره‌ب تورگن، آوول نینگ کۇپینی کۇرگن آبرولی، دیندار خاتینلریدن بیری اېدی. بیزگه تعلقلی هر قنده‌ی ایشنی آییم حل قیلردی. آتم بۇلسه هیچ کیم نینگ اېسیگه هم کېلمسدی. «های، اوستا اکه‌نگ‌گه بارمه‌ی قۇیه قال، اونینگ غیلدیره‌کدن باشقه هیچ نرسه بیلن ایشی یۇق، هر ایکّی رۇزغارنی هم بایووچه خاتینی تېبره‌تیب توریبدی: اۇشنگه بار» دېیشردیلر. مېن هم یاش بۇلیشیمگه قره‌مه‌ی، اونچه-مونچه ایشلرگه اره‌لشیب توررردیم. درواقع، اکه‌لریم عسکرلیک‌که کېتیب قالگنیدن، مېن ایکّی اوی نینگ دستیار ییگیتی بۇلیب قالگن اېدیم. شونینگ اوچون هم اۇزیمده قنده‌ی دیر مسوولیت حس اېتردیم. بو آییمگه جوده یاقردی، پیشیق بۇلسین، یاغاچدن باشقه‌نی بیلمه‌یدیگن آته‌سیگه اۇخشه‌مه‌ی، رۇزغار ایشلریگه اره‌لشیب کۇزی پیشسین، دېر اېدی. مېن ارابه‌منی چارباغ نینگ چېتیگه، کۇلنکه‌گه هیده‌ب کېلسم، قمچی‌سینی قنجیغه‌سیگه قیستیریب آلگن بریگادیر اۇرازمت آغه بیلن آییم اېشیک آلدیده نېگه دیر اَیتیشیب تورگن اېکن. اولرگه یقینلشگنیمده آییم نینگ آوازی اېشیتیلدی:

- بارمه‌یدی! اخیر بو انصافدن اېمس-کو. خدادن قۇرقیش‌سین! خاتین کیشی نینگ ارابه هیده‌گنی نیمه‌سی. خدا خیرینگنی ببرسین، اَیلنه‌ی، کېلینیمگه تېگمه، اۇراغینی اۇریب یوره ببرسین، شوسیز هم یالغیزلیک عذابینی تارتیب، ایکّله خاندان نینگ تیریکچیلیگیدن باش قشیرگه هم قۇلی تېگمه‌یدی! بونینگ اوستیگه، بیر هفته‌دن بېری بېلیم سنچیب، اناوی جواریلر قراوسیز قالدی. بختیمگه، یخشی‌یم اۇشه مشت‌دېک قیزچه بار اېکن...

آییم عادتیچه رۇمال اوچلرینی کۇیلگی نینگ یقه‌سی آستیگه قیستیرر اېدی.

اۇرازمت نینگ چَیقه‌له-چَیقه‌له تینکه‌سی قوریدی.

- آبا سیز-اپی، - دیدی او، - اگر تۆرت موچلیم ساغ بۆلیب، قۆلیمدن کیلسه، اۆزیم-آق ایلگریگی‌دیک قاپلرنی ارابه‌گه ایرغیتیب-ایرغیتیب، آتلرنی چاپتیریب کیتمس میدیم! حاجی یۆق-ده، یاش کیلینلرگه ارابه هیده‌تیب بۆله‌دی می، دیسک، اۆزی رازی بۆلگن کیلینینگیزنی سیز یۆلدن اورسنگیز، بونقه‌ده پلان تۆلر میدی، باشلیقلر جبهه‌گه یوباریله‌دیگن غلّه‌نی نیگه تۆختتدینگلر، دیب میزنی مشتلب بیزگه دۆق اورسه، اخیر نیمه قیله‌یلیک، سیز هم توشونینگ-ده!

بریگادیر مینینگ قمچیمنی سودره‌تیب کیله‌یاتگنیمنی کۆریب، گۆیا میه‌سیگه بیر یخشی فکر کیلگن‌دیک خورسند بۆلیب کیتدی.

- اگر کیلینیمگه یۆلده-یۆلده تینتک ارابه‌کشلر تیگه‌چاغلیک قیله‌دی، دیب قۆرقسنگیز، منه، قیین اینیسی بار-کو، - دیدی مینی کۆرستیب. - بو اینیم ینگه‌سیگه بیراونی یۆله‌تیش او یاقده تورسین، قره‌گنی هم قۆیمس. سید هم چکنه ایمس، عظمت ییگیت-کو. صدغه‌سی کیته‌ی، جانیمزگه آره کیره‌یاتگنلر منه شو باله‌لرده...

آییم مینی کۆرگچ، بریگادیرنینگ سۆزینی بۆلیب، یلینه باشله‌دی:

قیاقلرده تینتیره‌ب یوریبسن، بالم؟ ساچلرینگ اۆسیب، دیوانه‌گه اۆخشب کیتیب‌سن-کو. آته‌سی توشمه‌گور باله‌سی نینگ ساچینی آلیشگه هم قۆلی تیگمه‌یدی... آته ایمیش...

- اونده‌ی بۆلسه میلی، بوگون ساچینی آلیب، چال-کمپیرلر یانیده بیر دم آلسین، - دیدی اۆرازمت چهره‌سی آچیلیب، - سیدجان، اوکه، بوگون اویده قالیب، آته‌لرینگگه بیرآز دم بیر. ایرته‌گه جمیله‌گه ارابه بیره‌میز، ینگه‌نگنی بیرگه آلیب، اونگه اۆزینگ باش بۆل. سیز ایسه، آنه‌سی، سید بار ایکن، کۆنگلینگیز تۆق بۆلسین، کملیک قیلسه ینگی کیلگن دانیارنی هم قۆشیب بیره‌ی: اۆزینگیز بیله‌سیز که، او بیراوگه زیانی تیگمه‌یدیگن خاکسار آدم... اۆزلریچه اوچ ارابه بیر بریگاده بۆلیب، ستشن‌گه قتنه‌ی بیریشسین، میلی، بولرنینگ یانیگه

باشقه‌لرنی قۆشمه‌ی... خۆش، سید، سېن نیمه دېیسن؟ بو، آیینگ، جمیله‌گه ارابه هیده‌ته‌یلیک، دېسک، کۆنمه‌یپتی. قنی، اۆزینگ بیر نرسه دې‌-چی...

بیر تمانی، بریگادیر مېنی راسه کۆکلرگه کۆتریب مقتنگنی، ایکّینچیدن، کتّه کیشیلردېک مېندن عقل سۆره‌گنی، بونینگ اوستیگه، ینگم یانیمده ارابه هیده‌ب یورسه قنده‌ی مزه بۆله‌دی، دېگن باله‌لرچه خیال بیلن ایشبیلرمان آدملردېک آییمگه دېدیم:

- هیده‌سه هیده‌ی بېرسین، نیمه، بۆری یېب کېتر میدی! - دېب خودّی کتّه ارابه‌کشلردېک چیرت اېکیزیب توپوردیم‌-ده، قمچینی سودره‌تگنیمچه سلماق بیلن قدم تشله‌دیم.

- اې، جِن اورسین سېنی، بۆری یېب کېتر میدی، دېیدی‌-یه! قۆی، بالم، سېن نیمه‌نی بیلردینگ! - دېدی آییم اچّیقلنیب.

- ایيې، نېگه بیلمس اېکن، ایکّی اوی نینگ عظمت ییگیتی بۆله‌دی‌-یو، بیلمه‌یدی می؟ - دېب یوباردی. اۆرازمت. آییم اېندیگینه کۆنگنده ینه اَینیب قالمس میکین دېگن شبهه بیلن نیمه دېیرینی بیلمه‌ی شاشیب قالدی.

آییم بۆلسه آغیر بیر اوه تارتیب قۆیدی.

- اې، خداییم، شو تیرناقدېک باله‌میزگه اۆزینگ عمر بېر... دېودېک عظمت ییگیتلریمیز قه‌یېرلرده یوریبدی: اویلریمیز اولرسیز هوویلّب قالدی...

شوندن کېین مېن اولرنینگ گېینی اېشیتمه‌دیم. باره توریب اوی نینگ مویولیشیگه قمچی اوردیم، کاکلرینی سېلکیتیب، کیچکینه قۆلچه‌لری بیلن شیپیلّتیب دېوارگه تېّی یاپه‌یاتگن، مېنگه آچیق چهره بیلن جیلمه‌یيب تورگن سینگیگلچه‌مگه هم نظر سالمه‌ی اۆتیب کېتدیم، دهلیزده تورگن چۆین قومغاننی اېنگشتیریب، شاشیلمه‌ی قۆلیمنی یوودیم‌-ده، قۆلتیغیمگه ارتدیم، کېین اویگه کیریب، هش‌-پش دېگونچه کتّه کاسه‌ده‌گی ایراننی شیمیریب تشله‌دیم، ایکّینچیسینی اېسه دېرزه آلدیگه آلیب باریب نان تۆغرب

یپدیم. آییم بیلن اۏرازمت حلی هم تشقریده صحبتلشیب توریشردی. بیراق، بو سفر اولر حسرتلشه‌یاتگن‌دپک کۏریندی. آییم یپنگلری بیلن ییغیدن قیزریب کپتگن کۏزلرینی ارتیب، تسلی بپره‌یاتگن اۏرازمت نینگ سۏزلرینی باش ایرغب معقوللر، ایچ-ایچیگه باتیب کپتگن کۏزلری بیلن داو-درکسیز کپتگن باله‌لرینی گۏیا کۏرماقچی بۏلگندپک آلیس-آلیسلرگه تیکیلردی. هَیتاوور، انچه دردلشیب کۏنگلی یومشه‌گن آییم جمیله نینگ ارابه هیده‌شیگه کۏندی شپکیلّی، بیرآزدن کپین بریگادیر کۏنگلی تینچیب یۏرغه بَیتلینی یۏرتتیریب کپتدی.

اۏشنده بو ایش نینگ عاقبتی نیمه بیلن توگشینی آییم هم، مپن هم بیلمه‌گن اپدیک. جمیله نینگ ایکّی آت قۏشیلگن ارابه‌نی بپملال هیده‌ب کپلیشیگه هیچ هم شبهه قیلگنیم یۏق. چونکه او یاشلیگیدن ییلقیچیلر آره‌سیده اۏسیب، کتّه بۏلگن، تاغ اپتگیگه جایلشنگن بقیر آوولیده‌گی ییلقیچی نینگ قیزی اپدی، صادق اکم هم چاپنداز بۏلگن اپکن، او بیر کونی یَیلاوده‌گی چاپندازلر تۏیی مناسبتی بیلن اۏتکزیلگن پایگاهده جمیله‌گه یپتالمه‌ی قالگن اپکن. شوندن کپین ایذّا بۏلیب، اونی آلیب قاچیب کپتگن‌لیگینی بیلردیم. آبیسین-اجینلر بۏلسه، هیچم-ده، اولر بیر-بیرلرینی یخشی کۏریب تاپیشگن، دپیشردی. هر قله‌ی، نیمه بۏلسه هم اولر اوچ-تۏرت آی بیرگه توریشگن، کپین صادق اکه‌منی عسکرلیک‌که آلیب کپتیشگن اپدی. بیلمه‌دیم، یاشلیگیدن آته‌سی بیلن بیرگه دله-دشتلرده ییلقی هیده‌شیب، آت چاپتیریب اپرکه اۏسگنیدن می، یا که بیرته-یو بیرته قیز بۏلگنلیگی اوچون می، ایشقیلیب، جمیله نینگ یوریش-توریشلریده الّه قنده‌ی جۏشقینلیک، اپرککلرگه خاص فضیلت بار اپدی. هر بیر ایشگه یوره‌کدن کیریشر، باشقه کپلینلردپک باشیم، بپلیم آغرییپتی دپب سیره زارلنمسدی. بیراق اۏزی هم بیراوگه حقینی کپتکزمه‌یدیگن، اَیتیشگن بیلن اَیتیشیب، سۏکیشگن بیلن سۏکیشه‌دیگن اۏجر عیاللردن اپدی. اونینگ آوولده‌گی کپلینلر بیلن یومده‌لشگن وقتلری هم بۏلگندی.

یان‌ـاطرافده‌گی آدملر:

- اي، بو قنده‌ی شدّاد کېلین اؤزی! توشگنیگه هیچ قنچه وقت اؤتمه‌ی، تیلیدن زهر ساچه‌دی‌ـیه! - دېگنلریده، آییم:

- میلی، شونیسی یخشی، ایندەمه‌ی یورگن پیسمیقلردن قؤرقیش کېره‌ک، همه فسق‌ـفساد اؤشه‌لردن چیقه‌دی، - دېب جواب قیتررردی.

آتم بیلن حلیگی «ایشچن» دېگن آییم باشقه قیناته، قینانه‌لردېک جمیله‌نی تورتمه‌ی، سؤکمه‌ی، عکسینچه، اؤز فرزندلریدېک اېرکه‌لتیشیب: «خدا ایشقیلیب اؤزیگه انصاف بېرسین، تؤغری یوریب، تؤغری تورسه بؤلگنی!» - دېیشردی. اولر وایه‌گه یېتگن تؤرت اؤغیللرینی عسکرلیک‌که جؤنه‌تیشیب، ایکّی خاندانده‌گی یکّه‌ـیو یگانه کېلینینی رنجیتیشه‌دی می؟ بیراق مېن آییم نینگ بعضی ایشلریگه حیران قالردیم. باشقه‌لرنی قؤییب تورەیلیک، آییم بیراولرنینگ قؤلیگه قره‌یدیگن عیاللردن اېمس اېدی. هر ییلی کوز کېلیشی بیلن عادتی بؤییچه آتم تیارله‌گن آلتی قناتلی قاره اؤتاونی تیکیب، ارچه توتردی. بیزلرنی چیزگن چیزیغیدن چیقمه‌یدیگن قیلیب تربیه‌لب، هر ایکّی عایله نینگ باشینی قاووشتیریب کېلردی. آییم نینگ اَیتگنی‌ـایتگن، دېگنی دېگن اېدی. اما جمیله آره‌میزده اجره‌لیب توررردی. تؤغری اول کمپیرلردن بیرآز تارتینر، اولرنینگ حرمتینی جاییگه قؤیر، بیراق آوولده‌گی کؤپچیلیک کېلینلردېک ایندەمه‌ی باشینی قویی سالیب اؤتیرمس یا که تېسکری قره‌ب پؤنغیلّه‌مس، کؤنگلیده بارینی یشیریب اؤتیرمه‌ی، شرته گپیریب قؤیه قالر اېدی. گپلری اؤرینلی بؤلسه، آییم اونی کؤپینچه معقوللر، لېکن اؤشنده هم اؤز گپینی ایکّی قیلمسدی. نظریمده، آییم اونی بیر سؤزلیگی، تؤغریلیگی اوچون اؤزیگه یقین توتر، کېله‌جکده اونی ایکّی خاندان نینگ باشینی قاووشتیریب، رؤزغارنینگ رزق‌ـبرکه‌سینی اؤزیدېک سقله‌ی آله‌دیگن عهده‌برا اؤرینباسر قیلیب قالدیریش نیتیده بؤلسه کېره‌ک.

خداگه شکر، تگلی-جایلی یېرگه توشدینگ، بالم. بو هم بۏلسه سېنینگ بختینگ، بونی سیره هم یادینگدن چیقرمه. خاتین دېگن تنگری نینگ بېرگنیگه شکر قیلیب، رۏزغاریده بیرینی ایکّی قیلیب یورسه، شونینگ اوچون اۏزی کتّه دولت. بیز چال-کمپیر تاپگن-توتگنیمیزنی اۏزیمیز بیلن بیرگه گۏرگه آلیب کېتر میدیک... اۏز قدر-قیمتینگنی بیلسنگ، سیره کم بۏلمه‌یسن، دایم مرتبه‌نگ بلند بۏله‌دی، بالم، - دېب ایسلتیب توررردی. تۏغری، چال-کمپیرلرنینگ چۏچیگنیچه بار ایدی: جمیله جوده شۏخ، یاش باله‌گه اۏخشردی. بیر قره‌سنگیز اۏزیدن-اۏزی کمپیرلرگه سویکه‌لیب ایرکه‌لنر، یا بۏلمه‌سه بیردن قهقه اوریب کولر، یا که کۏچه‌دن کیریب کېله‌یاتگنیده خودّی یاش قیزچه‌لردېک اریقدن لارسیلّب سکره‌ب اۏتر، یاخود اۏزیچه خِرگاهي قیلیب یورردی. کمپیرلر جمیله نینگ بو قیلیقلرینی اۏزلریچه گپ قیلیب: «حلی باله-ده، باره-باره قویولیب قاله‌دی» دېب قۏییشردی.

مېنگه بۏلسه ینگم نینگ شونقه‌لیگی یاقردی. بعضیده ایکّاویمیز آلیشیب، کوره‌شیب قوولشیب هم کېته بېرردېک.

جمیله سروقامت، بېجیریم عیال ایدی. ایکّی اۏریم قاره ساچینی باشیگه چنبرک قیلیب اۏریب، اوستیدن تنغیب آلگن آپپاق دُره‌سی اونینگ بوغدای رنگ کۏزلریده نوقیران یاشلیک برق اوررر، شونده او بې اختیار قدینی راستلب، آوول نینگ شۏخ لېرلرینی کویلب یوباررردی. آوولده‌گی ییگیتلر، اینیقسه جبهه‌دن قیتیب کېلگن ییگیتلرنینگ جمیله‌نی کۏز آستیگه آلیشیب، تېگیشیب یورگنلرینی نېچه بار پیقردیم. هنگامه‌طلب ینگم اولر بیلن بېملال هزل-هوزول قیلیشردی-یو، بیراق حدیدین آشگنلرنینگ ادبینی بېریب قۏیردی. بری بیر بو مېنینگ عزتِ نفسیمگه قتّیق تېگر، ینگه‌منی رشک قیلردیم. شونینگ اوچون هم حلیگی «بېزاریلرگه» اۏزیمنی کۏرستیب

قۆیه‌ی دېب: «های، بیلیب قۆیینگلر، بو مېنینگ ینگم بۆله‌دی‌ـیه، کۆپ پشه خۆرده بۆله‌وېرمنگلر دېگندېک، اولرنینگ سۆزینی شرته بۆلیب، وقار بیلن خۆمره‌ییب قرردیم.

«اېندی نیمه قیلدیک، بونینگ ینگه‌سی اېکن‌ـکو!» دېب ییگیتلر مسخره قیلیب کولیشگنیده، قیزریب‌ـبۆزریب، خۆرلیگیم کېلگنیدن ییغلب یوباره‌ی دېردیم. بونی سېزگن ینگم خورسند بۆلیب، کولگیدن اۆزینی تییالمه‌ی جیلمه‌ییب: «ایشلرینگ بۆلمه‌سین، نیمه، ینگه دېگن ییرده قالیبدی می؟ یور کېتدیک، قَیینیم!» دېب اولرنینگ بتتر قیتیغیگه تېگر، سۆنگره باشینی مغرور کۆترگنچه ددیل قدم تشلب کېتردی. او ییگیتلرنینگ ادبینی بېرگنیدن هم خورسند بۆلیب، هم اۆزیگه خۆرلیگی کېلیب، مېنگه قره‌ب بیر کولیمسیره‌ب قۆیردی. بلکه او: «اېِ تېنتک، ینگه‌مگه کۆز‌ـقولاق بۆله‌من دېیسن می؟ اگر بوزیله‌من دېسم، مینگ کۆز‌ـقولاق بۆلسنگ هم بوزیله‌من. اخیر، مېن چومچوق اېمسمن‌ـکو»، دېگن خیالگه بارگن میکین؟ مېن هم اۆشنده‌ی وقتلرده عیبدار کیشی‌دېک غینگ دېمسدیم. اما بیرآزدن سۆنگ ینگم خیال یازیلیب: «آبّا کیچکینه باله ییی، جوده غلطی‌سن‌ـده!» دېب مېنی ینه بغریگه باسیب پېشانه‌مدن اۆپردی.

هه، چیندن هم ینگه‌منی هیچ کیمگه روا کۆرمه‌ی رشک قیلردیم. اونینگ قووناقلیگی، اۆزینی اېرکین توتیشی بیلن فخرلنردیم. بیز او بیلن جوده اپاق‌ـچپاق، بیر‌ـبیریدن هیچ نرسه‌نی یشیرمیدیگن سرداش دۆستلردېک اېدی. نېگه شونده‌یلیگینی اۆزیم هم بیلمسدیم. اۆشه کېزلرده آوولده اېرککلر جوده آز اېدی. شو سببلی بعضی ییگیتلر کۆکرک کېریب، بلندپرواز گپیریب، آوولده «مېندن باشقه ییگیت یۆق» دېگندېک، عیاللرنی هیچم نظر‌ـپسند قیلیشمسدی. بیر کونی پیچن اۆریمیده، یور دېسم بۆلدی، آرقه‌مدن اېرگشیب کېله بېره‌دی، دېب اۆزیگه ایشانگنلرنینگ بیری - اوزاق قریندا‌شیمیزنینگ اۆغلی عثمان ینگه‌مگه تېگه‌جکلیک قیله‌بېرگن اېدی، او عثمان نینگ قۆلینی سیلتب یوباردی‌ـده، غره‌م سایه‌سیده اۆتیرگن جاییدن توررکن:

- تور یۏقال! - دېب اۏشقیردی و تېسکری قرەب آلدی. - قۏللرینگدن مادەبازلیک قیلیشدن باشقه ایش کېلمەیدی.

غرەم آستیده تلتەییب یاتگن عثمان قلین لبلرینی نفرت بیلن بوریشتیریب تۏنغیلّەدی:

- آله موشوک نینگ بۏیی سقفده آسیغلیق تورگن گۏشتگه یېتمەی، پوف سسیق دېگن اېکن... شونگه اۏخشب، کۏپ ناز قیلەوېرمه. ایچینگده جان-جان دېب توریبسن و، ینه...

جمیله اونگه یلت اېتیب قرەدی-ده:

- جان-جان دېب تورسم تورگن دیرمن. لېکن پېشانەمگه یازیلگنی شو اېکن، نیمه قیلەی. ای، احمق، بونینگ کولەدیگن جایی بار می؟ جان-جان دېیش او یاقده تورسین، مینگ ییل تاق اۏتسم هم سېنگه اۏخشەگن موشوکلرگه نظریمنی سالمەیمن. احمقسن. ایلگریگیدېک تینچ زمان بۏلگنده شونەی دېب بۏپسن اېدی! - دېدی.

- شونی شونی ایتیەپمن-ده! اوروش نینگ کثافتی بیلن قمچی یېمەی قوتوریب یوریبسن-ده، - دېدی استهزا بیلن عثمان کۏزلرینی اۏینەتیب تمشەنرکن. - مېنینگ خاتینیم بۏلگنینگده می، نیمه قیلیشیمنی اۏزیم بیلردیم!

جمیله لبلری دیر-دیر تیترەب، عثمانگه یېب قۏیگودېک بۏلیب قرەدی، اونگه بیر نرسه دېماقچی بۏلیب آغیز جفتلەدی-یو، لېکن «شو احمق بیلن اَیتیشیب نیمه آبرو تاپدیم» دېب اۏیلەدی شېکیلّی، جیرکنیش بیلن «توف» دېدی-ده، یېرده یاتگن پنچ شاخەسینی یېلکەسیگه تشلب، اینەمەی نری کېتدی. مېن بېریگی تمانده ارابه نینگ اوستیدن خشک توشیرەیاتگن اېدیم. جمیله مېنی کۏریشی بیلن باشقه تمانگه بوریلیب کېتدی. ینگم مېنینگ قی احوالده اېکنیمنی سېزگن اېدی. نظریمده، ینگەمنی اېمس، مېنی حقارت قیلیشگنلریدېک ایذّا بۏلیب، غضبیم اچیدی-یو، ایچیمده اونی کاییدیم.

جمیله اۏشه کونی کیچه‌گچه ناخوش یوردی، کولمه‌دی هم، گپیرمه‌دی هم. مېن شاتی ارابه‌نی هیده‌ب غره‌م آلدیگه بارگنیمده، جمیله مېنی گپیرمه‌سین دېب اته‌یلب ایشگه الهسیتیب، دلینی اۏرته‌یاتگن اۏی-فکرلرینی یشیریشگه حرکت قیلدی، او پنچ شاخه‌سینی کتّه‌کان پیچن غره‌میگه سنچدی-ده، گۏیا تاغنی اغدره‌یاتگندېک اونی یېردن شرته کۏتریب، یوزینی یشیرگنیچه غیرت بیلن پیچننی آته‌بېردی. اوندن اوزاقلشر اېکنمن، قیته-قیته آرقه‌مگه قیریلیب قرردیم: ینگم پنج شاخه‌سیگه سوینیب بیرآز خاموش تورر، اۏیلنیب قالر، کېین ینه ایشگه توشیب کېتردی.

مېن ارابه‌گه آخرگی مرته پیچن باسر اېکنمن، جمیله نینگ باتیب باره‌یاتگن قویاشگه اوزاق تیکیلب تورگنینی پیقردیم. قویاش دریانینگ نریگی یاغیده، قزاق دشتلری نینگ الّه قه‌یېریده اۏت یاقیلگن تندیرنینگ آغزیدېک النگه‌لنیب، حالدن تاییب، آسمانده سوزیب یورگن پغه-پغه بولوت پرچه‌لرینی قیزغیش رنگگه بۏیب، بنفشه رنگ دشتلیک‌که سۏنگگی شعله‌لرینی ساچیب، استه-سېکین افق آرقه‌سیگه اۏتیب باررردی. جمیله قۏلی بیلن قویاشنی تۏسیب، اۏشه تمانده عجیب بیر منظره باردېک، کۏزلرینی اۏزمه‌ی، کولیمسیره‌ب قره‌ب توررردی. اېندی اونینگ چهره‌سی آچیلیب، کۏنگلی انچه کۏتریلگن اېدی.

اۏشنده جمیله مېنینگ اَیتمه‌گن، لېکن یوره‌گیمده توگیلیب، تیلیم اوچیده تورگن: «نېگه اولرگه یاندشه‌سن، نېگه اولر بیلن گپلشه‌سن!» - دېگن طعنه‌مگه جواب بېره‌یاتگندېک:

- حلیگی گپلریمنی کۏنگلینگ‌گه آلمه، کیچکینه باله، - دېب قۏیدی، اېنگ یقین سرداشی بیلن دردلشه‌یاتگن‌دېک. - عثمان هم آدم می؟ ایت هم بیر، او هم بیر.

جمیله باتیب باره‌یاتگن قویاشدن کۏزینی اوزمه‌ی، اینده‌مه‌ی قالدی، کېین گۏیا مېنگه اېمس، اۏزیگه گپیره‌یاتگن‌دېک، ینه شونده‌ی دېدی:

- بونده‌ی کیشیلر کۆنگلینگ‌ده‌گینی بیلر میدی... بونی هیچ کیم بیلمه‌یدی. خدا بیلسین، بونده‌ی اپرککلر دنیاده یۆق دیر هم!

مپن ارابه‌نی قیتریشگه هم اولگورمسدن قره‌سم، جمیله الّه قچان نریگی تمانیده ایشله‌یاتگن کپلینلر آلدیگه یوگوریب باریب، اولر بیلن چقچقلشیب، قووه‌لشیب یوریبدی. الاودپک تابلنیب تورگن کپچکی شفق‌قه قره‌ب کۆنگلی آچیلدی می یا که بوگون یخشی ایشله‌گنیدن خورسند بۆلدی می، بیلمه‌دیم، هر قله‌ی، کیفی چاغ اپدی. خشک آرتیلگن ارابه اوستیده اۆتیرر اپکنمن، جمیله نینگ قۆللرینی کپنگ یازگنچه آپپاق دُره‌سینی هیلپیره‌تیب چاپیب باره‌یاتگنینی کۆریب، کۆنگلیم انچه تسکین تاپدی: «هم، عثمان اۆزی کیم و اونینگ سۆزی نیمه بۆلردی؟»

- چوه، جانوار، چوه! - دپب آتگه قمچی اوردیم.

بریگادیر اۆرازمت آغه ایتگندپک، ساچیمنی آلدیریب کپته‌یین، دپب آتم نینگ اوستاخانه‌دن قیتیشینی کوتدیم. لپکن او کپلگونچه بپکار اۆتیرمه‌ی دپب صادق اکم نینگ خطیگه جواب یازدیم.

درواقع، خط یازیشده بیزلرنینگ اۆزیمیزگه خاص بیر تعامل‌یمیز بار. عسکرلیکده‌گی اکه‌لریم خطنی آتم نینگ نامیگه یازیشردی، پسته‌چی بۆلسه اولرنی آنمگه بپرردی، خطلرنی اۆقیب بپریش اولرگه جواب یازیش مپنینگ وظیفه‌م اپدی. خطنی اۆقیی باشله‌شیم بیلن-آق اونده نیمه‌لر یازیلگنینی دراو بیلیب آلردیم. چونکه همه خطلر اپگیز قۆزیلردپک بیر-بیریگه اۆخشردی. صادق اکم هر دایم خطنی «ساغینچلی سلام خط» دپگن سۆزدن باشلردی. کپین: «پپتیب معلوم بۆلسین که، او تماندن، یعنی گللب یشنه‌یاتگن تالاس نینگ سلقین هواسیده ساغ-سلامت، اۆینب-کولیب یورگن جاندن عزیز، مهربان آته جانیم یۆلچی بایگه»، - دپب سلامنی آته‌مدن باشلردی، کپین کتّه آییمنی، سۆنگره ایشچن آییمنی، انه اوندن کپین قوم-قریناشلریمیزنینگ ساغلیغینی سۆره‌ب، اپنگ آخریده:

«شونینگ‌دیک خاتینیم جمیله هم ایسان‌ـامان یوریبدی می؟» دیب بیر آغیز قیستیریب اؤتردی.

آته‌ـآنه‌سی، قوم‌ـقریندداشلری تورگنده دستلب خاتینینی ایسگه آلیش، خطنی اونینگ نامیگه یازیش آدابدن ایمس، البتّه، بو نرسه فقط صادق‌قه ایمس، بلکه، عموماً ایرکک ذاتیگه تؤغری کیلمه‌یدی. بیراق بیز شو ایکّی اینلیک خط آلیب تورگنیمیزگه هم مینگ قتله شکر قیله‌میز، آوللر اوچون بو بیرکته خط ایدی. آییم خطنی مینگه ایکّی‌ـاوچ مرته اؤقیتیب آلگندن کیین، قزان‌ـتباق، ایسّیق‌ـساووققه اوره بیریب یاریلیب کیتگن قؤللریگه آلیب، گؤیا اوچیریب یوباریشدن قؤرقتن‌دیک اونی اوه‌یلیب اوچ بورچک قیلیب بوکلب قؤیردی.

- ایپي، طوماردیک خطلرینگدن آنه‌نگ اَیلنسین، - دیردی او کؤزیگه یاش آلیب، آغیر خؤرسینیب.

- آته‌ـآنه، قریندداشلرنینگ احوالینی سؤره‌یدی‌ـیه! اخیر، بیز اویده‌میز‌ـکو، بیزنی جین اورر میدی! بختیمیزگه، ایشقیلیب، سیزلر امان بؤلینگلر، خدا اؤز پناهیده سقله‌سین. ایکّی اینلیک خط یازیب: ساغ‌ـسلامت یوریبمن، دیب قؤیسه‌لرینگ، شونینگ اؤزی هم کتّه غنیمت.

آییم خطگه ینه بیرآز تیرمیلیب قره‌ب توررردی‌ـده، سؤنگره اونی صندوقده‌گی خطلر سقلنه‌دیگن خلطه‌چه‌گه یشیریب قؤیردی.

اگر شو پیت جمیله اویده بؤلیب قالسه، او هم خطنی بیر کرّه اؤقیب چیقردی. جمیله هر سفر خطنی قؤلیگه آلیشی بیلن اؤز‌ـاؤزیدن قیزیشیب کیتر، اونی حریصلیک بیلن تیز‌ـتیز اؤقیی باشلردی. لیکن خط آخریگه یقینلشگن سیین یوزیده‌گی قووانچ النگه‌لری سؤنیب، رنگی اؤچیب، قاشلری ینه چیمیریلیب قالردی.

بعضیده خطنی آخرگچه اۏقیب چیقیشگه هم صبری چیده‌مه‌ی، حوصله‌سی پیر بۏلردی-یو، غینگ دېمسدن، گۏیا قرض آلگن نرسه‌سینی قیتیب بېره‌یاتگن‌دېک بۏششیب، خطنی آییم نینگ قۏلیگه توتقزردی.

خط سقلنه‌دیگن خلطه‌چه‌نی صندوققه بېکیترکن، کېلینی نینگ تومشه‌ییب قالگنینی پیقه‌گن آییم اونگه تسلی بېرگن بۏلردی:

- خبر کېلگنیگه قووانیش اۏرنیگه خفه بۏلگنینگ نیمه‌سی، بالم. یا که فقط سېنینگ کویاوینگ عسکرلیک‌که کېتگن می؟ برچه‌گه برابر مصیبت، صبر قیل... کۏز آچیب کۏرگن یارینی کیم ساغینمه‌یدی دېیسن، ساغینسنگ هم سر بای بېرمه، ایچینگده سقله.

جمیله بۏلسه میق اېتمسدی. لام-میم دېمه‌سه هم، پریشان چهره‌سی گۏیا: «یېهْ، کاشکی اېدی توشونسینگیز!» دېیه‌یاتگن‌دېک بۏلردی.

صادق اکم بو خطینی هم ساراتوف‌دن، هاسپیتالدن یازگن اېدی. خدا خواهله‌سه، کوزنینگ اۏرته‌لریگه باریب قالرمن، دېبدی. ایلگری هم شونده‌ی دېب یازگنیده بیز جوده قووانگن اېدیک.

آتم ایشدن قیتگچ، تېزده ساچیمنی آلدیردیم و اویده قالمه‌ی، آتلرنی بېده‌زارگه قۏییب یوباردیم-ده، اۏزیم هر کونگیدېک خرمنده تونه‌دیم. رئیسیمیز ماللرنی بېده‌زارگه یاییشگه رخصت بېرمسدی، بیراق مېن آتلریم یخشی تۏیسین دېب اولرنی کۏزدن آولاق جایده‌گی بېده‌زارگه توشاولب قۏیردیم. بونی هیچ کیم بیلمس اېدی. بو سفر، ارابه‌نی خرمنده قالدیریب بارسم، پستلیکده ینه تۏرت آت اۏتلب یوریبدی. جهلیم چیقیب، اولرنی چېکّه‌راق جایگه هیده‌ب یوبارماقچی بۏلدیم. بیراق آتلرنینگ ایکّیته‌سی بریگادیر ایتگن اۏشه دانیارنیکی اېکنینی تنیب قالدیم. مېن، اېرته‌دن باشلب بریمیز بیر بریگاده بۏلیب، ستشن‌گه بیرگه قتنه‌یمیز، دېگن اۏی بیلن آتلرگه تېککنیم یۏق. سۏنگره خرمنگه کېلسم،

دانیار هم شو یپرده اپکن. او اپندیگینه ارابه‌سی نینگ غیلدیره‌کلرینی مایلب بۆلیب، اۆق نینگ گایکه‌لرینی بوره‌یاتگن اپکن.

- دانیار اکه، آتلر سیزنیکی می؟ - دپب سۆره‌دیم اوندن.

اون مپنگه بیر قره‌ب قۆیدی ـده:

- ایکّیته‌سی مپنیکی، - دپدی.

- قالگن ایکّیته‌سی ـچی؟

- حلیگی، هه، آتی نیمه اپدی، جمیله میدی، اۆشه کپلین‌نیکی. اَیتماقچی، او سپنینگ ینگه‌نگ بۆله‌دی می؟

- هه، ینگم بۆله‌دی.

- بۆلمه‌سه، بوگون کپچه‌سی سید قره‌ب تورسین، دپب بریگادیر نینگ اۆزی تشلب کپتدی.

«یخشی‌یم اولرنی هیده‌ب یوبارمه‌گن اپکن‌من ـه!» - دپب قۆیدیم ایچیمده.

کپچ کیریب، تاغدن اپسگن میین شباده هم تینیب، خرمن جیمجیت بۆلیب قالدی. دانیار هم مپن یاتگن سمان اوستیگه کپلیب یانباشله‌دی. لپکن کۆپ اۆتمه‌ی ینه اۆرنیدن توردی ـده، سای بۆییگه تمان کپتدی. او تیک جر یاقه‌سیدن قره‌گنده اونینگ گوده‌سی آی یاروغیده کۆزگه انیق تشلنیب توررردی.

دانیار، افتیدن، مودراق، ساکن تون اویقوسینی بوزیب، تاشلردن تاشلرگه اوریلیب، شریلّب آقه‌یاتگن سای سووی نینگ موسیقي آهنگینی یا بۆلمه‌سه باشقه بیر قولاق ایلغه‌مس تاووشلرنی تینگله‌یاتنگ‌دپک قیمیر اپتمه‌ی توررردی.

«عادتیچه سای بۆییگه باریب تونه‌ماقچی شپکیلّی»، دپب کولیب قۆیدیم مپن اۆزیمچه. دانیار آوولیمیزگه یقینده‌گینه کپلگندی. پیچن اۆراغی اپندی باشلنگن کپزلر

ایدی. بیر کونی بیرته باله چاپیب کېلدی-ده، آوولگه بیر یره‌دار عسکر قیته‌دی، لېکن کیملیگینی اؤزیم هم بیلمه‌یمن، دېب قالدی.

آوولده بیراو عسکردن قیتیب کېلگودېک بؤلسه، کؤرگنی همه یاپیریلیب باررردی. اما بو سفر جبهه‌دن کېلگن کیشی نینگ نسل و نسبی نامعلوم بؤلگنی اوچون، اؤراقچیلر تازه‌یم شاو-شوو کؤتریشدی.

- بېگانه دېیشه‌دی-کو.

- بېگانه بؤلسه، بیزنینگ آوولگه کېلر میدی؟

- شونی ایت-ه؟

شونده‌ی قیلیب، او کیم ایکن، اؤزیمیزنینگ قریناش-اوروغیمیزده بیرته-یریمته باله‌سی بؤلمه‌سین تغین، دېیشیب، بیر تؤده آدم آوولگه هم باریب کېلیشدی.

کېین بیلسه‌لر، دانیار اصلی شو یېرلیک ایکن. ایتیشلریچه، او یاشلیگیدن یېتیم قالیب، هر کیملرنینگ ایشیگیده یورگن، آخری چقماقده‌گی قزاق تاغه‌لرنیکیگه کېتیب قالگن، شو-شو، باله‌نی ایزلب بارگودېک بیرانته هم جانکویری بؤلمه‌گن ایکن. شونده‌ی قیلیب، او ایل-اوروغ نینگ یادیدن هم چیقیب کېتگن ایکن. آوولدن کېتیب قالگنیدن کېینگی حیاتی تؤغریسیده ایسه دانیار اونچه‌لیک یازیلیب گېیرمه‌گنمیش. بیراق حاضر اؤیلب کؤرسم، اونینگ تارتمه‌گن عذاب-عقوبتلری قالمه‌گنگه اؤخشردی.

تورموش بو مشتدېک باله‌نی نې کویلرگه سالمه‌گن، تیریکچیلیک دردیده او قه‌یېرگه باش اورمه‌گن. دانیار کؤپ وقت چقماق دشتیده قؤی باقیب یوریب، وایه‌گه یېتگچ، جزیره‌مه چؤللرده کانال قازگن، ینگی توزیلگن پخته ساوخوزلریده پخته ایکیب، ایکین سوغاریب، آخری تاشکېنت یقینیده‌گی آهنگران شخته‌لریده ایشلب، اؤشه یېرده عسکرلیککه کېتگن ایدی.

خلص، دانیار نینگ عسکرلیکدن قدردان آوولگه قیتیب کېلگنیگه آوولده‌گیلر خورسند بۈلیشگندی، بېچاره نینگ توز-نصیبه‌سی اوزیلمه‌گن اېکن، منه آخری اۈز اېلیگه قیتیب کېلدی! شونچه ییل چېتده یورسه هم، تلیمیزنی اېسدن چیقرمبدی-یه. بیراق تیی سل-پل قزاقچه‌گه تارتیب کېته‌دی، دېیشردی.

«آت اَیلنیب قازیغینی تاپه‌دی، دېگنلر. توغیشگن ییر، اېل-یورتنی اونوتیش آسان می؟ کېلگنینگگه بیز هم، آته-بابالرینگ نینگ ارواحی هم خورسند، گیرماننی یېنگیب، تیچلیک بۈلسه، سېن هم اوی-جای قیلرسېن، باله-چقه‌لری بۈلرسن»، - دېیشردی کېکسه‌لر. اولر دانیارنینگ یېتّی پشتینی سوریشتیریب، اونینگ قیسی اوروغدن اېکن‌لیگینی، آوولده‌گی بعضی بیر توغیشگنلری نینگ کیملیگینی هم اَیتیب بېریشدی. خلص، آوولده‌گیلر: «دانیار دنیاگه ینگی کېلگندېک بۈلدی»، دېیشه‌دیگن بۈلیشدی.

آره‌دن کۈپ اۈته‌ی بیر کونی بریگادیر اۈرازمت شینېلینی ییلکه‌سیگه تشلب: چپ ایاغیگه سل آقساقله‌گن ناوچه، بۈینی اوزون بیر کیشینی اېرگشتیریب کېلدی. یۈرغه بَیتلینی گیجینگلتیب کېله‌یاتگن پکنه اۈرازمت نینگ یانیده حلیگی ناوچه عسکر سلماغینی اۈنگ آیاغیگه سالیب، آرقه‌ده قالمی، تېز-تېز یوریب کېلردی.

بیزلر، پیچن اۈره‌دیگن ماشینده ایشله‌یاتگن باله‌لر دانیارنی بیرینچی کۈریشیمیز اېدی. دانیار یره‌سی یخشی بیتیب کېتمه‌گنیدن ایاغینی بوکالمسدی. اونی اۈراققه یره‌مه‌یدیگن بۈلگنی اوچون بیز بیلن بیرگه ماشینگه قۈییشدی. راستینی ایتسم، بیز انی اوّلیگه اونچه‌لیک یاقتیرمه‌دیک. چونکه دانیار جوده آدم آوی اېدی، گیپریشگنده هم اونینگ بوتونله‌ی باشقه، فقط اۈزیگه‌گینه معلوم بۈلگن نرسه‌لر تۈغریسیده خیال سوره‌یاتگنی، کشیگه تیکیلیب تورسه هم، کۈنگلی باشقه یاقده اېکن‌لیگی شونده‌ی سېزیلیب توررردی. او آغیر خیالگه باتگندېک انگره‌ییب توررردی. بونی پیقه‌گن کیشیلر: «بېچاره، جبهه‌دن کېین حلی هم اۈزینی اۈنگلب آلالمه‌سه کېره‌ک»، دېب یوریشدی. لېکن دانیارنینگ اۈزینی

توتیشیگه، قۆلی قۆلیگه تېگمه‌ی چقّان ایشلشیگه، حرکتچن‌لیگیگه قره‌ب، اونی آچیق-یاریق، عقللی، گیگه چېچن آدم ایکن، دېب اۆیله‌یسن کیشی. بلکه یېتیملیک عذاب-عقوبتینی کۆپ تارتگنیدن اول محنتچن، لېکن کم گپ، سر-اسرارینی هیچ کیمگه ایتمه‌یدیگن بۆلیب قالگن میکین؟ احتمال، شونده‌ی دیر. سېرصولت، بۆی-بستی کېلیشگن دانیارنینگ جغی بیر-بیریگه یاپیشیب کېتگن، قباغی سیره آچیلمس، کۆزلری بیر خیلده غمگین بارقردی. فقط دایم اوچیب توره‌دیگن قاشلری اونینگ یوزیگه حسن بېریب توررردی. گاها-گاها او قنده‌ی دیر بیر سرلی تاووش اېشیتگندېک هوشیار تارتر، قاشلری اوچیب، گۆیا بیر نرسه‌دن خورسند بۆلنگدېک کۆزلری یرقلب کېتردی. لېکن بیز بونینگ سببینی بیلمسدېک. بوگینه ایمس، اونینگ باشقه قیزیق عادتلری هم بار ایدی. قاش قاره‌یگنده آتلرنی ارابه‌دن چیقریب، طعام قچان تیار بۆلرکین، دېب اۆچاق اطرافیده دم آلیب اۆتیرردېک. دانیا بۆلسه یانیمیزده‌گی قاراوول تېپه‌گه چیقیب، قارانغی توشگونگه قدر اۆشه یېرده اۆتیرردی.

«او یېرده نیمه بار ایکن؟ او کیمنی قۆریقله‌یدی، او نیمه‌نی قۆریقله‌یپتی»، دېب کولیشردیک بیز. کونلردن بیریده مېن هم قیزیقیب، اونینگ یانیگه چیقیب اۆتیردیم. بو یېرده ایترلی هیچ نرسه یۆق ایدی. تاغ اېتکلری بۆیلب یستنیب یاتگن بې پایان دشتلیک چوقور دېنگیزگه چۆکیب باره‌یاتگندېک، آقشام قۆینیده یۆقالیب باررردی. دانیار مېنینگ کېلگنیمگه پروا قیلمه‌دی. او چهره‌سی یاریشیب، بیر تیزّه‌سینی قوچاقله‌گنیچه خیال سوریب اۆتیرردی. او مېن انگلب یېتمه‌گن، معناسیگه توشونمه‌گن الّه‌قنده‌ی سرلی تاووشلرنی بوتون وجودی بیلن بېریلیب تینگله‌یاتگندېک تویولردی. بعضاً قاشلری چیمیریلیب، کۆزلری چقنب، کوچی تنه‌سیگه سیغمه‌یاتگندېک تۆلغنر، گۆیا اۆرنیدن ایرغیب توریب، قولاچینی یازگنچه بوتون بارلیقنی کۆکسیگه باسیب، قوچاقله‌ماقچی بۆله‌یاتگن دېک تویولردی. بیر قره‌سنگ، قتّیق چرچه‌گن آدمده‌ی ینه بۆشه‌شیب، غمگین بۆلیب قالردی.

خۇجەلیگیمیزنینگ پیچن اۇرەدیگن ماشینلری بورەلیب-بورەلیب آقەیاتگن کتّەکان گورکوراو سایی نینگ بۇیلریدە خودّی شو گورکوراو ساییدېک گورکیرەب یورردی. پیچن اۇراغی سایلرنینگ تۇلیب-تاشیب آقەیاتگن دوریگە تۇغری کېلدی. تاشدن تاشگە اوریلیب، کۇپیکلنیب، پیشقیریب آققن سوو کېچ کیریشی بیلن ینە کۇپەیردی و یریم کېچەگە باریب شریلّب آققن آوازیدن کپەدە یاتگن یېریمدە اویغانیب کېتردیم. قیماغی آلینگن سوتدېک آسماندە موزدېک شبادە غیر-غیر اېسیب، کۇکدەگی یولدوزلر شعلە ساچیب مۇرەلب توررردی. تون آغوشیدە هیقیریب آققن سای سووی نینگ تۇلقینی ینە هم کوچلیراق سېزیلیب، گۇیا اوستیمیزگە باسیب کېلەیاتگندېک تویولردی. بیز قیرغاقدن آلیسدە بۇلسک-دە، کپەمیزنی سوو آقیزیب کېتمس میکین، دېگن واهمە بې اختیار کۇنگیلگە غلغلە سالردی. دۇستلریم هیچ نرسەدن خبرسیز، دانگ قاتیب اوخلشردی. مېن تشقریگە چیقیب کېتەمن.

تونده سای بۇیی هم کۇرکم، هم واهمەلی بۇلەدی. اۇتلاق نینگ او یېر، بو یېریدە اۇتلب یورگن آتلر قارەییب کۇرینەدی. همە یاق جیمجیت. آتلر شبنم اینگن اۇتلرگە تۇییب، دمبدم پیشقیریشر و یېنگیل مودرەشردی. سل نریدە گورکوراو سووی قوتوریب، میدە تال نودەلرینی اېگیب، تاشلرنی شریلّب یومەلتیب، ساکن تون جیملیگینی بوزیب، گۇیا یېر قعریدن قینب چیقەیاتگندېک دهشت بیلن شریلّب آقردی. شوندەی کېچەلردە مېن دایم دانیارنی اېسلردیم. «درواقع، دانیار قەیېردە قالدی اېکن»، دېب سۇرردیم اۇزیمدن اۇزیم. او دایم یکّە اۇزی سوو بۇییدەگی پیچن غرەملری اوستیگە باریب یاتردی. «نیمە بلا، او کېچەسی قۇرقمەیدی می، سونینگ شریلّشیدن قولاغی بیتمەیدی می؟» - دېگن فکر خیالیمدن اۇتردی. «او حاضر هم اوخلەیاتگن میکین یا کە اویغاق میکین؟ توبە، یالغیز سوو بۇییگە باریب یاتیش نینگ نیمە حاجتی بار اېکن؟ بونینگ نیمە حلاوتی بار؟ قیزیق،

سیره آدملرگه قۏشیلمه‌یدی‌یه. او حاضر قه‌یپرده اپکن؟» - دپب اطرافگه نظر تشلب، قولاق ساله‌من، همه یاق جیمجیت.

قیرغاق بۏیلب قییه تپپه‌لیک چۏزیلیب کپتگن تاغ اپتکلریگه قارانغی چۏکماقده، آسمان نینگ او یپر بو یپریده یولدوزلر میلتیلّب کۏرینماقده.

آوولگه کپلگنیگه بیر نپچه کون بۏلسه هم، اۏزینی چپتگه تارتیب، هیچ کیمگه قۏشیلمه‌ی یورگن دانیار آشنا‌ـآغه‌اینی آرتتیره آلمه‌دی. بیراوگه یاندشمس، جنجله‌شیش، تارتیشیش نیمه‌لیگینی بیلمس، بیراوگه یخشی هم گپیرمس، یمان هم گپیرمس اپدی. آوولگه یخشیلیک هم قیلیب، یمانلیک هم قیلیب، ییغیلیشلرده سۏزلب، تۏی و معرکه‌لرده قریه‌لر بیلن یانمه‌ـیان اۏتیریب، اپل نینگ ایسّیق‌ـساووغیگه اره‌لشیب یورگن اۏکتم ییگیتلر قدر‌ـقیمتلی بۏلیب، دراو آغیزگه توشه‌دیگن، خاتین‌ـقیزلرنینگ نظریگه ایلینه‌دیگنلر هم شولر بۏلردی.

دانیارگه اۏخشب اپرته‌دن کپچگچه تپر تۏکیب ایشله‌یدیگن، لپکن اۏزینی باشقه‌لردن چپتگه آلیب یوره‌دیگن، اۏزی بیلن اۏزی بۏلیب، بیراوگه ضرری هم، فایده‌سی هم تپگمه‌یدیگن کیشیلر تۏغریسیده: «بیر عمللب کون کۏریب یورگن بپچاره‌ـکو»، دپیشردی. بیزلرگه اۏخشه‌گن اۏزی بیلرمان، مهمه‌دانه باله‌لر اپسه حلیگیدپک چینه‌کم اصیل ییگیتلردپک بۏلیشنی هوس قیلیب، دانیارنینگ یوز‌ـکۏزی آلدیده بۏلمه‌سه هم، آرقه‌سیدن مزخ قیلردیک. اونینگ کۏیلگینی اۏزی یووگنیگه هم کولر اپدیک. او عسکرلیکدن بیرته کۏیلک بیلن کپلگنلیگی اوچون هم اونی قوریر‌ـقوریمس کییب آلردی. بیراق، قیزیغی شونده که، دانیار مۏمن‌ـقابل بۏلسه هم، بیز او بیلن بپملال، باتینیب گپیریشه آلمسدپک. گپ اونینگ کته‌لیگیده اپمس اپدی، البتّه. چونکه او، جوده نری بارسه، اکه‌لریم بیلن تپنگ کپلردی. شونینگ اوچون هم بیز او بیلن سنسیره‌ب گپلشر اپدیک. نیمه، اۏزیمیزنی پستگه اوررمیدیک. گرچه دانیار اولوغ صفت بیر آدم بۏلمه‌سه‌ـده، اونینگ شونده‌ی هیچ کیم

بیلن گپیریشمه‌ی، وزمین یوریشیده قنده‌ی دیر بیر خاصیت باردیک، شؤخ، شیطان باله‌لر اوندن هییقیب توریشردی.

بونگه قسماً اؤزیم هم سببچی بؤلدیم می دییمن-ده. چونکه مین آدملردن، اینیقسه جبهه‌دن باریب کیلگنلردن کؤرگن-بیلگنلرینی ایپیدن-ایگنه‌سیگچه گپیریب بیریشنی التماس قیلیب، اولرنی حال-جانیگه قؤیمسدیم، سواللرنی یاغدیریب یوباررديم. شونینگ اوچون هم مین «سید خیره» دیگن لقب آرتتیرگنمن.

دانیار کیلگن دستلبکی کونلرده، مین اوندن اوروش تؤغریسیده کؤپ نرسه‌لرنی سؤره‌ب بیلیب آله‌من دیب یوردیم. بیر کون ایشدن سؤنگ گلخن اطرافیده آوقت ایچیب دم آلیب اؤتیرگنیمیزده دانیاردن سؤره‌ب قالدیم.

- دانیار اکه، اوروشده کؤرگن-کیچیرگنلرینگدن بیر گپیریب بیرمه‌یسن می؟

دانیار هه دیگنده گپیره قالمه‌دی. چمه‌مده، مینینگ بو گپیم اونگه یاقمه‌دی شیکیلّی.

- اوروش دییسن می؟ - دیدی او و خودّی اؤزیگه جواب بیره‌یاتگندیک پست آواز بیلن قؤشیب قؤیدی: - اوروش نینگ نامی اؤچسین، اونی بیلمه‌گنلرینگ یخشی!

دانیار نریده یاتگن خشکدن کتّه بیر توتم آلیب گلخنگه تشله‌دی و الاونی تیز-تیز پوفلب یاندیردی-ده، هیچ کیمگه قره‌مه‌ی قؤللرینی اؤتگه تابله‌ی باشله‌دی. او النگه‌لنیب یانه‌یاتگن الاوگه تیکیلگنچه اوزاق جیم قالدی.

دانیارنینگ نیگه بونده‌ی قیلگنینی کیم بیلسین، لیکن اونینگ اؤشه ایکّی آغیز گپیدن هم اوروشنی ایرتک‌دیک ایرمک قیلیب گپیریب بؤلمسلیگی، او آدم نینگ یوره‌ک-یوره‌گیگه سینگیب کیتیشی، او حقده گپیریش نهایتده آغیر ایکنلیگی شونده‌ی سیزیلیب توررردی. اویلگنیمدن باشیمنی ییردن کؤتره آلمه‌دیم. شو-شو دانیاردن اوروش حقیده سؤره‌مه‌یدیگن بؤلدیم. باله‌لر هم اونگه تیگه‌جکلیک قیلمه‌یدیگن بؤلیشدی.

بیراق، کۆرینیشی تند، آدمگه اره‌لشمه‌یدیگن دانیار اۆزیچه یکّه‌یالغیز یوره‌وبرگنی اوچون اونینگ عسکرلیکدن کیلگن‌لیگی نینگ قیزیغی هم قالمه‌دی. قی بیر کیشیلر: «شونچه که بیر آدم‌ده» دیگندیک قیلیب اونی نظریگه ایلمس، باشقه بیراولر ایسه اوندن روی راست کولیب، کۆپچیلیک ایسه رحمی کیلیب: «باش پناه‌سیز، بیر عمللب جان سقلب یورگن بیر غریب‌ده... خۆجه‌لیک نینگ دله‌ده بیره‌دیگن ایسّیق آوقتی بۆلمه‌سه، تینتیره‌ب کیبتب قالر میدی... اۆزی‌یم، قۆیدیک یوواش ایکن...» - دیب اچینیب گپیریشردی. باره‌باره کیشیلر دانیارگه کۆنیکیب قالیشدی شیکیلّی، اونی باشقه گپ قیلمه‌یدیگن بۆلیشدی. آدملرنینگ او بیلن ایشی بۆلمه‌ی قۆیدی.

ایرته‌سی سحرلب دانیار ایکّله‌میز آتلرنی خرمنگه آلیب کیلدیک: شو پیت جمیله ینگم کیلیب قالدی. او بیزنی کۆریشی بیلن اوزاقدن قیچقیردی.

- ای، کیچکینه باله، قیسی‌سی مینینگ آتلریم، بو یاقده هیده‌ب کیل! خاموتلری قنی؟ - دیب عمری بۆیی ارابه‌کشلیک قیلگن آدمدیک، غیلدیره‌کلری جاییده میکین دیگندیک تیپیب کۆرر، او یاق‌بو یاغینی سینچیکلب کۆزدن کیچیردی. بیز دانیار بیلن آتلرنی ییتکلب، خرمنگه یقینلشیب کیلگنیمیزده، ایکّله‌میزنینگ افت و انگاریمیز جمیله‌گه غلطی کۆریندی شیکیلّی. او بیر کولیمسیره‌ب قۆیدی. دانیارنینگ اوزون و آریق ایاقلریدن قۆنجی کینگ عسکرچه ایتیکلری چیقیب کیتگودیک بۆلیب شلویره‌ب توررردی، مین بۆلسم، قاره‌ییب، تاشدیک قاتیب کیتگن ایاقلریم بیلن آتنی نیقتب کیلردیم.

- اۆخشتمه‌گونچه اوچرتمس، دیگنلریدیک جوده تاپیشیب‌سیزلر‌کو. - شو‌شو گۆیا بیزنینگ جلویمیزنی قۆلیگه آلگندیک، او بویروق قیله‌وبردی: - قنی، تیز‌تیز بۆلینگلر، اوروشده توریش یۆق، ایرته‌راق سلقینده جۆنه‌ی قاله‌یلیک، - دیب آتلرینی ارابه‌گه قۆشه باشله‌دی.

جمیله، دانیارنینگ باری هم، یۆغی بیلینمه‌یدی، دېگندېک، اونی نظریگه ایلمسدی. گپیریشسه هم مېن بیلن گپلشردی. او بیزدن قالیشمه‌ی یېلیب-یوگوریب ایشلردی. جمیله‌ده‌گی بو جسارت، اینیقسه اۆزینی کتّه آلیب گپیریشی دانیارگه قتّیق تېککن‌دېک بۆلدی. دانیار چکّه‌سی تیریشیب، اونی هم یاقتیرمه‌گن‌دېک، هم حیرتده قالگن‌دېک، تومشه‌یيب تېسکری بوریلیب آلدی. جمیله بونی پیقه‌گنی یۆق. دانیار ترازو اوستیده‌گی قاپلردن بیرینی ایندەمه‌ی دست کۆتریب ارابه‌سیگه تشله‌گنده، جمیله اونگه یاپیشه کېتدی:

- بو نیمه قیلیق، هر کیم اۆز بیلگنیچه ایشله‌ی بېره‌دی می؟ قنی، قۆلینگنی بېر، قۆللشگننی خدا قۆللەیدی! های کیچکینه باله، ارابه‌گه چیق، قاپلرنی جایلشتیر!

جمیله دانیارنینگ قۆلیدن شرته اوشلب، قاپنی ایکاولشیب کۆترگنیده، دانیار اویلگنیدن قیپ-قیزریب کېتدی. شوندن کېین هم اولر قاپلرنی قۆللشیب کۆتریب باسیشدی، قۆللری بیر-بیریگه چیرمشیب، قاپ اوستیدن استه سیرپنیب توشرکن، دانیار اۆنغه‌یسیزلنیب اونگه قره‌مسلیک‌که حرکت قیلردی. جمیله بۆلسه پروایی فلک، هر سفر ترازوبان خاتین نینگ یانیگه کېلگنیده، او بیلن هزل-هوزول قیلیب، هیرینگ-هیرینگ کولیشردی. جۆنش آلدیده‌گینه او کۆزینی بیر قیسیب قۆییب، دانیارگه:

های، ییگیت، اسمینگ نیمه، دانیار میدی، کۆرینیشدن اېرکک‌که اۆخشه‌یسن-کو، قنی یۆل باشله! - دېدی.

دانیار بو سفر هم میق اېتمه‌دی، جمیله‌گه چۆچیگندېک بیر قره‌ب قۆیدی-ده، ارابه‌نی هیده‌ب کېتدی. «آبّا شۆرینگ قورغور-بی، مونچه اویلمه‌سنگ!» دېب اچینیب قۆیدیم اونگه.

یۆل آلیس، دشتدن ییگیرمه چقیریمچه یۆل باسیب، قاره تاغ دره‌سیدن اۆتیب، ستشن‌گه باریش کېره‌ک.

شونیسی یخشی که، خرمندن تا ستشن‌گچه یۏل قییه‌لب باره‌دی، آتلرگه هم انچه یېنگیل اېدی. اولوغ تاغ تاغی نینگ اېتگیده‌گی کۏم-کۏک درختلر ایچیگه کۏمیلگن آوولیمیز تا دره‌دن چیقیب کېتگونچه، خودّی کف‌دېک انیق کۏرینیب توررردی. دره‌نینگ اېتگیدن اېسه تېمیر یۏل کېسیب اۏته‌دی.

شونده‌ی قیلیب، بیز هر کونی ستشن‌گه غله تشیب یوردیک. آوولدن اېرته‌لب چیقیب، ستشن‌گه پېشینده یېتیب باره‌میز. تقیر یۏلده‌گی جغل ارابه غیلدیره‌کلری آستیده غیچیرلردی. کون ایسیگن سیین آتلرنینگ یغرینلریدن تېر قوییلیب آقردی...

سرطان نینگ جزیره‌مه قویاشی همه یاقنی قاوجیره‌تیب کویدیره‌دی. ستشن‌گه کېلسنگ آت-ارابه نینگ کۏپلیگیدن قدم باسالمه‌یسن. تاغ اېتگیده‌گی اوزاق خۏجه‌لیکلردن اېشک و هۏکیزلرگه غله آرتیب کېلگن باله‌لر بیلن خاتینلرنینگ کییملری تېردن شۏری چیقیب، چنگ باسگن بېتلری قاره‌ییب کوییب، شمالدن لبلری یاریلیب، یلنگ ایاق، یلنگ باش هاریب-تالیب کېلردیلر. زاگاتزېرنو نینگ حویلیسی قیی-چوو بۏلیب، اونینگ دروازه‌سیگه: «همه غله جبهه اوچون!» دېگن شعار یازیب قۏییلگندی. پخسه بیلن اَیلنتیریب آلینگن پسقم حولی نینگ تشقریسیده واگونلرنی بیر-بیریگه اولب یورگن پاراوز قَیناق بوغ چیقریب، قومورسقه‌دېک تینمه‌ی حرکت قیلردی. سل نریدن ریللر قولاقنی کر قیلگودېک درجه‌ده بۏکیریشیب اۏته‌دیلر. خودّی دروازه آلدیگه چۏکتیریلگن تویه‌لر اۏرنیدن تورگیسی کېلمه‌ی، جینی قۏزیب، کۏپیک ساچیب آوازی نینگ باریچه بۏکیره‌دی.

کتّه‌کان کۏپپان نینگ ایچیگه غله تاغ-تاغ قیلیب اوییب تشلنگن. غله سالینگن قاپلرنی آرقه‌لب تخته تراپدن انه شو اویوملرنینگ تېپه‌سیگه آلیب چیقیب تۏکیش کېره‌ک. کوپان نینگ قیزیگن تونوکه تامیدن چیققن بۏیاق اره‌لش تېمیر هیدی بوغدای چنگی بیلن بیرگه قۏشیلیب دماغنی قیچیتردی.

- های باله، کؤزینگگه قره، اوستیگه چیقریب تؤکسنگ-چی!

او نیگه سؤکینه‌دی؟ سؤکینمه‌سه بؤلمه‌یدی می؟ اؤشه یئرگه آلیب چیقیب تؤکیش کئره‌کلیگینی اؤزیمیز هم بیله‌میز-کو.

بیز بو یئرده‌گینه ایمس، بلکه دله نینگ اؤزیده، یئرگه دان تشلنگن کوندن محنت قیله‌میز. یاش-یلنگ، خاتین، باله‌لریمیز یاز بؤیی تینمه‌ی پرورش قیله‌دی، کامباینچیلریمیز هر کونی یوز مرته‌لب بوزیله‌دیگن، پرتی کئتیب، شرتی قالگن کامباینی بیر نفس هم تؤختتمه‌ی، سرطان نینگ جزیره‌مه کونلریده هم دله‌دن چیقیشمه‌یدی. حاضر هم دله‌ده اؤراقچیلر تانگ سحردن قارانغی کئچه‌گچه زیرقیره‌ب آغریگن بیللرینی یازالمه‌ی غله اؤرماقده‌لر، بیر قیرچ باله‌لر بیرته هم باشاقنی قالدیرمه‌ی تئریب آلماقده‌لر. اؤشه کونلرده بیز برچه تاپگن-توتگنیمیزنی جبهه‌گه جؤنه‌ته‌میز. بو بیزنینگ غلبه‌گه قؤشگن تئر بیلن قانیمیز دیر.

حلی-حلی ایسیمده، یاش باله ایکنمن، زبردست ییگیتلر کؤتره‌دیگن کتّه-کتّه قاپلرنی یئلکه‌مگه تشلب، اونینگ بیر بورچگیده محکم تیشلب تراپدن یوقاریگه چیقر ایکنمن، قبیرغه‌لریم مه‌ییشیب، کؤزلریم تینیب کئتردی. قدم سیین تراپ نینگ تختلری ایگیلیب، کوپون ایچیدن کؤتریله‌یاتگن چنگ اره‌لش غبار اؤپکه‌نی قیسردی. نیچه مرتبه حالدن تاییب، آرقه‌مدن سیرغه‌لیب توشیب باره‌یاتگن قاپنی یئلکه‌مدن ایرغیتیب، اؤزیم هم سکره‌ب یوبارگیم کئلردی. لئکن آرقه‌مدن هم قاپ کؤترگن آدملر کئلردی. او هم مینگه اؤخشه‌گن بیر یاش باله دیر، یا بؤلمه‌سه توشیب-چیقیب یورگن عیاللرنینگ بیری دیر. اگرده اوروش بؤلمه‌گنیده بونده‌ی آغیر یوکنی اولرگه کیم کؤترتیریب قؤیردی. شونده‌ی آغیر ایشگه عیاللر چیدش بیره‌یاتگنده نالیشگه حقیم بار می؟

انه، آلدینده جمیله ینگم باریپتی. ایتگینی قیستیریب آلگن، اونینگ بوغدای رنگ چیرایلی آیاق عضله‌لری ترنگ تارتیلیب، پیلری اوزیلیب کئتگودیک بؤله‌دی. او گؤیا

یوکینی یینگیللەیاتگندیک بوکیلیب، ایگیلیب آغیر قدم تشلب باررردی. گاه-گاه او مینینگ حالدن تاییب بارەیاتگنیمنی سیزگندیک تۇختب قالردی-دە:

- بۇششمە، کیچکینە بالە، آز قالدی! - دیب قۇیردی. بیراق اۇزی هم قتّیق چرچەگنیدن آوازی بۇغیلیب چیقردی.

بوغداینی تۇکیب، آرقەگە قیتەیاتگنیمیزدە، دایم دانیارگە دوچ کیلردیک. او عادتی بۇییچە هیچ کیمگە قۇشیلمەی، جیمگینە، سلماق بیلن ایاغینی آقساقلنیب باسردی. بیز اونگە یاندشگنیمزدە، آغیر تارتگن بۇینینی چۇزیب، قیستیریلگن کۇیلگی نینگ برینی یازیب کیلەیاتگن جمیلەگە دانیار اینکەیگنیچە قباق آستیدن تیکیلیب اۇتردی. او جمیلەنی گۇیا بیرینچی مرتە کۇرەیاتگندیک همیشە انە شوندەی تیکیلیب قاردی. لیکن جمیلە بونگە سیرە اعتبار بیرمسدی. بیرگە ایشلەگنیمیزدن بو یان اولرنینگ بیران هم آچیلیب گیلشگنینی کۇرگنیم یۇق. جمیلە بعضاً شونچە کە هزللشیب، تیگیشیب کولیب گیپیرسە، بعضیدە مطلقا ایشی بۇلمسدی. بو اونینگ کیفیتیگە باغلیق ایدی. خوشی کیلسە، یۇلدە کیتەیاتیب جمیلە مینگە: «قنی، چوە دي، کیچکینە بالە، کیتدیک!» - دیردی-دە اۇتیرگن ییریدن سیچیب توریب، قییقیریب، قمچینینی اۇینتگنچە ارابەنی هیدەب کیتردی. مین هم اوندن قالیشمسدیم. هش-پش دیگونچە آلدینده بارەیاتگن دانیارنی قوویب اۇتیب کیتردیک. دانیار آرقەدە چنگ-تۇزان ایچیدە قالردی. اصلیدە بو هزل بۇلسە-دە، لیکن بوندەی هزلگە همە هم چیدەی بیرمسدی. بیراق دانیار غینگ دیمس، رنجیمس ایدی. بیز چنگ-تۇزان کۇتریب، اونینگ یانیدن تسیرە-توسور قیلیب اۇتیب کیتسک هم، او گۇیا عیبدار کیشی دیک ملایم‌گینە کولیمسیرەب، ارابەدە تیک تورگنیچە آتلرگە اوستمە-اوست قمچی باسیب بارەیاتگن جمیلەگە عجلنیب، ایندەمەی قرەب قالردی. اونینگ جهلی چیقدی میکین دیب آرقەمگە قیریلیب قرەگنیمدە، چنگ قویون ایچیدە قالگن دانیارنینگ ممنون بۇلگندیک جمیلەدن کۇزینی آلمەی تیکیلیب تورگنینی پیقردیم. اونینگ بو

قره‌شیده اؤته کؤنگیلچنلیک، عالیجنابلیک بیلیک بیلن بیرگه، یوره‌گینی کویدیره‌یاتگن الّه قنده‌ی سرلی بیر حسرت بارلیگی سیزیلیب توررردی. جمیله نینگ بو قیلیقلرینی، استهزالی کولیشلرینی، یانیده گؤیا مینسیمه‌گن کیشی دیک اینده‌مه‌ی اؤتیشلرینی دانیا هیچم کؤنگلیگه آغیر آلمس، بریگه چیدب، بیر آغیز سؤز قیترمس ایدی. بعضیده دانیاگه رحمیم کیلیب:

- قؤیده‌ی یوواش آدم نینگ دلینی آغریتگنینگ نیمه‌سی، ینگه؟ - دیسم، جمیله مینگه:

- کي، قؤی، شونی گپیرمه! - دیب قؤلینی سیلتب کولیب قؤیردی. - اي، شونچه که بیکارچیلیکدن هزللشه‌من ـده. نیمه بیران جایی کمه‌یب قالر میدی!

باره‌ـباره ینگه‌مگه قؤشیلیب مین هم هزل‌ـهوزول قیله‌دیگن بؤلدیم. چونکه دانیارنینگ جمیله‌گه معنالی تیکیلیب قره‌شلری مینگه غلطی تویوله باشله‌دی. اینیقسه، جمیله قاپ کؤترگنیده دانیار کؤزی نینگ قیری بیلن اونگه تیکیلیب قالردی. هر کیم اؤزی بیلن اؤزی آواره بؤلیب، کؤپچیلیک ایش بیلن الهسیب، بونی پیقه‌مه‌یدی، دیب اؤیله‌یدی شیکیلّی. ارابه‌کشلر قییقیریغی آت‌ـارابه‌لرنینگ کؤپلیگیدن ستشن نینگ خودّی بازارگه اؤخشب کیتگن تؤس‌ـتؤپالان حولیسیده جمیله قنچه‌لیک قیینلمه‌سین، سیره بؤش کیلمه‌ی ییلیب‌ـیوگوریب ایشله‌گنیدین، قهقهه اوریب کولگنیدن او همه‌دن اجره‌لیب کؤزگه یقّال تشلنیب توررردی. جمیله ارابه چیتیگه قؤییلگن قاپلرنی کؤکره‌گینی کیریب ییلکه‌سیگه آلرکن، قاپ‌ـقاره، قؤنغیر ساچ اؤریملری ییرگه تیگه‌ی‌ـتیگه‌ی دیب کیتر، سلماق بیلن آرقه‌سیگه بوریلگنیده ایسه، قیسیق کؤزلری نینگ قاره‌چیغلری کیپریکلری آره‌سیدن یلت ایتیب کؤرینردی. اؤشنده قاپ کؤترگن جمیله کؤپون نینگ ایشیگیگه ییتگونگه قدر دانیار اونی یشیرینچه کوزه‌تیب قالردی. مین بونی پیقب یوررردیم. هه‌دیگنده کؤنگلیمده آغیر آلمه‌گن بؤلسم هم، لیکن کیینچه‌لیک دانیارنینگ ینگه‌مگه بونده‌ی یشیرینچه نظر تشلب

یوریشی مېنگه یاقمه‌دی، حتا عزتِ نفسیمگه تېگه‌دیگن بۏلدی. هیچ کیمگه روا کۏرمه‌ی، قیزغنیب یورسم و جمیله‌گه باشقه‌لر قالیب، دانیار بای کۏز تیکسه‌یه. «دانیار که جمیله‌گه کۏز تیکدی می، باشقه‌لردن خفه بۏلمه‌سم هم بۏلرکن! توبه!» - دېردیم جهلیم چیقیب اۏزیمگه اۏزیم.

اېندی دانیارنی مؤمن‌ـقابل ییگیت دېب ایتماق او یاقده تورسین، یمان کۏره باشله‌دیم. شوندن کېین مېن ینه ینگه‌مگه قۏشیلیب، اونی مسخره قیله باشله‌دیم. اما بو هزلیمیزنینگ تگی زیل بۏلدی.

غله تشیب یورگن قاپلریمیز آره‌سیده آله‌چه‌دن تیکیلگن یېتّی پودلیک کتّه بیر قاپ بار اېدی. همیشه ینگم ایکاویمیز اونی کوپونگه آلیب باریب یېرگه تۏکردیک، چونکه اونی بیر کیشی کۏترالمسدی. بیر کونی خرمنده ارابه‌لرگه یوک آرته‌یاتیب، ینگم بیلن بیرگه حلیگی کتّه قاپنی دانیارنینگ ارابه‌سیگه تشله‌دیک‌ـده، اوستیدن باشقه قاپلرنی باستیریب قۏیدیک. قنی نیمه قیلر اېکن، دېب اۏیله‌دیک اۏزیمیزچه.

خرمندن کون چیقرده جۏنب کېتدیک. یۏلده روس قیشلاغیده بیراو نینگ باغیگه کیریب، جمیله ایکاویمیز آلمه اۏغیرله‌دیک‌ـده، یۏل‌ـیۏله‌کی قهقهلب کولیشیب کېتدیک. جمیله باره‌ـبارگونچه دانیارگه «ایلیب آل!» دېب آلمه آتیب باردی. آلمه توگه‌گندن کېین بیز عادتده‌گیچه اونی چنگ‌ـتۏزانده قالدیریب، انچه اوزاقلشیب کېتدیک. دانیار دره‌دن چیقه بېریشده‌گینه بیزنی قوویب یېتدی، تېمیر یۏل بېرک اېکن، اونینگ آچیلیشینی کوتیب توریشگه تۏغری کېلدی. بو یېردن تا ستشن‌گچه بیرگه کېلدیک. بو آره‌ده حلیگی یېتّی پودلیک قاپ یادیمیزدن کۏتریلیب کېتیبدی، خیالیمیزده هیچ گپ یۏق، غله‌نی تشیب بۏله‌ی دېب قالدیک. بیر محل جمیله بیقینیمگه تورتیب، دانیارنی کۏرستیب بیر کولیب قۏیدی. دانیار ارابه اوستیده تورگن اېکن. «بونی نیمه قیلسم اشکن؟» دېگندېک حلیگی کتّه قاپ نینگ او یاق‌ـبو یاغیگه قره‌ب توررردی. سۏنگره او

جمیله نینگ قیقیر-قیقیر کوله‌یاتگنینی پیقب قالیب، بیزنینگ سینه‌ماقچی بۆلگنیمیزنی سیزدی شپکیلّی، قیپ-قیزریب کپتدی.

- های، ایشتانینگنی بلند کۆتر، توشیب کپتمه‌سین تغین! - دپب قیچقیردی جمیله.

دانیار اونگه بیر اۆقره‌ییب قره‌دی-ده، قاپنی نری-بیری سوریب ارابه نینگ چپتیگه کپلتیردی، سۆنگره اونی بیر قۆلی بیلن سویب توریب، پیرگه سکره‌ب توشدی. هش-پش دپگونچه بۆلمی، زیلدپک قاپنی بیر سیلتب پیلکه‌سیگه آلدی-ده، کۆپون تمان یوره باشله‌دی. بیز، قنی، نیمه قیلر اپکن، دپب اۆزیمیزنی گۆللیککه سالیب، سر بیرمه‌ی توردیک، باشقه‌لر هم اونگه پروا قیلیشگنی یۆق. همه هم قاپ کۆتریب یوریشیبدی-ده، کیم بیلن کیم نینگ ایشی بار دپیسیز. اما دانیار تراپگه یقینلشگنده جمیله اونینگ آرقه‌سیدن یوگوریب کپتدی:

- بونی قه‌یرگه آلیب باریپسن، اپسینگ جاییده می اۆزی، شو پیرگه تشله، نیمه، هزلنی توشونمه‌یسن می؟

- نری تور! - دپب دانیار اونی جپرکیب سالدی. شاخی سینگن جمیله اۆنغه‌یسیزلنیب، تراپدن چیقیب کپته‌یاتگن دانیارنینگ آرقه‌سیدن کولیب قره‌ب:

- بو اۆلرماننی قره‌نگلر، کۆتریب کپتدی-یه! - دپب خودّی عیبلی کیشی دپک ایلجه‌ییب، اۆزیچه تۆنغیلّب قۆیدی. گرچه جمیله هه‌دپب قیقیر-قیقیر کولسه هم، بارگن سری اونینگ کولگیسی صنعیلشیب، اۆزینی زۆرلب کۆله‌یاتگندپک بۆلیب تویولدی. دانیار قاپنی کۆتریب بارر اپکن، یره‌دار ایاغیگه زۆر کپلیب، آقسه‌ی باشله‌گنیده‌گینه، بیز اونی قنده‌ی عذابگه قۆیگنیمیزنی توشوندپک.

دانیارنینگ ایاغی یره‌دار اپکنینی نپگه ایلگریراق اۆیله‌مه‌دیک اخیر؟ اپهْ، باله‌لیگیم قورسین-ه، شو گپ مپندن چیقدی-یه!

- آرقه‌نگگه قیت! - دیب قیچقیردی جمیله کولگی اره‌لش. بیراق اینده‌ی بونینگ علاجی یوق ایدی. چونکه آرقه‌سیدن هم قاپ کؤترگن آدملر کیلیشه‌یاتگن ایدی.

مین ایسیمدن آغه‌یازیب، کین نیمه بؤلگنینی بیلمه‌یمن. کؤز اؤنگیمده اؤشه کتّه‌کان قاره قاپنی کؤترگن دانیار. او بوکیلیب، تراپدن یپر بغیرلب یوقایریگه چیقیب بارردی. یره‌دار ایاغینی اوه‌یلیب باسر، اونگه زؤر کیلمه‌سین دیب قنچه‌لیک اورینمه‌سین، بری بیر، هر قدم تشله‌گنده آغریققه چیده‌یالمی، تیشینی تیشیگه قؤییب، باشینی چَیقردی. او یوقاریله‌گن سری اوستیده‌گی آغیر قاپ ییلکه‌سیگه مینیب آلگن بلا-قضادیک اونی بتر باسر، او تاباره کؤپ چَیقه‌لردی. ینگم بیلن اؤیله‌مه‌ی قیلگن بو قیلمیشیمیزگه اویلگنیمدن یپر یاریلسه-یو، یپرگه کیریب کیتگوندیک بؤلدیم، قؤرققنیمدن یوره‌گیم آرقه‌گه تارتیب کیتدی. قاپ کؤترگن دانیار ایمس و گؤیا مین اؤزیمدیک، آیاقلریم زیرقیره‌ب، کؤز اؤنگیم قارانغیلشیب کیتدی.

دانیار ینه تؤختب، قاپنی تیشله‌دی-ده، کؤزینی یومدی. مینینگ هم باشیم اَیلنیب، یپر اؤپیریلیب کیته‌یاتگندیک بؤلدی. بیر نفس هیچ نرسه‌نی بیلمه‌ی قالدیم.

کیم دیر بیله‌گیمنی چنگللب، سیندیریب یوبارگندیک سیقیب اوشله‌دی. بونده‌ی قره‌سم، جمیله ایکن. قؤرقنیمدن مرده‌دیک آقریب کیتگن، لبلری دیر-دیر تیتره‌ب، کؤزلرینی کتّه آچگنچه دانیارگه تپرمیلیب توررردی. اطرافیمیزنی انبارچی و باشقه‌لر اؤره‌ب آلیشیبدی. اولر هم نیمه گپلیگینی توشونمی، دانیارگه حیران بؤلیب قره‌شردی.

منه، دانیار یوریب باره‌یاتیب سیرغه‌لیب کیته‌یاتگن قاپنی اؤنگلب آله‌ی دب بیر سیلکیدی-یو، لیکن آغیرلیککه آرتیق تاب بیره آلمه‌ی چؤکّه‌له‌ی باشله‌دی.

- تشله! تشله قاپنی! - دیب قیچقیریب یوباردی جمیله. دانیار قولاق سالمه‌دی. آرقه‌ده کیله‌یاتگنلرگه تپگیب کیتمسلیگی اوچون قاپنی تراپ نینگ چیتیدن پستگه تشلب یوبارسه بؤلردی. بیراق او اؤجرلیک قیلیب قاپنی کؤترگنیچه توره‌وپردی. جمیله نینگ آوازینی

ایشیتیشی بیلن ینه ایاقلرینی راستلب، آلدینگه قره‌ب اینتیلدی. بیر-ایکّی قدم یوریب آرقه‌گه تیسریله باشله‌گنیده، ترازوبان نینگ جان-پانی چیقیب کېتیب، آوازی نینگ باریچه قیچقیریب یوباردی:

- تشله! تشله‌سنگ-چی، ایت ایمگن!

- تشله! - دیب باشقه‌لر هم قیچقیریشدی. دانیار بو سفر هم اؤز بیلگنینی قیلیب، چَیقه‌لیب-سورینیب ایلگری باسدی.

- یؤق، او قاپنی تشله‌یدیگن ایمس، اؤز اَیتگنینی قیله‌دیگن ییگیتگه اؤخشه‌یدی، - دیدی کیم دیر قؤل سیلتب.

ایندی، فقط حلیگی آدمگینه ایمس، بلکه یانیمیزده تورگن باشقه آدملر هم، اونینگ آرقه‌سیدن قاپ کؤتریب باره‌یاتگن کیشیلر هم بونده بیر سِر بارلیگینی سېزیشیب، دانیار قاپ بیلن بیرگه قولب توشمه‌گونچه اونی تشله‌مسلیگیگه ایشانچ حاصل قیلیشدی.

همه بیر زوم جیم بؤلیب قالدی.

کؤپون نینگ آرقه‌سیده پراووز زیر یوگوریب واگونلرنی بیر-بیریگه اوله‌ماقده. دانیار یوقاریگه یوک تارتیب چیقیب کېته‌یاتگن آتدېک ایلگریلب باررردی. او چیقه‌لیب ییقیله‌دیگندېک بؤلسه، شرته تؤختب، کوچ تؤپلر، کېین ینه آلدینگه قره‌ب اینتیلردی. دانیار نینگ آرقه‌سیدن کېله‌یاتگن آدملر هم ناعلاج او تؤخته‌گنده تؤختب، او یورگنده یوریشردی. اولرنینگ هم تینکه‌سی قوریب، قاره تېرگه باتیب کېتیشگندی. بیراق اولردن بیرته‌سی هم دانیار بیلن سېن-مېنگه بارمه‌دی. اولر تایغاق یؤلدن گؤیا بیر-بیرلریگه کؤرینمس ایپ بیلن باغلنگندېک تورنه قطار بؤلیب جیم باریشردی. باردی-یو، بیرته‌سی تاییب کېتگودېک بؤلسه، باشقهلر هم خراب بؤله‌دیگندېک تویولردی. اولر نینگ اینده‌مه‌ی قدم تشلریده، بیر خیل چَیقه‌لیشلریده کوچلی غیرت و شجاعت، همکارلیک سېزیلیب توررردی. دانیار نینگ آرقه‌سیدن کېله‌یاتگن عیال نینگ ایاغی چلیشیب،

ییقیلیشیگه سل قالدی-یو، شونده هم او اؤزیگه ایمس، دانیارگه خدادن مدد سؤره‌یاتنگدیک اونگه رحمدلیک بیلن تیرمیلیب قره‌یدی. منه، آز قالدی. دانیار ینه بیر زؤر بیرسه مرّه‌گه ییته‌دیگندیک کؤرینردی. لیکن دانیار ینه گندیره‌کلب، یره‌دار ایاغی انگه اطاعت قیلمه‌ی قؤیدی. اگر او ییلکه‌سیده‌گی قاپنی تشلب یوبارمه‌سه، اؤزی نینگ هم قولب کیتیشی ممکن ایدی.

- یوگور! آرقه‌سیدن سویشیب یوبار! - دیب قیچقیردی جمیله مینگه. اؤزی بؤلسه گؤیا دانیارنی اوشلب قالماقچی بؤلگندیک قؤللرینی آلدینگه چؤزردی. مین تراپدن یوقاریگه یوگوردیم؛ قاپ کؤترگنلر آرقه‌سیدن سیقیلیب اؤتیب، دانیارگه ییتیب آلدیم. او قؤلتیغی آستیدن مینگه بیر قره‌ب آلدی. بیتیدن تیر قوییلیب، منگله‌ی تامیرلری بؤرتیب چیقیب، کؤزیگ قان تؤلیب کیتگن ایدی. مین اونگه کؤمکلشماقچی بؤلگن ایدیم، دانیار مینگه:

- نری تور! - دیدی زرده بیلن، کیین قاپنی بیر سیلکیدی-ده، بار کوچینی تؤپلب، ینه آلدینگه اینتیلدی. دانیار قبریب، قداق بؤلیب کیتگن قؤللرینی شلویره‌تیب، آقساقلنیب تراپدن توشگنده، تیپسته‌گیلر لام-میم دییشمسدن یؤل بیریشدی. فقط ترازوبان اؤزینی توتالمه‌ی جهلی چیقیب دانیارنی کاییب کیتدی:

- نیمه، سینی جین اوردی می، یا ایسینگنی ییدینگ می؟ یا که مینی آدممس دیب اؤیله‌دینگ می، اخیر بیر آغیز اَیتسنگ، پستگه تؤکتیرردیم-کو. بونده‌ی آغیر قاپنی کؤترسین دیب سینگه کیم ایتدی؟

- ایشینگ بؤلمه‌سین، اؤزیم بیله‌من، - دیدی دانیار سیکین‌گینه، سؤنگره، چیرت ایتکیزیب توپوردی-ده، ارابه‌سی تمان کیتدی. آرقه‌سیدن جمیله:

- هزلنی توشونمه‌گن تینتک! - دیب پیچیرلب قؤیدی.

شونده‌ی دیدی-یو، باشینی ییردن کؤتره آلمه‌دی. دانیار بونی اوقدی می-اوقمه‌دی می، هر قله‌ی، ینگم ایکاویمیز اونینگ یوزیگه تیک قره‌ی آلمس ایدیک.

یۆل بۆیی هم بیرانته‌میز آغیز آچگنیمیز یۆق. دانیارنینگ-کو کم گپلیگی همه‌گه معلوم، سۆزگه نۆناق. اینیقسه، بوگونگیسیگه توشونالمه‌ی حیران اپدیک، او بیزدن خفه می، یوز کۆریشمه‌یدیگن بۆلدی می، یا آق کۆنگیللیک قیلیب، همه گپنی اونوتیب یوباردی می، بیلمسدپک. بیزنینگ سکوت سقلشیمیزنینگ باعثی بار اپدی، بیر تمانی، اویلگنیمیزدن یوزیگه قره‌یالمه‌سک، ایکّینچیدن، هزلیمیزنی کۆنگلیگه آغیر آلیب یورگنی اوچون اوندن خفه اپدیک.

اپرته‌لب غله قاپله‌یاگنده جمیله بو کثافت قاپنی آلدی-ده، اونی چاک-چاکیدن شیر-شیر ییرتیب یوباردی.

- مه، تاپگن متاعینگنی باشینگگه اور! بریگادیرینگگه ایتیب قۆی، ایکّینچی مرته بونده‌ی قاپلرنی بپره کۆرمه‌سین، - دپب حلیگی ییرتیلگن قاپ پرچه‌لرینی ترازوبان نینگ آلدیگه آتیب یوباردی.

- های، عقلینگ جاییده می، بو نیمه قیلگنینگ؟

- هیچ نیمه!..

اپرته‌سیگه هر کونگیدپک ستشن‌گه کپلیب، قاش قاره‌یگنده ینه آوولگه یۆل آلدیک. دانیار آلدینگده کپتیب بارر اپدی. اونینگ کۆنگلیده‌گی خجللیک یازیلدی می-یۆق می، بیله آلمه‌دیک، ذاتاً، بونی بیلیش آسان اپمسدی. خودّی اۆرته‌میزده هیچ گپ اۆتمه‌گندپک، دانیار اینده‌مه‌ی ایشینی قیله‌وپردی. شونیسی بار که، یره‌دار ایاغی کۆپراق لت یپگن بۆلسه کپره‌ک، او قتّیق‌راق آقسب، اینیقسه قاپ کۆترگنده قیینه‌لیب یوردی. گرچه او هیچ نرسه دپمه‌سه هم، اونینگ یوریش-توریشی گناهکار اپکن‌لیگیمیزنی اپسله‌تیب، کۆنگلیمیزنی آغریتر اپدی. لااقل دانیار سل-پل هزللشیب، کولیب قره‌سه هم میلی اپدی، کۆنگلیمیز روشن تارتردی.

جمیله آتدن توشسه هم، اپگردن توشمی، گؤیا قؤنگلیده هیچ گپ یؤقده‌ی هزل-هوزول قیلیب یوره‌وپردی. لپکن ایچ-ایچیدن اپزیلیب، خفه بؤلیب یورگنینی انیق سپزردیم.

منه، آوولگه کپتیب باریپمیز. لطافتلی عجایب تون. سوتدپک آیدین اوگوست کپچه‌لرینی کیم بیلمه‌یدی دپیسیز. آسمانده‌گی یولدوزلر اوزاق-اوزاقلردن مؤره‌لشسه هم، گؤیا اولر شونده‌ی یقیندن هر بیری اؤزیچه نور ساچه‌یاتگندپک تویولردی.

یولدوزلر چره‌قله‌گن شونده‌ی گؤزل کپچه‌ده بیز دره بؤیلب کپلردپک. آتلر گؤیا اویگه شاشیله‌یاتگندپک تاباره تپز یؤرغه‌لردی. میده جغل آت تویاقلری و ارابه غیلدیره‌کلری آستیده غیرچیلّب، اطرافگه اوچیب چیقردی. غیر-غیر اپسیب تورگن مپین شباده اپرمن نینگ اچّیق ایسی بیلن غرق پیشگن خوشبوی هیدینی دماققه کپلتیریب اوررردی. بولرنینگ همه‌سی آتلرنینگ تپرگه باتگن اپگر-جبدوغیدن چیقه‌یاتگن هید بیلن قؤشیلیب باشنی اَیلنتیرر اپدی. یؤل نینگ بیر تمانیده نعمتکلر بیلن قاپلنگن قایه‌لر قد کؤتریب توررردی، یؤل نینگ ایکّینچی تمانیده، پستلیکده، تل و یاوایی تپره‌کلر آره‌سیدن گورکوراو جؤش اوریب آقردی. آرقه‌ده کؤپریکدن تره‌قه-توروق قیلیب اؤته‌یاتگن ریللرنینگ ینگراق هارنی آلیس-آلیسلردن هم اپشیتیلیب توررردی.

بونده‌ی سؤلیم تونده یؤل یوریش نینگ اؤزیگه یره‌شه گشتی بار. تون قوچاغیده بلیقدپک سوزیب باره‌یاتگن آتلرنینگ سغریسیگه قره‌ب باریش، سان-سناقسیز حشره‌لرنینگ یاقیملی «چیر-چیریگه» قولاق سالیش، شمال دماققه اوره‌یاتگن خوشبوی هیدلرنی تؤییب-تؤییب شیمیریش قنده‌ی یخشی!

جمیله آلدیده کپتیب باره‌دی. او تیزگیننی بؤش قؤییب اطرافگه سوقلنیب قرر، اؤزیچه اله قنده‌ی اشوله‌نی خِرگاهی قیلردی. بیزنینگ آغزیمیزگه تلقان سالگندپک جیم کپته‌یاتگنیمیزدن جمیله نینگ طاقتی طاق بؤله‌یاتگنینی سپزیب توررردیم. شونده‌ی کپچه‌ده

جیم یوریب بۆله‌دی می؟ یوره‌گیده اۆتی بار آدم شونده‌ی گۆزل طبیعت منظره‌سینی کۆریب جیم توره آله‌دی می؟!

یۆق، جمیله جیم تورالمه‌دی، او آوازینی برالله قۆییب یوباردی. مېنیمچه، اونینگ ینه بیر باشقه نیتی - دانیارنینگ کۆنگلینی آچیب، خفه‌لیگینی یازماقچی بۆلسه کېره‌ک. ذاتاً، آدملر بیر-بیرلری نینگ گناهلرینی کېچیرمس میکین، دېب ایکّیلنیب تورگن پیتده قنده‌ی دیر بیر تورتکی کېره‌ک بۆله‌دی-کو. احتمال، جمیله شو فکرگه بارگن دیر، خلص، او بیر سیلکینیب قۆیدی-ده، قلبیدن قینب چیقه‌یاتگن ینگراق آواز بیلن کویلب یوباردی:

شاهی رۆمالینگ باغلب،

یانیمده یورسنگ یَیره‌ب...

جمیله بونده‌ی شۆخ-شۆخ لپرلرنی جوده کۆپ بیلردی. اونینگ اشوله‌سی کیشیگه آرام بغیشلردی. جمیله اشوله‌سینی بیر زوم بۆلیب، آلدینده باره‌یاتگن دانیارگه قیچقیردی:

- های، بۆشنگ ییگیت، آوازینگنی بیر چیقرسنگ-چی! ییگیت میسن اۆزینگ؟

دانیار ارابه‌سینی تۆختدی-ده، آرقه‌سیگه قَیریلیب:

- کویله‌ی بېر، جمیله، قولاغیم سېنده، - دېب قۆیدی تارتینیب.

- نیمه، باشقه‌لرنینگ قۆشیق اېشیتگیسی کېلمه‌یدی، دېب اۆیله‌یسن می؟ - دېدی کېستیب جمیله. - ایتمه‌سنگ، ایتمه، ترنگ قیلیشینی قره-یو!

شوندن سۆنگ او «سېن ایتمه‌سنگ مېن ایته‌من» دېگندېک، دانیارگه اۆچه‌کیشیب ینه اشوله‌نی آلدی. اونینگ نیمه اوچون دانیارنی اشوله ایت، دېب قیسته‌گنینی بیلالمه‌دیم. گېگه سالماقچی بۆلدی میکین؟ شونده‌ی بۆلسه کېره‌ک، چونکه بیرآزدن کېین جمیله ینه التماس قیله باشله‌دی:

- های، دانیار، عمرینگده بیراونی سېوگن میسن؟ - دېدی-یو، نیمه اوچون دیر کولیب یوباردی.

دانیار جواب قیترمه‌دی، جمیله هم چورق اپتمه‌ی قالدی. دره ایچیگه بیر نفس جیملیک چؤکدی. فقط غیلدیره‌کلرنینگ دوکور-دوکور آوازی، آتلرنینگ پیشقیرگنی اپشیتیلردی، خلاص.

«جوده آدمینی تاپیب سؤره‌دینگ-ده»، - دیب کولیب قؤیدیم مین.

یؤلنی کیسیب اؤتیب، شرقیره‌ب آقه‌یاتگن سایگه یپتگنیمزده، دانیار ارابه‌نی سیکین‌راق هیده‌ب، آت تقه‌لری نینگ کیچووده‌گی کوموشدیک یره‌قله‌گن تاشلرگه تیگیب شقیلّشیگه دقت بیلن قولاق ساله باشله‌دی. سؤنگره «چوه» دیب آتلرگه بیر قمچی اوردی-ده، بیردن تیتراق آواز بیلن:

اپهْ، آله تاغ، آله،

آته-بابام اؤسگن یپر!

- دیب کویلب یوباردی. بیراق او ینه تؤختب، یؤته‌لیب قؤیدی، لیکن کیینگی ایکّی مصره‌نی یوره‌کدن چیقریب ذوق بیلن اَیتدی:

ای، آله تاغ، آله تاغ،

آق بولوت قلقیب کؤچگن یپر!

دانیار نیمه‌دن دیر چؤچیگندیک ینه جیم بؤلیب قالدی. کیشی دیگن اویلمه‌سه-ده، نیمه اپندی، شو هم اشوله ایتیش بؤلدی می، بوندن کؤره، ایتمه‌گنی توزوک اپدی. خدا بیله‌دی، یوزی الاو بؤلیب یانیب کیتگن دیر. نیگه دیر اونینگ اوچون اؤزیم هم ملزم بؤلدیم.

لیکن دانیار نینگ شو بیر آغیز کویله‌شیده هم قنده‌ی دیر بیر جاذبه، نفاست بارلیگی انیق سیزیلیب توررردی. هه، آوازی هم یخشی اپدی.

«قایلمن!» - دیب قؤیدیم ایچیمده حیرتلنیب. جمیله هم قیچقیریب یوباردی:

- ایپ، درست‌سن-کو، ایلگری قه‌یپرده یورگن اپدینگ؟ قنی ایت، یخشیلب ایت!

دانیار میق اپتمه‌ی کپله بپردی. آلدیمیزده دره‌دن وادیگه چیقه‌دیگن جای آقریب کؤرینردی، اؤشه تماندن شباده اپسردی. دانیارنینگ حلی باشله‌گن کویینی ینه دوام اپتتیریشینی صبرسیزلیک بیلن کوتردیم. دانیار ینه کویله‌ی باشله‌دی، مپن اؤزیمده یؤق قووانیب کپتدیم.

دانیار اوّلیگه تارتینیب-تارتینیب سپکین کویله‌ی باشله‌دی. اما باره-باره آوازینی برالله قؤییب، اپرکین ایته باشله‌دی. دانیارنینگ قؤنغیراقدپک آوازی گینه اپمس، بلکه کوی نینگ دلربالیگی، جؤشقین حس-تویغولرگه بایلیگی هم کیشینی مفتون اپتردی. بونینگ نیمه‌لیگینی عقلیمگه سیغدیره آلمه‌ی لال بؤلیب قالدیم. بو اشوله‌چی نینگ آوازی می یا بؤلمه‌سه یوره‌کدن قینب چیقه‌یاتگن باشقه بیر نرسه می؟ کیشی قلبی نینگ اپنگ نازک تارلرینی چپرتیب، اونده اپزگو نیتلر اویغاته‌یاتگن بو نیمه اؤزی؟ راستینی ایتسم، بو سوالگه حاضر هم جواب بپره آلمه‌یمن.

قنی اپندی، قؤلیمدن کپلسه-یو، بولرنینگ همه‌سینی کاغذگه بیتیب اؤتیرمی، علاجی بؤلسه اؤشه عجایب کوی نینگ اؤزگینه‌سینی یره‌تیب بپرسم. اوندن دپیرلی سؤز یؤق، لپکن بو کوی سؤزسیز هم صمیمي، صاف نیتلی قلب اپگه‌سی نینگ بوتون قووانچی، امید-آرزولری و تیلکلرینی افاده‌لب بپرردی. مپن عمریم بنا بؤلیب بونده‌ی کوینی اپشیتگن اپمسمن. او قیرغیزچه‌گه هم، قزاقچه‌گه اؤخشه‌مسدی، بیراق بو کویگه ازلدن بیر-بیریگه قانداش-جانداش بؤلگن قیرغیز بیلن قزاق خلقی نینگ کویلریده‌گی اپنگ نفیس، اپنگ دلربا آهنگلر سینگدیریلگندپک بؤلیب تویولردی. بو کوی گاه قیرغیز تاغلریدپک بلند-بلندلرگه پرواز قیلسه، گاه پایانی یؤق قزاق دله‌لریدپک اوزاق-اوزاقلرگه تره‌لردی. «یا توبه، دانیارنی شونچه‌لیک اشوله‌چی دپب کیم اؤیله‌گن اپدی»، - دپردیم مپن اؤزیمگه اؤزیم.

دره‌نی باسیب اؤتیب کېنگ دله‌گه چیققنیمزدن کېین، دانیارنینگ اشوله‌سی قنات یازیب، ینه هم کوچلی‌راق ینگره‌دی. بو دلربا کوی بیر-بیریگه اولنیب، بیر-بیری بیلن المه‌شینیب باررردی. بوگون دانیارگه نیمه بؤلدی، تینچلیک می اؤزی، هیچ نرسه توشونه آلمسدیم. گؤیا او شو کوننی، شو دمنی کؤپدن بېری آرزیقیب کوتگندېک، قلبیده‌گی بوتون سر-اسرارینی تؤکیب سالدی. دانیارنینگ نیمه اوچون مېراو آدمده‌ی اېلگه کولگی بؤلیب یورگنینی، نیمه اوچون کېچقورونلری قاراوول تېپه‌گه چیقیب آلیب یالغیز اؤیگه چؤمیب اؤتیرگنینی، نیمه اوچون کیشی ایلغه‌مس تاووشلریگه قولاق آسگنیده قاشلری چیمیریلیب، کؤزلری قووانچگه طغیان اورگن بیر انسان اېدی! مېنیمچه، اونینگ سېوگیسی بیرار کیشیگه عشقی توشیب، اؤشه آدمگه عطا قیلینگن سېوگی اېمس، بلکه انساننی یره‌تیب، اونی کمالگه یېتکزگن کېنگ عالمگه، یاروغ دنیاگه بؤلگن چېکسیز، جؤشقین سېوگی اېدی! هه، او بو سېوگینی اؤز قلبیده ارداقلب سقله‌گن، انه شو سېوگی بیلن یشه‌گن اېدی.

اگر او شونده‌ی قلب اېگه‌سی بؤلمی، دیدی پست، یوره‌گی موز بیر کیشی بؤلگنیده اېدی، طبیعت اونی قنچه‌لیک استعدادلی قیلیب یره‌تگن بؤلمه‌سین، بری بیر او بونچه‌لیک کویله‌ی آلمس اېدی.

دانیارنینگ کویی تونگی دشت اوستیده ینه جؤش اؤریب، مودراق دله‌نی اویغاته‌یاتگندېک بؤلردی. کېنگ، بې پایان دله اؤزی یره‌تیب، اؤزی ارداقلب اؤستیرگن قدردان کویچیسی نینگ اشوله‌سیگه جیم قولاق ساله‌دی. بوغدای زار آیدینده دېنگیز کبی چیقه‌لر و مؤل حاصلدن درک بېریب، اؤز اؤراقچیلرینی کوتردی. یؤل چېتیده جایلشگن اېسکی تېگیرمان اطرافیده‌گی میرزاتېره‌کلرنینگ یېراقلری هم نیمه‌لرنی دیر شیویرلشردی. سای نینگ نریگی تمانیده، اوزاق-اوزاقلرده خرمنچیلر اؤت یاقیشیب، گؤجه پیشیرماقده‌لر. هوو انه، کیم دیر الّه‌قنده‌ی ایش بیلن قیشلاققه شاشیب کېتماقده. آلدینده قیشلاق تاغی

کؤرینر، شباده غرق پیشگن آلمه‌لرنینگ، عینِ گلله‌گن مکّه جواریلری نینگ یاقیملی هیدلرینی حویلیلرده یاییلگن تپزه‌کلرنینگ هیدیگه اره‌لشتیریب دماققه کپلتیریب اوره‌دی.

دانیار ینه انچه وقتگچه کویلب کپلدی. اوگوست تونی اونینگ اشوله‌سیگه مهلیا بؤلگندپک جیم قولاق سالردی. حتا آتلر هم گؤیا مراقلی کوینی بوزیشدن قؤرققندپک یوریشینی سپکینلشتیرگندی. کیشیگه چپکسیز آرام بخش اپتیب، ذوق-شوق بیلن کویلب کپله‌یاتگن دانیار عینِ اوجیگه چیققنیده، بیردن جیم بؤلیب، آتلرنی چاپتیریب کپتدی. اؤزیمچه، جمیله ینه اونینگ آرقه‌سیدن اپرگشسه کپره‌ک، دپب اؤیب، مپن هم حاضرلنیب توردیم و، بیراق جمیله باشینی قویی سالگنچه چوقور خیالگه چؤمیب، قیمیر اپتمه‌ی اؤتیرردی. او هواده اوچیب یورگن اشوله صدالریگه همان قولاق ساله‌یاتگندپک اپدی.

دانیار شو بؤیی تؤخته‌می، بیرآزدن سؤنگ کؤزدن غایب بؤلدی. بیز تا آوولگه پپتگونچه آغیز آچمه‌دیک. بعضیده کیشی اؤز دردینی سؤز بیلن افاده‌لشگه عاجز بؤلیب قاله‌دی.

شو کوندن باشلب، حیاتیمیزده قنده‌ی دیر بیر اؤزگریش یوز بپرگندپک بؤلدی. اپندی کؤنگلیم الّه‌قنده‌ی یخشی نرسه‌لرنی قؤمسب، یوره‌گیم غلطی حس-هیجانلرگه تؤلیب، اؤزیمدن اؤزیم خورسند بؤلیب یوردیم. اپرته‌لب خرمندن جؤنب، ستشن‌گه کپلیب، غله‌نی تاپشیریب بؤلگچ، دانیار نینگ سحرلی اشوله‌سینی قچان اپشیترکنمیز، دپب کپتیشگه شاشیلر، اؤشه دمنی صبرسیزلیک بیلن کوتر اپدیک.

اونینگ اشوله‌سی یوره‌ک-یوره‌گیمگه سینگیب، قه‌یپرگه بارمی، قه‌یپرده تورمی، قولاغیم تگیده جرنگله‌یاتگندپک بؤلردی.

تانگ سحرده توریب، یلنگ ایاق، یلنگ باش شبنم توشگن بپده‌زار آرقه‌لی اؤتلاقده‌گی توشاولنگن آتلرنینگ آلدیگه باره‌یاتگنیمده هم بو کوی مپنگه همراه بؤلردی.

تاغ آرقه‌سیدن مؤره‌لب کؤتریلگن قویاش خودّی مېنینگ قووانچیمگه شریک بؤلگندېک جیلمه‌ییب نور ساچردی.

آلتین دانه‌لری کبی کېکسه خرمنچیلرنینگ پنج شاخه‌لریدن سچره‌ب توشه‌یاتگن بوغدای دانه‌لری نینگ میین شیلدیره‌شیده هم، کؤکده پرواز قیلیب یورگن یالغیز کل‌خط نیگن قنات قاقیشیده هم، خلص، کؤریب، اؤقیب، سیزیب یورگن نرسه‌لریم نینگ همه‌سیدن دانیار نینگ کویی اېشیتیله‌یاتگندېک بؤلردی.

کېچقورون دره‌ده ارابه هیده‌ب باره‌یاتگنیمیزدن مېن اؤزیمنی خودّی باشقه بیر عالمگه کیریب باره‌یاتگندېک حس قیلردیم. کؤزلریمنی یومیب دانیارنینگ اشوله‌سیگه قولاق سالر اېکنمن، آنه سوتی بیلن قانیمگه سینگیب، بیر قریچلیگیمدن تنیش بؤلگن منظره‌لر کؤز اؤنگیمدن بیرمه‌ـبیر اؤته باشله‌دی. گاه آوول نینگ زمرد آسمانیدن پغه‌ـپغه بولوتلر سوزیب اؤتیشر، گاه اؤتلب یورگن ییلقیلر اویوری دوکورلشیب، کیشنه‌سیب یَیلاوده چاپیب قالیشر، قولونلر کاکللرینی اؤینه‌تیب قاپ‌ـقاره کؤزلرینی جاودیره‌تگنلریچه آنه‌لرینی قیدیریشیب قالر، گاه سورو‌ـسورو قؤیلر تېپه‌لیکلرده اؤتلب یوریشر، گاه قایه‌لردن آقیب توشه‌یاتگن شلاله آینه‌دېک یرقیره‌ب کؤزلرنی قمشتیرر، دېنگیزدېک موجلنیب یاتگن یالغیز آتلیق منه حاضر قؤلی بیلن اوشلب آله‌دینگلردېک بؤلیب تویولردی، کېین اؤزی هم قویاش بیلن بیرگه بوته‌لر آره‌سیگه کیریب غایب بؤلردی.

اؤ، جانه جان، بې پایان دله‌م! قزاق جانداشیم نینگ یېری بیلن پیوند بؤلگن عظمت دله‌م. منه، تاغلریمیزنی ایکّی یاقده اییریب تشلب، قمیش و شوواقلرگه کؤمیلیب، بویوک بیر دېنگیزدېک چَیقه‌لیب یاته‌سن. نیمه‌لرگه قادر اېکن‌لیگینگنی کیم بیله‌دی سېنینگ! قراغیم، سیرتینگدن قره‌سه قیمیرله‌گن جان یؤق دېک بؤزریب یاتگنینگ‌ـیاتگن. اما کېچه‌گینه قان قرداشلرینگ اونیب‌ـاؤسگن بغرینگده اوروش باشلنیب، دشمنلر اؤلکه‌میزگه چنگ سالگنده، قوچاغینگده‌گی گیاهلر یانیب، داویوره‌ک چاپندازلرینگ دشمن اوستیگه

شېردېک تشلنگنده، مصفا آسمانینگنی ایسّیق چنگ قاپله‌دی، یېر-کۆک لرزه‌گه کېلدی. اۆشنده قیرغاق نینگ نریگی بېتیدین آت اۆینه‌تیب کېلگن قزاق خبرچیسی:

- آتلن، قیرغیز، آتلن! یاو کېلدی! - دېب سرطان قویونی ایچیده ینه قه‌یاققه دیر آتینی یېلدېک اوچیریب کېتدی. اۆشنده کېنگ دله‌م، دریالریم، تاغلریم لرزه‌گه کېلیب، اۆز اېلینی آتگه مینگیزدی. ییگیتلر جنگگه آتلنگنده آسمان و زمین تیتره‌ب، یاونی محو اېتیشگه چارلب بانگ اوریلدی. مینگلب اوزنگیلر بیر-بیریگه تېگیب شقیرلشیب، سان-سناقسیز چاپندازلرنینگ کۆزلریدن قهر و غضب اۆتی چقنب، اېل بیلن، یورت بیلن خۆشلشدی. اولرنینگ آلدیده قیزیل بیراقلر هیلپیره‌ب، آرقه‌ده آتلرنینگ تویاغیدن چیققن چنگ آره‌سیده آنه‌لر و جوانلر: «کېنگ دله‌میز مددکار بۆلسین! خاصیتلی آنه یېر مدد بېرسین! بویوک منس نینگ روحی یار بۆلسین!» - دېب سۆزلب قالیشدی.

سېنگه جانیم فدا، ای مقدس دله‌م، تاغلریم! اېلیمگه شو کوچ-قدرتنی سېن اۆزینگ بېردینگ.

منگه شولرنینگ بریسینی دانیار کویگه سالیب، کۆز اۆنگیمده یارقین گوده‌لنتیریب، سېر مضمون کېنگ عالم نینگ بوتون زېب-زینتینی، کۆرکینی آچیب کۆرستدی. «یاپیره‌ی، بولرنینگ برینی او قه‌یېردن اۆرگندی اېکن»، دېب حیران بۆله‌من. اۆزیمچه، چېت یېرلرده کۆپ ییللر سرسان-سرگردان بۆلیب، اۆز اېل-یورتینی کۆریش اشتیاقی بیلن یشه‌گن، شو قووانچلی دمنی انتظارلیک بیلن کوتگن آدم‌گینه اۆز آنه توپراغیگه شونچه‌لیک مهر قۆییشی، اونی شو قدر سېوه آلیشی ممکن، دېگن فکرگه کېلدیم. دانیارنینگ بو کویلرینی تینگلر اېکنمن، اونینگ باش پناه ایزلب اۆتکزگن مشقتلی یېتیملیک ییللرینی هم، قانلی جنگ میدانلریده باسیب اۆتگن یۆللرینی هم کۆز آلدیمگه کېلتیرر اېدیم. احتمال، اونینگ آنه وطن حقیده‌گی جۆشقین کویلری اۆشنده توغیلگن دیر. دانیارنینگ اشوله‌لرینی تینگلب اۆتیریب، انسان باله‌سی اۆز آنه توپراغینی شونچه‌لیک

سېوه آلگنليگی اوچون هم، تيز چۆكيب، اۆشه توپراقنی خودّی اۆز آنه‌نگديک قوچاقلب اۆپگينگ كېله‌دی. انه شونده، بيرينچی مرته يوره‌گيمده قنده‌ی دير ينگی بير حس اويغانيب، قلبيمنی اۆرتب، قنی اېندی اۆشه يېرنينگ مقدسليگينی، اونينگ كۆركينی دانيارچه‌ليک سېزه بيلسم، سېوه بيلسم، انينگ مدحيه‌سينی دانيارچه‌ليک ترنم قيلالسم، دېگن بير هوس اويغانگن‌ليگينی سېزديم. نيمه‌نی دير آرزيقيب كوتردیم، لېكن نيمه‌ليگينی اۆزيم هم بيلمسديم. بونگه هم خورسند، هم خوناب بۆلردیم. اۆشنده مېنده رساملیک صنعتی نينگ ايلک كورتكلری پيدا بۆلگنينی، كېله‌جكده حياتنی بۆياقلر، صورتلر آرقه‌لی تصويرلشگه هوس اويغانه‌ياتگينی بيلمه‌گن اېكنمن.

مېن باله‌ليگيمدن صورت ساليشنی يخشی كۆرردیم، باله‌لر اۆقيش كتابلريدن كۆچيريب سالگن رسملريمنی كۆريشيب: «واى، خودّی اۆزی-يه!» - دېيشردی. معلم‌لريميز هم مكتب دېواري جريده‌سينی مېنگه تاپشيريشر اېدی. لېكن كېينچه‌ليک صورت ساليشنی بير چېكّه‌گه يېغيشتيريب قۆييشگه تۆغری كېلدی. اوروش باشلنيب، اكه‌لريم عسكرليككه كېتگچ، مېن اۆقيشنی تشلب، اۆز تېنگقورلريم قطاری دله‌ده ايشله‌ی باشله‌ديم، اۆشه وقتلرده صورت سالماق كيم نينگ هم اېسيگه كېلردی دېيسيز. كېله‌جكده رسام بۆله‌من، دېگن اۆييم يۆق اېدی، اما دانيارنينگ كويلری مېنی هيجانلنتيريب، حيات نينگ بوتون گۆزللیگينی سېزيشگه الهاملنتيردی...

مېن اۆنگيمده اېمس، گۆيا توشده‌گيدېک بو تاتلی خيالگه بېريليب، خودّی دنياگه ينگی كېليب، كۆزيم اېندی آچيلگندېک اطرافگه سوقلنيب قرردیم. مېنينگ اوچون بو جوده كتّه تورموش سباغی اېدی.

جميله نينگ اۆزگريب كېتگنينی اَيتمه‌يسيز می! آلدينگی شۆخ، هزلكش، گېگه چېچن كېلېندن گۆيا اثر هم قالمه‌گندېک اېدی. اونينگ اۆيناقی اۆتكير كۆزلری اېندی گۆيا بولوتلی كونده‌گی قوياش سينگری نېگه دير غمگين باقردی. يۆلده كېتيب

بارەیاتگنیمیزده جمیله دایما چوقور اۆیگه تالر، لبلریده بیلینر-بیلینمس تبسم اۆینب، او فقط اۆزیگەگینه معلوم بۆلگن الّه قندەی لطیف بیر نرسەدن حضور قیلەیاتگندیک، اوندن سویونەیاتگندیک تویولردی. بعضاً ایسه، عکسینچه، خیالینی بیر نرسه بوزگندیک، قاپنی ارابەدن ییلکەسینگه سیلکیب آلیب، شو تورگنیچه قاتیب قالردی. او شو توریشیده تۆیا قوتوریب آقەیاتگن سووگه دوچ کیلیب، اونی کیچیب اۆتیشینی هم، اۆتمسلیگینی هم بیلمەی لال بۆلیب تورگن آدمگه اۆخشردی. دانیارگه ایسه او نیمه اوچون دیر یقین یۆلەمی، اونینگ کۆزیگه توشیشدن قاچیب، چیتلب یوردی. جمیله اۆزینی اونی اوّلگیدیک نظریگه ایلمەیاتگندیک قیلیب کۆرستیشگه قنچەلیک اورینمەسین، آخری بیر کونی صبری چیدەمەی خرمندهد دانیارگه گپ آتدی.

- اوستینگدن کۆیلەگینگنی ییچسنگ بۆلردی. یوویب بیرردیم.

کۆیلیکنی سایگه آلیب باریب یوودی-ده، قوریتیش اوچون یازیب قۆییب، بوریشگن جایلرینی تیکیسلەگن بۆلیب، اونی انچه وقتگچه مهر بیلن سیلەدی. کۆیلک نینگ تۆزیگن جایلرینی قویاشگه توتیب مأیوس تیکیلر، نیمەدن دیر کایینگندیک باشینی چَیقب قۆیردی.

کیینگی کونلرده جمیله بیرآز آچیلیب، قهقه اوریب کولەدیگن، هزل-هوزول قیلەدیگن بۆلدی. بیر کونی بیده اۆراغیدن کیلیشەیاتگن بیر تۆپ جوان قیزلر ییگیتلر خرمنگه بوریلدیلر. آرەلریدەگی عسکرلیکدن قیتیب کیلگن ییگیتلر:

- های قیزلر، بوغدای نانئی اۆزلرینگ ییپەوپرەسیزلر می، قنی، بیزنینگ اولوشیمیزنی بیرینگلر، بۆلمەسه همەنگنی سووگه پیشەمیز! - دیدیلر هزللشیب و پنج شاخەلرینی اۆقتەدیلر.

- بیزلرنی پنج شاخه‌لر بیلن قۏرقیتالمه‌یسیزلر. منه بو قیزلرنی نیمه بیلن مهمان قیلیشنی اۏزیم بیله‌من، سیزلر تویاقلرینی شیقیلّتیب قالینگلر، - دیدی جمیله اۏرنیدن سپچیب توریب.

ییگیتلرنینگ حوصله‌سی پیر بۏلدی شبکیلّی:

- اونده‌ی بۏلسه، قیز-جوانینگ بیلن برینگنی قۏشیب سووگه پیشه‌میز، - دیدیلر بتر اۏچه‌کیشیب.

شو لحظه-یاق تیپیر-توپور آلیشه کیتگن یاشلر شاوقین-سوران کۏتریب، بیر-بیرینی سووگه ایتره باشله‌دیلر.

- اوشله، قۏییب یوبارمه! - دیب قیچقیرردی جمیله، هیچ کیمگه بۏش کیلمی، اوستالیک بیلن چپ بیریب. ییگیتلر هم شونچه قیز ایچیده فقط جمیله‌نی کۏزلری کۏرگندیک، نیمه اوچون دیر، همه‌سی هم اونگه یاپیشر، تارتقیلشر، هر بیری اونی قوچاقلب بغریگه باسیشگه حرکت قیلردی. منه، اوچ ییگیت بیرگه‌لشیب جمیله‌نی یرگه ییقیتدیلر-ده، ایاق-قۏلیدن کۏتریب، سوو بۏییگه آلیب باردیلر.

- حاضر همه‌میزنی اۏپه‌سن، بۏلمه‌سه، سووگه تشله‌یمیز! قنی، بۏل، تیز! - دیب خاخالب کولیشگن ییگیتلر اونی اینکه‌یتیره باشله‌دیلر.

- قۏیمنگلر، ییگیتلر، بۏش کیلمنگلر! ایچه‌گی اوزیلیب کولگن جمیله بلیقدیک سیرغنیب، قۏلدن چیقیب کیتر، خاتینلرنی یاردمگه چقیریب قیچقیرر، لیکن اولر قیی-چوو کۏتریشیب، اۏزلری نینگ سووده آقیب باره‌یاتگن رۏماللرینی اوشلش بیلن آواره ایدیلر. ییگیتلر خاخالشیب جمیله‌نی سووگه آتیب یوباردیلر، آسمانگه سچره‌گن سوو تامچیلری خودّی کوموش دانه‌لریدیک تابلنر ایدی. حلی هم کولگیدن اۏزینی تۏخته آلمه‌گن جمیله سوودن چیقیب کیلر ایکن، اونینگ تۏزغیگن هۏل ساچی ینه هم چیراییگه چیرای قۏشیب بوبارگن ایدی. چیت کۏیلگی بدنیگه یاپیشیب، سینه‌سی آلمه‌ده‌ی دیرکیلّب توررردی.

جمیله بۆلسه پروایی فلک، قیقیر-قیقیر کولر، اوست-باشیدن سیرقیب توشه‌یاتگن سوونی هم پیقه‌مسدی.

- اۆپ، دراو اۆپ! - دیب قیسته‌شردی ییگیتلر! جمیله اولرنی اۆپر، ییگیتلر انی ینه سووگه آتیشر، او بۆلسه گۆیا بونی خوش کۆرگندیک، سوودن چیقیب، ساچینی سیلکیتیب، ینه قاتیب-قاتیب کولردی. یاشلرنینگ بو قیلیغیگه خرمنده کولمه‌گن آدم قالمه‌دی. خرمن ساووره‌یاتگن چاللر هم اۆزلرینی ییگیرمه بیش یشر بۆز باله‌لردیک حس قیلیب، اجین باسگن یوزلری سیوینچدن پارلب: «هه، هه، بۆش کیلمه، اوشله! ایتگیدن تار!»

- دیب کۆپکریده اولاق تارتیشگندیک ذوق-شوق بیلن قیچقیریشر، شرقلب کولیشردی. مین هم اۆزیمنی تۆخته آلمه‌ی قاتیب-قاتیب کولردیم. بو سفر ینگه‌منی قۆریقلش ایسیمگه هم کیلمبدی. بیرگینه دانیار ایندەمی، قباغینی سالیب اۆتیرردی. اونگه کۆزیم توشیش بیلن مین هم جیم بۆلدیم. او خرمن نینگ بیر چیکّه‌سیده یالغیز اۆزی اۆتیرگن ایکن. دانیار ییگیتلرگه ییب قۆیگودیک اۆقره‌ییب قرر، وجاهتیدن گۆیا حاضر یوگوریب باریب جمیله‌نی اولرنینگ قۆلیدن اجره‌تیب آله‌دیگندیک ایدی. یوزیگه تیک باقیشگه باتینالمی، فرشته‌دیک پاک دیب بیلگن جمیله‌نی ییگیتلر قوچاقلب اۆپیشی، تارتقیلشیب اۆینه‌گنلری دانیارنینگ کۆنگلیده جوده قتّیق باتدی. اونینگ بوتون فکری ذکری، ایش-هوشی جمیله نینگ حسن و جمالیده ایدی. دانیار ییگیتلردن قنچه‌لیک قیزغنمه‌سین، خندان آتیب کوله‌یاتگن جمیله‌دن کۆزینی آلمی، اونینگ بو قیلیغیگه هم کاییب، هم مراقلنیب، خۆمره‌یگن قباقلری آستیدن ملایم باقیب، تیشینی تیشیگه قۆییب اۆتیردی. ییگیتلر جمیله‌گه هر تماندن یاپیشیب، بیتلرینی اۆپتیرگنلریده دانیار قوتی اۆچیب، توریب کیتماقچی بۆلر، لیکن آیاقلری اطاعت قیلمه‌یاتگندیک قیمیر ایتالمسدی. بیر وقت جمیله اونینگ قره‌ب تورگنینی پیقه‌دی شیکیلّی، قناتی قَیریلگندیک بۆشه‌شیب خیره‌لیک قیله‌وبرگن ییگیتلرنی سیلتب تشله‌دی.

- یپت، هزل نینگ تگی زیل بؤلمه‌سین تغین!

- اییپه، سپنگه نیمه بؤلدی، - دپب کیم دیر خاخالب کولیب، اونی ینه قوچاقله‌ماقچی بؤلگن اپدی، جمیله اونینگ کؤکره‌گیدن ایتریب یوباردی:

- نیمه ایشینگ بار؟ نری تور!

کپین دانیارگه یلت اپتیب بیر قره‌دی-ده، کؤیلگینی سیققنی بوته‌لر آره‌سیگه کیریب کپتدی.

دانیار بیلن جمیله اؤرته‌سیده‌گی مناسبت نینگ قنده‌ی عاقبتلرگه آلیب کپلیشینی اؤشنده مپن بیلمه‌گن اپدیم. راستینی ایتسم، بو حقده چوقورراق اؤیلشگه قؤرقیب، کؤپینچه اؤشنده باشقه نرسه‌لرگه الهسیتیشگه حرکت قیلردیم. لپن جمیله نینگ دانیاردن چپتلب یورگنی و بونگه اؤزی ینه ایچ-ایچیدن کویگنینی نپگه دیر کؤنگلیمنی غش قیلر اپدی. بوندن کؤره ایلگریگیدپک هزللشیب یوره‌وپرسه بؤلمس میدی؟ اؤزیم شونده‌ی دپیمن و، بیراق کپچه‌لری آوولگه قیته‌یاتگنیمیزده دانیارنینگ اشوله‌سینی اپشیتر اپکنمن، اولرنی اؤیلب، قلبیم قووانچگه تؤلیب-تاشر، حلیگی غمگین اؤی-فکرلر خیالیمدن کؤتریلیب، دنیانینگ بوتون لذتی شو اشوله‌ده دپب بیلردیم. دره‌دن اؤتیب، دریا بؤییگه چیقققنیمیزده جمیله ارابه‌دن توشیب، پیاده یورردی. مپن هم ارابه‌دن توشیب یورردیم، ییاو یوریب، میریقیب کوی تینگله‌گنگه نیمه یپتسین! بونده‌ی پیتده یؤلده‌گی چنگ-تؤزانلر آره‌سیده اپمس، خودّی آسمانده، بولوتلر قؤینیده کپتیب باره‌یاتگندپک بؤله‌سن کیشی! اوّل ینگم ایکّله‌میز ارابه‌لریمیز یانیده باره‌میز، سؤنگره استه-سپکین بپ اختیار دانیارگه یاندشیب قالگنیمیزنی اؤزیمیز هم سپزمه‌ی قاله‌میز. قنده‌ی دیر سحرلی بیر کوچ بیزنی دانیار سری یپتکلردی. قارانغیده اونینگ یوز افاده‌سینی، کؤز قره‌شینی کؤریشنی ایستردپک، نخات که شو قدر یوره‌ک بیلن کویله‌یاتگن کیشی اؤشه اؤزیمیزنینگ کم گپ، آدم آوی دانیار بؤلسه! یوره‌گی تلپینیب، کویدن آرام آلگن جمیله هر دایم اونگه یقینلب بارگنیده دانیار

تمان سیکین قؤل چؤزگنینی اؤزی هم سیزمه‌ی قالردی. لیکن ذوق-شوق بیلن کویله‌یاتگن دانیار بونی پیقه‌مس ایدی. اونینگ اؤی-خیالی قه‌یپرلرده دیر، آسمانده کیزیب یورگندیک اوزاق-اوزاقلرگه کؤز تیکیب، قؤللرینی کؤکسیگه قاووشتیرگنچه، کوی آهنگیگه چیقه‌لیب اؤتیرردی. جمیله نینگ قؤلی شیلق ایتیب توشیب، ارابه چیتیگه تیککنده خودّی هوشیگه کیلگندیک قؤلینی تارتیب آلر و یؤل اؤرته‌سیده سیره‌ییب توریب قالردی. جمیله هنگ و منگ بؤلیب، انچه‌گچه دانیارگه مؤلته‌ییب قره‌ب تورر، کیین ینه قدم تشلردی.

بعضاً مینگه ینگم ایکّاویمیزنی همبیر خیل، اله‌قنده‌ی عجیب حس-تویغو هیجانگه ساله‌یاتگندیک بؤلیب تویولردی. احتمال، بو حس-تویغولر ایکاویمیزنینگ هم قلبیمیزده کؤپدن بویان یشیرینیب یاتیب، اینده‌ی وقت-ساعتی کیلیب طغیان اوره‌یاتگن دیر.

جمیله ایش بیلن الهسیره‌ب، اونچه سِر بای بیرمسلیککه حرکت قیلردی. لیکن خرمنده قالیب، قؤلی ایشدن بؤشه‌دی دیگونچه، جمیله اؤتیرگنی جای تاپالمه‌ی کلاولنیب قالردی. بیکارچیلیکدن نیمه قیلرینی بیلمه‌گن آدمدیک شو اؤرته‌ده ایله‌نیب یورر، سؤنگره خرمن ساووره‌یاتگنلرنینگ یانیگه بارر، اولرگه یاردملشماقچی بؤلیب، اوچ-تورت کوره‌ک غله تشلردی-ده، کیین بیردن کوره‌کنی چیتگه ایرغیتیب، سمان غرمی آلدیگه کیتردی. او دم آلماقچی بؤلگندیک غرم سایه‌سیگه اؤتیرردی-یو، گؤیا یکّه-یالغیز اؤتیریشدن قؤرققندیک مینی چقیرردی:

- بو یاقده کیل، کیچکینه باله!

مین، ینگم حاضر بوتون سر-اسرارینی آچیب، یوره‌گیده‌گی دردینی ایتسه کیره‌ک، دیب کوتردیم. لیکن او هیچ نرسه ایتمس، ایرکه‌لتیب باشیمنی اؤز تیزّه‌سیگه قؤیردی-ده، اؤزی آلیس-آلیسلرگه اوزاق تیکیلگنچه قلتیره‌گن ایسّیق کفلری بیلن ساچیمنی، یوزیمنی سیکین-سیکین سیلردی. مین ینگم نینگ تشویشلی، غمگین چهره‌سیگه قرر ایکنمن، نیگه دیر اؤزیمنی اونگه اؤخشتردیم. چونکه اونینگ هم قلبینی الّه قنده‌ی بیر حسیات

اؤره‌یاتگنینی، اونینگ هم یوره‌گیده ینگی امید-آرزولر اویغانه باشله‌گنینی سیزیب قالگندیم. نظریمده، جمیله بو آتشین حسنی قلبیدن چیقریب تشلشگه اورینه‌یاتگندیک بؤلردی. بیراق اؤز سیوگیسینی ترک ایتالمی، اونینگ برچه زحمتلریگه چیدشگه مجبور بؤلردی. مین هم بونگه اؤخشب، بیر کؤنگلیم جمیله دانیارنی سیوسه یخشی بؤلردی، دیسه، بیر کؤنگلیم، سیومه‌گنی یخشی، دیردی. اخیر، مینگ قیلسه هم کیلینیمیز-کو، اکم نینگ خاتینی-کو. اونی بیراوگه قنده‌ی روا کؤره‌ی. بیراق بو خیل فکرلرنی دراو خیالیمدن چیقیریب تشلشگه حرکت قیلردیم. جمیله نینگ تیزه‌سیگه باش قؤییب یاتیب، اونینگ سل آچیلگن غنچه لبلریگه، یاش تؤله شهلا کؤزلریگه تیرمیلیب قره‌ش مینگه دنیا-دنیا راحت بغیشلر ایدی. جمیله اؤشنده نه قدر گؤزل، نه قدر لطافتلی ایدی. قلبی نینگ نه قدر پاک، بی غبارلیگی، اؤی-خیاللری نینگ نه قدر تیرن، یارقین ایکن‌لیگی اونینگ نور یاغیلیب تورگن چهره‌سیدن کؤرینیب توررردی. اؤشه کیزلرده مین شولرنینگ همه‌سینی اؤز کؤزیم بیلن کؤریب یورگن بؤلسم هم، اما توب ماهیتیگه اونچه توشونیب ییتمه‌گن ایدیم. لیکن حاضر آره‌دن قنچه وقتلر اؤتیب کیتگنیدن کین اؤشه واقعه‌لرنی ایسلب، کؤپینچه اؤزیمگه-اؤزیم سوال بیره‌من: بلکه سیوگی دیگن نرسه - انسان هر تمانلمه کمالاتگه ییتیب، عقل-ادراک تؤلگندن کیین پیدا بؤله‌دینگ بیر تویغو میکین؟ بو هم شاعر یا که رسام الهامیگه اؤخشب انسانگه کوچ-قدرت بغیشلب، ینگی آرزو-امیدلر، استقبال سری ییتکلاوچی بیر کوچ ایمس میکین؟ احتمال، عاشقلیک نینگ بوتون سِری هم شونده دیر. جمیله نینگ یوزیگه قره‌ب بعضی پیتلرده اؤزیم هم حس-هیجانلریگه شریک بؤلگندیک، قنده‌ی دیر سرلی بیر نرسه یوره‌گیمگه قووانچه بغیشله‌گندیک بؤلر ایدی. اؤرنیمدن سیچیب توریب، یوگورگیم کیلر، آوول چیتیده‌گی کینگ دله‌گه چیقیب یوره‌گیمگه غلغله ساله‌یاتگن تشویش بیلن قووانچ نینگ سِری نیمه‌ده‌لیگینی بیر و سمادن قیچقیریب سؤره‌گیم کیلردی. بیر کون مین بو سوالیمگه جواب تاپگندیک بؤلدیم.

کونلردن بیریده بیز ستشن‌دن آوولگه قیتیب کېله‌یاتگن اېدیک. قاش قاره‌ییب قالگندی. کۆکده یولدوزلر جیمیرلردی، اطراف جیمجیت، بو سکونلیک دانیارنینگ وادي بۆیلب ینگره‌گن اشوله‌سی گینه بوزردی. جمیله ایکّاویمیز اونینگ آرقه‌سیدن باررديک. دانیار نینگ اشوله‌سی بو سفر نېگه دیر یالغیزلیک درد-الملرینی افاده قیلگندېک جوده مونگلی اېشیتیلیب، کیشی قلبینی پاره‌لر اېدی. کۆزیمگه قَیناق یاش کېلیب، تماغیمگه بیر نرسه تیقیلگندېک بۆلدید. جمیله بو سفر قۆللرینی دانیار تمان اوزه‌تیب، اونگه یقین باردی-ده، ارابه‌گه سوینیب، باشینی قویی سالگنیچه اینده‌مه‌ی کېته‌وېردی. دانیارنینگ آوازی تاباره کوچه‌ییب، تونگی دشتده ینگیدن تۆلقینلنه باشله‌گنده، جمیله قدّینی راستله‌گنچه ارابه‌گه سکره‌ب چیقیب آلدی. او دانیار بیلن یانمه-یان اۆتیردی-ده، قیمیرلشدن قۆرققندېک، قۆلینی کۆکسیگه قاووشتیرگنچه قاتیب قالدی. قنی، بو یاغی نیمه بۆلرکن، دېگندېک، مېن هم اولردن کۆزیمنی اوزگنیم یۆق. جمیله نینگ چیقیب اۆتیرگنینی دانیار پیقه‌مه‌دی شېکیلّی، اونگه قره‌مه‌ی کویله‌ی‌وېردی. بیرآزدن سۆنگ جمیله قۆللرینی استه-سېکین دانیارنینگ یېلکه‌سیگه تشله‌دی-ده، اونگه سویه‌نیب، باشینی یېلکه‌سیگه قۆیدی. شونده دانیارنینگ تاووشی بیر زوم تیتره‌دی-یو، کېین ینه هم کوچه‌ییب، قۆنغیراقدېک ینگره‌دی. او سېوگی حقیده کویلردی.

تانگ آتیب، گلله‌گن وادی یوزیدن قاره پرده کۆتریلگنده، مېن اۆشه کېنگ دله اۆرته‌سیده سېویشگن ایکّی یاشنی کۆردیم.

اولر مېنگه هیچ نظر سالمه‌سه‌لر هم، کۆز آستیدن قره‌ب، سحرلنگندېک اېرگشیب باررديم. سېویشگنلر مېن بیلن ایشی بۆلمی، فقط مېنی گینه اېمس، بلکه بوتون بارلیقنی هم اونوتیب یوبارگندېک، آنگه آرام ببرووچی کوی آقیمیده چیقه‌لیب، بیر-بیریگه تېرمیلیشیب سېکین باریشردی. نظریمده، دانیار بیلن جمیله بوتونله‌ی باشقه‌چه بۆلیب قالگندېک اېدی.

بولر مېن ایلگری کۆرمه‌گن ـ بیلمه‌گن قنده‌ی دیر ینگی، بختلی کولیب باققن کیشیلر ایدی.

هه، اولرنینگ بیری، کۆزی قارانغیده اۆتدیک یانیب، ایسکی کۆیله‌گی نینگ یقه‌سینی آچیب یوباریب، دله ـ دشتگه ینگراق کوی تره‌تیب باره‌یاتگن دانیار ایدی.

هه، ایکّینچیسی، دانیارگه ایرکه‌لنیب جیمگینه اۆتیرگن مېنینگ ینگم جمیله ایدی! اونینگ کیپریکلریده سېوینچ یاشلری میلتیرر، یوزیده بخت نوری پارلر ایدی.

چینکی هم بخت شو ایمس می؟ دانیار اۆزیده‌گی آنه وطنگه، یاروغ دنیاگه بۆلگن آتشین، یوکسک مهر ـ محبتینی هم، انه شو اولوغ سېوگی تۆغدیرگن دلربا کوینی هم جمیله‌گه تارتیق ایتدی. او جمیله اوچون، جمیله حقیده کویلردی. اخیر بخت دېگنی شو ایمس می؟! اولرگه یوره‌گیمدن بخت ـ سعادت تیله‌دیم. دانیار نینگ کویلری مېنی ینه هیجانگه سالدی ـ ده، بیردن، کوتیلمه‌گنده مییه‌مگه غلطی بیر فکر کېلدی: «مېن اولرنینگ صورتینی چیزه‌من!» - دېدیم اۆزیمچه و گۆیا نادر بیر نرسه تاپیب آلگنده‌ی اۆزیمده یۆق سویونیب کېتدیم. لېکن شو لحظه اۆز فکریمدن اۆزیم چۆچیب کېتدیم: «بو ایش مېنینگ قۆلیمدن کېلر میکین، ایپله‌ی آلر میکین‌من؟» لېکن آرزو ـ ایستک قۆرقوودن کوچلی کېلدی. «هه، مېن اولرنینگ صورینی التّه چیزه‌من، مېن اولرنی خودّی حاضرگیدېک بختیار قیلیب تصویرله‌یمن!» دېدیم.

مېن شونده‌ی شیرین آرزو ـ خیاللر آغوشیده مست بۆلیب، اطرافگه نظر تشلر ایکنمن، اوگوست تونی کۆزیمگه ینه هم گۆزل کۆرینیب، دله گللب ـ یشنه‌یاتگندېک بۆلیب تویولردی. آرزو ـ نیتیمگه خودیی حاضر ییته‌دیگندېک بۆلردیم. لېکن اېندی بیلسم، اۆشنده جوده غۆر، یاش باله ایکنمن، کېله‌جکده کنچه‌دن ـ قنچه قیینچیلیکلرگه دوچ کېلیشیمنی بیلمه‌گن ایکنمن. مېن اۆزیمگه، آنه ییرنی دانیار کۆزی بیلن کۆره بیلیش، دانیار قلبی بیلن سېوه بیلیش کېره‌ک، دېردیم. مېن اونینگ عجایب اشوله‌لرینی بۆیاقلر یاردمیده

حکایه قیلیب بېرەمن. مېنده هم اۆشه تاغلر، دلەلر، میسەزارلر، بولوتلر، درەلرنینگ جانلی تصویری بېریلەدی. بونینگ اوچون جوده کتّه مهارت کېرەکلیگینی اۆیلەمی، «بۆیاقلرنی قەیېردن آلسم اېکن، مکتبدن سۆرەسم بېریشمس، اخیر اۆزلریگه کېرەک-کو!» دېب تشویشلنیب یورردیم. اېندی بیلسم، اۆشنده چوچورەنی خام سنب، بالیک قیلیب یورگن اېکنمن.

دانیار اشولەسی نیمه اوچون دیر بیردن اوزیلیب قالدی. بونده‌ی قرەسم، جمیله دانیار محکم قوچاقلب، اونی بغریگه باسیب آلگن اېکن. بیراق، شو لحظەیاق نیمەدن دیر چۆچیگندېک تیسریلیب، ارابەدن سکرەب توشدی. دانیار شاشیب قالگنیدن تیزگیننی تارتیب ارابەبی تۆختتدی. جمیله تېسکری قرەگنیچه یۆل نینگ قاق اۆرتەسیده سېرّەییب توریب قالدی، سۆنگ باشینی شرته بوردی-ده، ییغی ارەلش:

- نېگه قرەیسن؟ مېنده نیمەنگ بار؟ قرەمه مېنگه، ارابەنگنی هیده، جۆنه! - دېدی-ده، آرقەده قالگن ارابەسی تمان کېتدی. مېن لال بۆلیب، آغزیمنی آچیب قالگن اېکنمن، ینگم مېنی کاییب بېردی:

- خۆش، سېن-چی، سېن نېگه انگرەییب توریبسن، ارابەنگگه مین! باشیمگه بیتگن بلا بۆلدیلرینگ-ده!

«قیزیق، اونگه نیمه بۆلدی، چپ یانیدن تورگن می»، دېب اۆیلردیم یۆل-یۆله‌کی. البتّه چوقورراق اۆیله‌گن آدم جمیله نینگ راستدن هم اضطراب چېکەیاتگنینی ایضاحسیز هم توشونر اېدی: کۆز آچیب کۆرگن اېری سراتوف هاسپیتاللریدن بیریده یاتسه، یقینده قیتیب بارەمن، دېسه، اخیر بو آسان گپ می؟ مېن هیچ نرسه تۆغریسیده اۆیله‌گیم کېلمسدی. مېن اۆزیمدن هم، جمیلەدن هم خفه بۆلدی، اگر دانیار نینگ بوندن کېین اشوله ایتمسلیگینی، اونینگ آوازینی باشقه اېشیتمس‌لیگیمنی انیق بیلسم، جمیلەدن بوتون وجودیم بیلن نفرتلنگن بۆلردیم.

حاضر اؤلگودېک چرچب، کؤنگلیم نېگه دیر غش بؤلیب، تېزراق خرمنگه یېتیب، سمانگه چؤزیلسم دېردیم. ارابه تیمی سیلکینیب، تینکه‌نی قوریتر، تیزگین قؤلیمدن چیقیب-چیقیب کېتردی. خرمنگه یېتیب کېلگنیمیزده بیر عمللب آتلرنینگ خاموتلرینی یېچدیم-ده، اولرنی ارابه نینگ تگیگه تشلب، کېین سمان غرمی اوستیگه باریب چؤزیلدیم. اؤشه کېچه آتلرنی دانیار توشاولبدی.

لېکن اېرته‌لب جوده خورسند بؤلیب توردیم، کؤنگلیم مصفا تانگ سینگری روشن، قووانچگه تؤله اېدی. هه، مېن جمیله بیلن دانیار نینگ صورتینی چیزه‌من. لېکن «اؤخشته آلر میکین‌من؟» دېگن گمان بوتون مییه‌منی چولغب آلگن اېدی. کؤزیمنی یومیب، اولرنی قنده‌ی تصویر قیلماقچی بؤلسم، انه شونده‌ی تصور اېتدیم. اورنیمدن ایغیب توردیم-ده، کتّه‌کان سای بؤییگه توشیب، قؤل-بېتیمنی یوودیم. کېین اؤتلاققه توشاولگن آتلرنی کؤزدن کېچیردیم. اېرته‌لب شودرینگ توشگن موزدېک بېده آیاقلریمنی سوه‌لب، تیزّه‌مگچه شیلته هؤل قیلگندی. لېکن مېن بونی پسند قیلمی، آلدینگه چاپیب بارر، تېورک-اطرافده‌گی هر بیر نرسه‌نی سینچیکلب کؤزدن کېچیرر، یادیمده سقلب قالیشگه اورینر اېدیم. منه، قویاش تاغ آرقه‌سیدن کؤتریلیب کېلر، اریق بؤییده‌گی یالغیز کونگه باقر اېسه اونگه تمان بؤی چؤزردی. اونی ککره‌لر اؤره‌ب آلگن، بیراق کونگه باقر بؤش کېلمه‌ی کؤککه اینتیلر، سریق گلی باشلرینی مغرور کؤتریب، قویاش نورینی شیمیرردی. منه، اریق نینگ ارابه اؤتگن جاییدن - غیلدیره‌کلر ایزیدن سوو جیمیرلب آقماقده. سوو اؤرته‌سیده کؤکریب تورگن بنفشه رنگ یلپیزدن اطرافگه معطر هید تره‌لردی.

«قنی اېندی رسام بؤلسم و مصفا گؤزل تانگنی، کؤک بیلن اؤپیشگن عظمت تاغلرنی، شودرینگ قؤنگن کؤمکؤک بېده‌زارنی، اریق بؤییده‌گی بیر توپ کونگه باقرنی صورتگه سالسم!»

بیراق خرمنگه کېلیشیم بیلن بو شیرین خیاللریمدن اثر هم قالمی، کۆنگلیم غش بۆلدی. افتیدن، جمیله اۆتگن کېچه‌سی اوخله‌مه‌ی چیققن بۆلسه کېره‌ک، کۆزلری کیرته‌ییب، قباغیدن قار یاغیب توررردی. مېنگه او هیچ نرسه دېمه‌دی، قیریلیب قره‌مه‌دی هم، خرمنگه بریگادیر اۆرازمت کېلیب، اېندی آتیدن توشه‌یاتگنیده، جمیله اونینگ یانیگه باردی ـ ده، سلام علیک هم قیلمی، تامدن تراشه توشگندېک گېپریب قالدی:

- ارابه‌نگیزنی آلینگ! قه‌یاقده یوبارسه‌لرینگ هم میلی، لېکن ستنش‌گه غله تشیمه‌یمن!

- اییې، سېنگه نیمه بۆلدی، جمیله خان، جن تېگدی می؟ - دېدی اۆرازمت هزللشیب.

- جن تېککنی یۆغ ـ و، لېکن بارمه‌یمن دېدیم می، بارمه‌یمن.

اۆرازمت نینگ جهلی چیقدی:

- بو گېپینگنی قۆی، غله تشییسن، وسلام! - دېدی او قۆلتیق تیاغینی یېرگه دۆق اېتکیزیب اوریب. - اگر بیراو خفه قیلگن بۆلسه، ایت، منه شو تیاغیم بیلن گردنیگه بیر توشیره‌ی. بۆلمه‌سه، ایشینگگه جۆنه. غله مېنگه اېمس، جبهه‌گه کېره‌ک، اېرینگ هم جبهه‌ده ـ کو. - بریگادیر جهل بیلن شرته بوریلدی ـ ده، تېز ـ تېز آدیملب کېتدی.

جمیله غینگ دېیالمی، قۆلیده‌گی قمچینی اۆینه‌تیب، عیبدار آدمدېک، قیزرگنیچه توریب قالدی. بېریگی یاقده تورگن دانیارنی کۆردی ـ یو، سر بای بېرمی، آغیر خۆرسینیب قۆیدی. دانیار همه گېپنی اېشیتدی ـ یو، لېکن سېزدیرمه‌دی. او تېسکری قره‌گنچه خاموت اېپلرینی قتّیق تارتیب باغله‌ی باشله‌دی. جمیله هم خرمن اۆرته‌سیده بیر پس توردی ـ ده، سۆنگ: «یې، نیمه بۆلسه بۆلر» دېگندېک قۆل سیلتیب ارابه تمان کېتدی.

اۆشه کونی بیز آوولگه هر کونگیدن وقتراق قیتدیک. چونکه باره‌یاتگنده هم، کېله‌یاتگنده هم دانیار آتلرینی زاوته‌لب هیده‌ب باردی. جمیله غمگین، گېپرمس اېدی. مېن ققره‌گن بېده‌ده‌ی دله‌نی کۆریب کۆزلریمگه ایشانمسدیم: اخیر کونی کېچه او خودّی افسانه‌لرده تصویرلنگندېک گللب ـ یشنب تورگندی ـ کو... کېچه‌گی عجایب منظره، دانیار

بیلن جمیله نینگ ارابه‌ده یانمه‌یان اؤتیرگنلری سیره کؤز اؤنگیمدن کیتمس ایدی. گؤیا حیات نینگ اینگ گؤزل بیر لوحه‌سینی قؤلیمده اوشلب تورگندیک بؤلردیم. اؤشه عجیب بیر لوحه بوتون فکر و یادیمنی بند قیلگن ایدی. اؤیله‌گن مقصدیمگه یئتمه‌گونیمچه جانیم خاطرجمعلیک تاپمه‌یدگندیک ایدی. خرمنده‌گی حسابچی نینگ بیر ورق قلین کاغذینی اؤغیرلب آلیب، غرم آرقه‌سیگه یشیرینیب، غله ساووره‌دیگن کوره‌ک اوستیگه قؤیگنیمده یوره‌گیم چیقیب کیته‌یاتگندیک دوکولّب بؤغزیمگه تیقیلدی. آتم مینی بیرینچی مرته آت اوستیگه مینگیزگنده‌گده‌گی کبی «بسم‌الله!» دیدیم‌ـده، قلمنی کاغذگه تیککیزدیم. انه‌ـمنه دیگونچه دانیارنینگ قیافه‌سینی کاغذگه چیزه باشله‌دیم. لیکن بو حلی مکمل بؤلمه‌گن، شونچه که اؤرگمچیککه چیزیلگن صورت ایدی. لیکن، دانیارنینگ قامتی اؤزیگه انچه اؤخشه‌ی باشله‌گنیده باشیم کؤکلرگه یئتیب، قه‌یپرده‌لیگیمنی، نیمه ایش قیله‌یاتگنیمنی هم اونوتیب قؤیدیم. اؤشه اوگوست تونی، ایستنیب یاتگن بیِ پایان دله کاغذ بیتیده جلالنگندیک، دانیار نینگ دلربا کویی حاضر هم قولاغیم آستیده جرنگلب تورگندیک بؤلدی. کؤز اؤنگیمده عسکرچه کؤیله‌گی نینگ یقه‌سی آچیق دانیار بیلن اونینگ یلکه‌سیگه باش قؤیگن جمیله گوده‌لندی. بو مینینگ عمریمده بیرینچی مرته چیزگن مستقل صورتیم ایدی! منه ارابه، منه یانمه‌یان اؤتیریشگه دانیار بیلن جمیله، منه بؤش تشلب قؤییلگن تیزگینلر، منه قارانغیده سغریسی زؤرغه کؤرینیب یؤرتیب باره‌یاتگن آتلر، اوندن نریده بییده‌ی دله، اوزاق‌ـاوزاقلرده یولدوزلر میلتیلّه‌یدی... ایشگه شونچه‌لیک بیریلیب کیتیبمن که، کیم نینگ دیر تیپه‌مگه کیلیب جهل بیلن قیچقیرگنیدن هوشیمگه کیلدیم. قره‌سم، جمیله ایکن:

- نیمه بلا، کر بؤلیب قالدینگ می؟

او مینی ایزلب یورگن ایکن، شاشگنیمدن صورتیمنی بیرکیتیشگه هم اولگورمه‌ی قالدیم.

- بوغداینی الّه قچان یوکلب بؤلدیک، بیر ساعتدن بیری قیچقیره‌میز-ه، آوازینگ چیقسه-چی!.. قؤلینگده‌گی نیمه؟ - دیب جمیله صورتنی مینمدن تارتیب آلدی و: «بو نیمه قیلیق!» - دیب اوضاعی بوزیلیب، کاغذگه تیرمیلگنیچه قالدید.

اؤشه خجالتدن جوده ملزم بؤلدیم. جمیله صورتگه اوزاق تیکیلیب توردی-ده، کیین یاشلنگن کؤزلری بیلن مینگه مأیوس باقیب:

- شونی مینگه بیرگین-ه، کیچکینه باله! - دیدی او سیکین‌گینه. - سیندن مینگه یادگار...

جمیله صورت سالینگن کاغذنی ایکّی بوکلب قؤینیگه سالیب قؤیدی.

بیز یؤلگه چیقیب، آوولدن انچه اوزاقلشیب کیتگونچه اؤزیمگه کیله آلمه‌دیم. قلبیمنی شو قدر تؤلقینلنتیرگن اؤشه لوحه‌نی چیندن هم کاغذگه عکس ایتتیره آلدیم می یا که بو بیر توش-خیال می دیب گمانسیره‌دیم. لیکن شونده‌ی بؤلسه هم قلبیم نینگ چوقور بیر جاییده چیزگن صورتیمدن فخرلنیش حسی اویغانیب، یوره‌گیم سیوینچدن تؤلیب-تاشر، یقینده بؤیاق تاپسم، جوده کؤپ صورتلر چیزیب، مکتبگه ایلیب قؤیردیم، دیگن شیرین خیاللر مینی مست قیلردی. اینده‌ی بیلسم، بو باله‌لیککه خاص بیر فضیلت ایکن. مین اؤز خیاللریم بیلن بند بؤلیب، جوده تیز کیته‌یاتگنیمیزنی هم پیقه‌مبمن. چنانکه آلدینده باره‌یاتگن دانیار دوره‌سینی هر قچانگیدن هم تیز هیده‌یدگن بؤلیب قالگندی.

جمیله دانیار بیلن یانمه-یان باررردی. او گاه اؤنگگه، گاه سؤلگه قرر، بعضاً ایسه بیران عیب ایش قیلیب قؤیگندیک اینچلی جیلمه‌یب توررردی. بونی کؤریب مین هم جیلمه‌یردیم ول: «چیزگن صورتیم ینگه‌مگه یاقدی شیکیلّی، خفه‌لیگی ترقب، کؤنگلی یازیلدی. جمیله دانیارگه اشوله ایت دیسه، او البتّه ایتیب بیره‌دی... دیمک، بوگون دانیارنینگ اشوله‌سینی مزه قیلیب تینگلر ایکنمن-ده... ایهْ، تیزراق ایته قالسه ایکن»، دیگن اؤی کؤنگلیمدن کیچردی!

بو سفر بیز ستشن‌گه انچه بروقت یېتیب کېلدیک، لېکن آتلریمیز قاره تېرگه توشیب کېتگن اېدی. ترازو هم بۇش اېکن، دانیار ارابه‌دن توشه سالیب، قاپلرنی تشیی باشله‌دی. اونینگ بونچه شاشیب-پیشیب ایشله‌شیگه، اینده‌مه‌ی تومشه‌ییب یورگنیگه حیران اېدیک. ریللر اۇتگنده، دانیار تۇختب قالیب، اولرنینگ آرقه‌سیدن اوزاق وقت قره‌ب تورر، نېگه‌دیر چوقور اۇیلنیب قالردی.

جمیله هم گۇیا اونینگ کۇنگلیده‌گینی بیلماقچی بۇلگندېک، دانیارباققن تمانگه قره‌دی. جمیله ارابه‌سی نینگ یانیگه باریب دانیارنی چقیردی:

- بېری کېل-چی دانیار، قشقه آت نینگ تقه‌سی توشه‌ی دېب توریبدی، شونی یولیب تشله‌گین.

دانیار آت نینگ تویاغینی تیزّه‌لری آره‌سیگه قیسیب، تقه‌نی یولیب آلیب، قدینی راستله‌یاتگنیده جمیله سېکین شیویرله‌دی:

- نیمه، هیچ نرسه‌نی توشونمه‌یسن می دېیمن؟ یا مېندن باشقه قیز قوریب قالگن می؟

دانیار قیپا باقدی-یو، لېکن هیچ نرسه دېمه‌دی.

- نیمه، مېنگه آسان دېب اۇیله‌یسن می؟ - دېدی جمیله خۇرسینیب.

دانیار جمیله مهر بیلن باقیب، الّه نیمه دېدی-یو، لېکن مېن اېشیتمه‌ی قالدیم، چونکه یوگنیدن اوشلب تورگن آتیم باشینی سیلتب پیشقیریب یوباردی. دانیار نیمه‌دن دیر ممنون بۇلگندېک قۇلیده‌گی تقه‌نی سیلب، اۇز ارابه‌سی تمان کېتدی. مېن اونگه قره‌ب، نخات که اونینگ یوره‌گی جمیله نینگ حلیگی سۇزلریدن تسکین تاپدی اېکن، دېب حیران بۇلردیم. اخیر «مېنگه آسان دېب اۇیله‌یسن می؟»، دېگن سۇزی نینگ نیمه‌سیگه خورسند بۇله‌دی؟

بیز قاپلرنی تشیب بۇلیب، اېندی آوولگه قتیماقچی بۇلیب تورگنیمیزده، حویلیگه اېگنیگه غیجیملنگن اېسکی شینل کییگن، یېلکه‌سیگه خلطه ایلیب آلگن بیر آرقی یره‌دار

عسکر کیریب کېلدی. اوندن سل آلدین ستشن‌گه بیر اېشېلون (قطار) کېلیب تۏخته‌گن اېدی. حلیگی عسکر چار اطرافگه النگ-جلنگ قره‌دی-ده:

- گورکوروف آوولیدن کیم بار؟! - دېب قیچقیردی. بو کیم بۏلدی اېکن، دېب اۏیله‌دیم-ده:

- مېن گورکوروف‌دن بۏله‌من، - دېدیم. عسکر قووانیب کېتدی-ده:

- کیم نینگ باله‌سیسن، اوکه جان؟ - دېب سۏره‌ب آلدیمگه کېلماقچی بۏلگن اېدی، بیردن جمیله‌گه کۏزی توشیب، تورگن جاییده دانگ قاتیب قالدی.

- کریم میسن؟ - دېدی جمیله شادلنیب.

- وای، جمیله، سینگیل جانیم! - دېب عسکر جمیله نینگ یانیگه یوگوریب باریب، او بیلن قۏش قۏللب کۏریشه کېتدی.

- بو کېلگن ییگیت جمیله نینگ اوزاق قرینداشی، هم قیشلاغی اېکن.

- بونی قره، خودّی بیلگندېک شو یاقده قیریلیبمن-ه! - دېدی او هیجان بیلن. - صادق نینگ یانیدن چیققنیمگه اتیگی بېش کون بۏلدی، هاسپیتالده او بیلن بیرگه یاتدیک، خدا خواهله‌سه، او هم بیر-ایکّی آیده کېلیب قاله‌دی. مېن کېله‌یاتگنیمده خاتینینگگه خط یازیب بېر، اۏز قۏلیم بیلن تاپشیره‌ی دېب خط یازدیریب آلگندیم... جوده یخشی قیلگن اېکنمن-ده، منه، امانتینگنی آل! - دېب خورسند بۏلیب، عسکر شینلی نینگ ایچیدن اوچ بورچک خطنی آلیب، جمیله‌گه اوزه‌تدی. جمیله خطنی شاشه-پیشه آلدی-ده، قووانگنیدن می، یا اویلگنیدن می اوّلیگه قیزریب، سۏنگره رنگی قوو اوچیب، اینده‌مه‌ی دانیارگه کۏز قیرینی تشله‌دی. او بایه‌گی خرمنده‌گیدېک ایاقلرینی کېریب، ارابه‌سی نینگ یانیده یالغیز توررکن، جمیله‌گه مأیوس باقردی. بو آره‌ده هر تماندن یوگوریب کېلیشگن کیشیلر عسکرنی اۏره‌ب آلیب، بعضیسی قرینداش، بعضیسی هم قیشلاق چیقیب، حال-احوال سۏره‌شیب قالیشدی. جمیله اۏز هم قیشلاغیگه منتدارچیلیک بیلدیریشگه

اولگورمه‌گن هم ایدی که، دانیار اونینگ یانیده ارابه‌سینی تقیر-توقور قیلیب اؤتدی-ده، چنگ-تؤزاق کؤتریب یؤلگه توشدی. کیشیلر اونینگ آرقه‌سیدن:

- نیمه بلا، اونی جن اوردی می؟ ایسی جاییده می اؤزی؟ - دیب قیچقیریب قالیشدی.

عسکرنی هم تنیش-بیلیشلری آلیب کیتیشدی شیکیلّی، حویلیگه ینگم ایکّله‌میزدن باشقه هیچ کیم قالمبدی. بیز دانیارنینگ ارابه‌سی کؤزدن غایب بؤلگونچه، آلیسده کؤتریله‌یاتگن چنگگه قره‌ب توردیک.

- یور، ینگه، اویگه کیته‌یلیک - دیدیم مین.

- اؤزینگ کیته‌وبر! - دیدی جمیله.

انه شونده‌ی قیلیب، بیز بیرینچی مرته علیحده-علیحده کیتدیک.

حویلی نینگ دیملیگیدن نفس آلیش قیین ایدی. یبردن کؤتریلگن حرارت لبلریمنی قبرسیتیب، تماغیمنی قوریتیب یوباردی. جزیره‌مه قویاش نوری ایرته‌لبدن کویدیریب، قاوجیره‌تیب یاتگن یبر بیتی ایندی شؤرخاک توز بیلن قاپلنیب، استه-سیکین ساوییاتگندیک بؤلردی. قویاش شؤرخاک یبردن کؤتریله‌یاتگن سراب سینگری پرده ایچیده افق سری چؤکیب باررردی.

اوزاقده، افق تیپه‌سیده قیزیل-سور بولوتلر ییغیله باشله‌دی. بعضاً کوچلی تفت‌باد ایسیب، آتلرنینگ تومشوقلریگه چنگ اره‌لش آقیش شؤرخاکلرنی کیلتیریب اورر همده اولرنینگ چنگ باسگن یال و دملرینی یولقیب، یؤل بؤییده‌گی ایرمنلرنی اوچیریب کیتردی.

«یامغیر یاغه‌دی شیکیلّی» دیب اؤیله‌دیم. شونده یالغیزلیک دردی ایچیمنی اؤرتب، الّه نیمه‌دن قؤرقندیک آتلرنی جدل هیده‌ب کیتدیم. مین‌گینه ایمس، حتا اوزون ایاقلی تووه‌لاق قوشلر هم بیر نرسه‌دن چؤچیگندیک قمیش‌زارلر آره‌سیگه کیریب یشیرینیشدی. شمال جزیره‌مه ایسّیقدن قاوجیره‌گن قری‌قیز ییراقلرینی الّه قه‌یبرلردن دیر یؤل اوستیگه

اوچیریب کېلردی. بیز تمانلرده بونده‌ی اۏسیملیکلر اۏسمه‌یدی. چمه‌مده، بو یېراقلر قزاق چۏللریدن اوچیب کېلگن بۏلسه کېره‌ک. تېورک‌ـاطرافده قیمیرله‌گن جان یۏق. دانیار هم قۏریمه‌یدی، آرقه‌ده قالگن. جمیله‌دن هم درک یۏق. قویاش نینگ آخرگی نوری هم سۏندی. تالیققن دله هم مدره‌ب اویقوگه کېتدی.

مېن خرمنگه قاش قاره‌یگنده یېتیب کېلدیم. او یېر تینچ، غیر اېتگن شباده یۏق. دانیارنی چقیرگن اېدیم، قاراوول جواب بېردی:

- او سایگه کېتدی، نیمه ایشینگ بار اېدی؟ - دېدی‌ـده، سۏنگره بیر یوتینیب آلیب، اۏزیچه مینغیرله‌دی. - هوانینگ دیملیگینی‌ـچی، همه اوی‌ـاوییگه کېتیشدی. شمال بۏلمه‌سه، خرمنده ایش بۏلر میدی...

آتلرنی بېده‌زارگه توشاولب، سایگه بوریلدیم. دانیار عادتده‌گیدېک تیک توشگن جر تېپه‌سیده تیزّه‌سینی قوچاقلب، باشینی قویی سالگنچه جر آستیده سوونینگ شاویلّب آقیشیگه قولاق سالیب اۏتیرردی. اونینگ مضطر بۏلیب اۏتیریشی یوره‌گیمنی اېزیب یوباردی. دانیارنینگ یانیگه باریب، اونی محکم قوچاقلب، تسلی بېرماقچی، ایلیق سۏزلر بیلن کۏنگلینی کۏترماقچی بۏلدیم. لېن نیمه هم دېیه آلردیم، اونی قنده‌ی یوپه‌ته‌من اخیر. انچه‌گچه ایکّیلنیب توردیم‌ـده، سۏنگره خرمنگه قیتیب کېتدیم.

اۏشندن کېین غرم اوستیده یاتیب انچه وقتگچه اوخله‌ی آلمه‌ی، آسماننی قاپلب کېله‌یاتگن بولوتلرگه قره‌ب خیال سوریب کېتدیم. «انسان حیاتی نېگه بونچه‌لیک مرکب، سیره توشونیب بۏلمه‌یدی‌ـیه». جمیله نینگ بۏلسه همان درکی یۏق. نېگه بونچه هَیَلله‌دی اېکن، قه‌یېرده یورگن اېکن، دېب ارابه نینگ غیلدیره‌ک تاووشلرینی اېشیتیشگه زار بۏلیب قولاق سالیب یاتدیم. قیّیق چرچه‌گن بۏلسم هم، سیره اویقوم کېلمه‌دی. تاغلر تېپه‌سیده‌گی بولوتلر آرقه‌سیدن یشین یلت‌ـیولت اېتیب چقنردی.

دانیار کېلگنده حلی اویغاق اېدیم. او نیمه قیلرینی بیلمه‌ی، قیته‌ـقیته یۆلگه قره‌ب، خرمنده بیرآز ایلنیب یوردی‌ـده، سۆنگره یانیمگه کېلیب، اۆزینی یوزتوبن آتدی.

«اېندی او آوولده قالمه‌یدی، باشینی آلیب کېتسه کېره‌ک»، دېب اۆیلردیم. لېکن بېچاره قه‌یېرگه هم باررردی؟ باش پناه‌سیز بیر مسافر کیمگه هم کېره‌ک؟ بېچاره‌گه قیین بۆله‌دی‌ـده، اېندی نیمه قیلر اېکن؟

اېندی کۆزیم ایلینگن اېکن، خرمن تماندن ارابه تاووشی اېشیتیلدی. «جمیله بۆلسه کېره‌ک»، دېب اۆیله‌دیم اویقو اره‌لش.

قنچه اوخله‌گنیمنی بیلمه‌یمن، بیر وقت نق قولاغیم تگیده شیتیرله‌گن تاووش اېشیتیلیب، بیراو کېله‌یاتگندېک بۆلدی. قنات سېرپیگندېک قنده‌ی دیر بیر ساووق نرسه بېتیمنی سیلب اۆتدی. کۆزیمنی آچسم جمیله اېکن. چۆمیلیب کېلگن بۆلسه کېره‌ک، کۆیله‌گینی هم هۆللب آلیبدی، شونینگ اوچون هم یانیمدن اۆته‌یاگنیده سلقین شباده اېسگندېک بۆلدی. جمیله تۆختب قالدی‌ـده، او یاق بو یاقده النگلب، دانیارنینگ باش تمانیگه اۆتیردی.

- دانیار، منه مېن اۆزیم کېلدیم! - دېدی او سېکین شیویرلب.

اطراف جیمجیت، آسمانني گومبورلتیب یشین چقنه‌دی.

- خفه بۆلدینگ می؟ قتّیق خفه بۆلدینگ می؟ ینه جیملیک چۆکدی، قیرغاقدن توپراق نینگ سووگه «شۆلپ» اېتیب توشگنی اېشیتیلدی.

- لېکن مېنینگ عیبیم نیمه؟ سېنده هم گناه یۆق.

تاغلر اوستیده یشین گومبورله‌دی. جمیله چۆچیب یلت اېتیب قره‌گنیده، یشین اونینگ یوزینی یاریتیب یوباردی. جمیله اطرافگه بیر قره‌دی‌ـده، اۆزینی دانیار کۆکسیگه تشله‌دی، اونینگ یېلکه‌سی دانیارنینگ باقوت قۆللری آستیده دیر‌ـدیر اوچردی. جمیله هم غرمگه چۆزیلیب، دانیار بیلن یانمه‌ـیان یاتدی.

کوچلی شمال سمانئی کؤککه ساووریب، خرمن چپتیده قییشه‌ییب تورگن اؤتاونی یلب اؤتدی‌ـده، قویون بؤلیب آسمانگه کؤتریلدی. چقماق بولوتلر آره‌سیده کؤکیمتیر ایز قالدیریب، قره‌غی سینگندپک قسیر‌ـقوسور قیلیب همه یاقنی لرزه‌گه سالدی. اعضای بدنیم تیتره‌ب، هم قؤرقیب، هم قووانیب کپتدیم. مامه‌قلدیراق، یازنینگ آخرگی مامه‌قلدیراغی یاپیریلیب کپلر، ایلک کوز نفسی دماقه اوریلردی. اپندی جمیله‌نی هیچ قنده‌ی کوچ تؤسالمسدی. او دانیارگه سپکین شیویرله‌دی:

- چیندن هم گمان‌سیره‌دینگ می، نخات که مپن سپنی اونگه المشتیرسم! او مپنی هچ قچان سپوگن اپمس، سپومه‌یدی هم! میلی، کیم نیمه دپسه دپیه‌وپرسین، لپکن مپن سپنیکی‌من! یالغیزیم، عزیزیم، مپن سپنی هیچ کیمگه بپرمه‌یمن. مپن سپنی کؤپدن بپری سپوه‌من. غایبانه عاشق بؤلیب کپلیشنگنی انتظارلیک بیلن کؤزیم تؤرت بؤلیب کؤتگندیم. کوتگن‌لیگیمنی بیلگندپک، منه، سپن هم مپنی ایزلب کپلدینگ...

جرلیک آرقه‌سیده‌گی سای قیرغاقلریدن ایویب سووگه قولب توشه‌یاتگن توپراق چقماق یاروغیده کؤرینیب توررردی. دستلبکی ییریک یامغیر تامچیلری سمان اوستیگه شیتیرلب یاغه باشله‌دی.

- جمیله‌م، جانگینم، سپوگیلیم، جمیله‌خان! - دپب دانیار قیرغیزچه و قزاقچه اپنگ نفیس سؤزلر بیلن اؤز معشوقه‌سینی اپرکه‌لتردی. - مپن هم سپنی کؤپدن بپری سپویب یورردیم. عمریمده کؤرمه‌گن بؤلسم هم، موضعلرده یاتیب سپنی اؤیلردیم. سپوگن یاریم وطنیمده اپکن‌لیگینی بیلردیم. بو سن اپکن‌سن، جمیله‌م!

- شونقاریم، مرد لاچینیم! بو یاقفه قره‌چی، کؤزلرینگ‌گه تؤییب باقه‌ی!

یامغیر شرّاس قوییب بپردی. قاره اوی تپه‌سیگه یاپیلگن کیگیزلر خودّی قنات قاققن قوشدپک شمالده اوچیب کپتدی. گاه قییه‌لب، گاه تیک قویگن ژاله یپرنی آرزیقیب کوتگندپک اوستمه‌ـاوست اؤپردی. کپتمه‌ـکپت مامه‌قلدیراق گومبورلب، بوتون آسمان

قعرینی تیلیب اؤتگندیک بؤلردی. اوزاق-اوزاقلرده‌گی تاغلر بهار لاله‌لریدیک قیزریب کؤرینردی.

یامغیر کوچه‌یه باردی. مین بؤلسم، آسمانگه کؤمیلیب آلیب، یوره‌گیم نینگ دوک-دوک اوریشینی سیزیب یاتردیم. مین نهایتده بختیار ایدیم! اؤزیمنی اوزاق کسللیکدن کیین بیرینچی مرته کؤچه‌گه چیققن آدمدیک حس ایتیب، هر بیر نرسه‌گه سوقلنیب قرر، گؤیا حیات لذتینی ایندی بیله‌یاتگندیک ایدیم.

یاغین هم، چقماقلرنینگ یاروغی هم سمان آستیده یاتگن جاییمگه یپتی باررردی، لیکن مین اؤزیمنی جوده یخشی حس ایتردیم، اویقوگه کیتر ایکن‌من، اؤزیمچه کولیمسیره‌ب قؤیردیم. قولاغیمگه چلینگن شرپه نینگ نیمه‌لیگینی بیلمسدیم. بو جمیله بیلن دانیارنینگ شیویرلشی می یا بؤلمه‌سه، تینه‌یاتگن یامغیرنینگ سمانگه شیتیرلب توشیشی می؟

«منه ایندی یامغیر تینمه‌یدی، هه‌دیمه‌ی کوز هم کیره‌دی!» دیدیم اؤزیمگه-اؤزیم. نم سمان بیلن ایرمن هیدی دماقله اوریب، کوزدن درک بیررردی.

لیکن بو کوزده بیزنی نیمه‌لر کوته‌یاتگنی حقیده اؤیله‌مبمن.

اؤشه کوزده مین ایکّی ییللیک تنفسدن کیین ینه مکتبگه قتنه‌ی باشله‌دیم. درسدن بؤش وقتلریمده کؤپینچه حلیگی سای بؤییده‌گی جر تپه‌سیگه باریب اؤتیرردیم. خرمن هوویلّب بؤشب قالگن ایدی. بو ییرده مین مکتبدن آلگن بؤیاقلر بیلن اؤزیم نینگ دستلبکی ایتیودلریمنی چیزدیم. چیزگن صورتچه‌لریمدن اؤزیم نینگ هم کؤنگلیم تؤلمس ایدی.

«بؤیاقلریم نینگ مزه‌سی یؤق. قنی ایندی چینکی هم، اصل بؤیاقلر بؤلسه!» - دیب اؤیلردیم ایچیمده. یخشی بؤیاقلرنینگ قنده‌ی بؤلیشینی بیلمسدیم هم. رساملر ایشله‌یدیگن مای بؤیاقلرنی فقط کیینگی وقتلرده‌گینه کؤریش نصیب ایتدی.

بۆیاق اۆز یۆلی بیلن-و، لیکن معلملریم نینگ گپیده هم جان بارگه اۆخشردی: رسام بۆلیش اوچون اۆقیش کېره‌ک. بو گپ تۆغریلیگینی بیلیب تورسم هم، اۆقیشیمگه سیره کۆزیم یېتمسدی.

اۆقیش قه‌یاقده دیسیز: اکه‌لریم داو-درکسیز کېتگن بۆلسه، مېن ایکّی اوی نینگ یالغیز گینه دستیاری بۆلسم، اۆقیشگه یوباریشر میدی. شونینگ اوچون اۆقیش تۆغریسیده آغیز هم آچمسدیم. لیکن اۆقیشنی قومسب، بارالمس‌لیگیمگه ایچ-ایچیمدن اچینردیم، بونینگ اوستیگه، بو ییل کوزنینگ بو قدر کۆرکم کېلیشینی ایتمه‌یسیز می!

قۆلینگدن کېلسه، اۆتیرسنگ-و، چیزسنگ، عجایب صورت چیقردی-ده.

گورکوراو نینگ سووی کمه‌ییب، قزاندېک-قزاندېک تاشلر تورتیب چیقیب، اولرنینگ اوستی یم-یشیل، سپ-سریق یۆسین بیلن قاپلنگندی. اېره‌لبکی ایزغیریندن یلنغاچ تالچه‌لر نینگ نازک تنه‌لری قیزریب کېتگندی، بیراق تېره‌کلرنینگ سپ-سریق یېراقلری حلی تۆکیلمه‌گن اېدی.

ییلقیچیلرنینگ یازی بیلن اۆت یاقیله بېریب توتوندن قاره‌ییب کېتگن اۆتاولری کتّه سای نینگ او یېر-بو یېریده کۆزگه تشلنردی. اۆتاودن بوره‌لیب-بوره‌لیب چیقه‌یاتگن کۆک توتون خودّی تۆی-تۆیله‌گن خاتینلردېک آوولمه-آوول سوزیب یوریشردی. تایچه‌لر اطرافگه یاییلیب کېتگن آنه‌لرینی قیدیریشیب، زۆر بېریب کیشنه‌شردی. اېندی تایچه‌لر کیشنه‌گنی-کیشنه‌گن. چونکه بییه‌لرنی تا بهارگچه اویورده سقلش قیین. تاغلردن قیتگن مالل حاصلی ییغیب آلینگن دله‌لرده پاده-پاده بۆلیب یوریشردی. دشت صحنی تویاق ایزیدن ایلمه-تېکیشک بۆلیب کېتگن اېدی.

بو ییل هم کوز کوزلیگینی قیلدی: همه یاقنی تۆزیتیب ایزغیرین شمال قۆزغلدی و آسمان نینگ اوضاعی بوزیلیب، قار اره‌لش یامغیر یاغه باشله‌دی. بیر هفته سورونکه‌سیگه یاققن یامغیر بیر کون سل تینیشی بیلن، مېن گورکوراو تمانگه قره‌ب جۆنه‌دیم. تاشلاقده‌گی

بیر توپ تاغ چێتَنی قیپ-قیزیل چۆغدېک یانیب، «مېنی صورتگه آل» دېگندېک بۆی چۆزیب توررردی.

مېن سای بۆییده‌گی بوته‌لر آره‌سیده صورت چیزیب اۆتیرگنیمده، قاش قاره‌ییب قالگن اېدی. بیر وقت باشیمنی کۆتریب قره‌سم، نریگی صاحلده ایکّی کیشی توریبدی، دریانینگ سیاز جاییدن اۆتیشگن بۆلسه کېره‌ک. اولرنینگ دانیار بیلن جمیله اېکنینی دراو تنیدیم. مېن اولرنینگ جدي و تشویشلی یوزیدن کۆزیمنی اوزه آلمه‌ی تیکیلیب توردیم. دانیار هر گلگیدېک ددیل قدم تشلر، یورگن سیین شینلی نینگ آهاری تۆکیلگن عسکرچه اېتیگی نینگ کۆنچلریگه شرتیلّب تېگردی. جمیله بۆلسه اېگنیگه بازارگه بارگنده کییه‌دیگن پرچه-پرچه قیزیل گللیک کۆیله‌گینی، چیی‌بخمل چپنینی کییب، باشیگه آق جون رۆمالینی اۆره‌ب آلگندی. بیر قۆلیگه توگونچک کۆتریب، ایکّینچی قۆلی بیلن دانیارنینگ خلطه‌سیدن اوشلب بارماقده. اولر یۆل-یۆله‌کی نیمه‌لر تۆغریسیده دیر اۆز ارا گپیریشیب باریشردی.

اولرنینگ آوولیمیزنی تشلب، قه‌یاقده دیر کېتیشه‌یاتگنینی سېزیب، یوره‌گیم «جیز» اېتیب کېتدی.

منه، اولر جرلیکدن اۆتیب، کمیش‌زار آره‌لب کېتیب باررردی. مېن بۆلسم، خودّی بیر نرسه‌نی یۆقاتگن کیشی‌دېک اولرنینگ آرقه‌سیدن قره‌ب، نیمه قیلریمنی بیلمه‌ی قالدیم. قیچقیره‌ی دېسم، نفسیم سیقیلیب، آوازیم چیقمسدی.

قویاش تاغلر یاقه‌لب سوزیب باره‌یاتگن بولوتلرگه قیزیش نورلرینی سۆنگگی بار ساچدی، اطرافنی قارانغولیک قاپله‌ی باشله‌دی.

دانیار بیلن جمیله آرقه-آلدیلریگه قره‌مه‌ی، تېمیر یۆل رزیېزدینی کۆزلب تېز-تېز آدیملب باریشماقده. باره-باره اولرنینگ قاره‌لری اوزاقلشیب، بیرآزدن کېین قمیش‌زار آره‌سیگه کیریب، بوتونله‌ی غایب بۆلدی.

انه اؤشنده‌گینه مین اؤزیمگه کیلیب، آرقه‌لریدن آوازیم باریچه:

- جمیله‌ـه‌ـه‌ـه! - دیب قیچقیردیم.

دله اوستیده انچه وقتگچه: «ه‌ـه‌ـه» دیگن عکس صدا ایشیتیلیب، بیرآزدن سؤنگ تینر ایدی. ینه بیر مرته جهل بیلن:

- جمیله‌ـه‌ـه‌ـه! - دیب قیچقیردیم‌ـده، سؤنگ اولرنینگ آرقه‌سیدن یوگوریب قالدیم. سوونی سوو دیمه‌ی، ایاق یلنگ، باش یلنگ، اونینگ آرقه‌سیدن قوویب بارردیم، اوست‌ـباشیم جیقّه هؤل بؤلگندی. شونگه قره‌می، ینه تیزراق چاپه باشله‌دیم. بیردن ایاغیم نیمه‌گه دیر چلینیب کیتدی‌ـده، یوزتوبن ییقیلدیم. باشیمنی کؤترمی، ایکّی قؤلیم آره‌سیگه آلیب، اؤکسیب‌ـاؤکسیب ییغلب یوباردیم. کؤز یاشلریمدن نملنگن میین توپراق قؤل‌ـبیتیمنی موزلتیب غیره‌ـشیره قارانغیلیک کؤنگلیمگه غلغله سالگندیک، اؤپکم قیسیلیب، اچّیق‌ـاچّیق ییغله‌دیم، قمیشلر گؤیا مینینگ قیغو‌ـحسریمگه همدرد بؤلگندیک تینمه‌ی شیتیرلشر ایدی.

- جمیله! جمیله! - دیردیم مین اؤپکمنی باسالمه‌ی پیق‌ـپیق ییغلب. مین اینگ یقین، اینگ عزیز آدملریم بیلن خیرلشر ایدیم. منه حاضرگینه، یبرده یاتیب، اؤزیم هم جمیله‌نی سیویب قالگنلیگیمنی توشوندیم. بو مینینگ ایلک، باله‌لیک سیوگیم ایدی.

یوزیمنی کؤز یاشیدن هؤل بؤلیب کیتگن اینگیمگه ارتیب، ینه انچه‌گچه ییغلب اؤتیردیم. مین فقط جمیله‌لر بیلن‌گینه ایمس، بلکه اؤزیم نینگ باله‌لیک دوریم بیلن هم خیرلشر ایدیم.

قارانغیده تیمیرسکیلنیب اویگه کیلگنیمده حویلیمیزده شاوقیین‌ـسوران اوجیده ایدی: ایت ایگه‌سینی تنیمسدی. کیم دیر آتگه ایگر اورردی. بیزاری عثمان بؤلسه، هر کونگیدیک مست، آتینی گیجینگله‌تیب، آوازی نینگ باریچه بقیرردی:

- ایتمه‌گن میدیم، منه عاقبت نیمه بۆلدی. یۆلچی بای آته شرمنده و شرمسار بۆلدی. قنی کېتدیک، بو سیاق ایت، چله قزاقنی اوشلب بۆینینی اوزمه‌سم، آتیمنی باشقه قۆیه‌من. اۆن ییلگه کېسیلسم، کېسیله‌من و، لېکن هر قنده‌ی یلنگ ایاق نینگ خاتینلریمیزنی آلیب کېتیشیگه یۆل قۆیمه‌یمن. قنی کېتدیک، ییگیتلر! قه‌یېرگه هم باره‌دی دېیسن؟ اولر قیسی تمانگه کېتیشرکین دېگن فکر خیالیمدن اۆتدی-یو، یوره‌گیم شوو اېتیب، اعضای بدنیم موزلب کېتدی. نیمه قیلریمنی بیلمه‌ی، آتلیقلرنینگ آرقه‌سیدن مېن هم آوول چېکه‌سیگه یوگوریب باردیم-ده، اولرنینگ رزیېزد تمانگه اېمس، ستشن‌گه آلیب باره‌دیگن یۆل تمانگه قره‌ب بوریلیب کېتگنلرینی کۆریب، جانیم اۆرنیگه اۆره‌لیب یاتدیم.

آووللده هر خیل میشمیش گپلر ترقلدی. همه خاتینلر جمیله‌نی قاره‌لشردی:

- احمق-ده! عقلی بۆلسه توز ایچگن جاییگه توفلب، سنقیب یورگن بیر مسافرگه اېرگشیب کېتر میدی.

- شونیسیگه کویه‌من-ده! اونینگ نیمه‌سیگه قیزیقدی اېکن دېیمن-ده! اېسکی شینلی بیلن، تېشیک اېتیگدن بۆلک هیچ بلاسی یۆق اېدی-کو!

- قۆتن-قۆتن قۆیی بار میدی! اویی یۆق، جایی یۆق، نسل-نسبی بې‌تعیین بیر دَیدی-ده! میلی، اوالی اۆزیگه، حلی اتّنگ دېیدی... بو طناز خاتین نینگ حالینی اۆشنده کۆره‌میز.

- توبه. صادقدن آرتیق اېرنی تاپیب بۆپتی.

- قینانه‌سینی ایتمه‌یسن می، قینانه‌سی-چی؟ بونده‌ی یوواش قینانه‌نی قه‌یېردن تاپه‌دی! اۆزیگه-اۆزی قیلدی، جوانمرگ، میلی!

بورونگی ینگه‌منی، جمیله‌نی قاره‌له‌می، اونینگ قیلمیشینی تۆغری دېب تاپگن یالغیز مېن بۆلسم کېره‌ک. دانیارنینگ اېسکی شینلی بیلن تېشیک اېتیگدن باشقه هیچ نرسه‌سی بۆلمه‌سه هم، لېکن اونینگ معنوي بای، قلبی یوکسک آدملیگینی مېن بیلمه‌گنده کیم

بیله‌دی. جمیله دانیارننگ اېتگینی اوشلب کېتیب، اۏز بختینی تاپه‌دی، دېگن گېلرگه ایشانیش او یاقده تورسین، عکسینچه، مېن او اۏز بختینی اېندی تاپدی، دېب ایشاندیم. فقط آییمگه اچینردیم، خلاص. جمیله بیلن بیرگه اونینگ بوتون کوچ-قوتی کېتگندېک. آییم غمگین بۏلیب، اۏزینی انچه آلدیریب، قدی بوکیلیب قالدی. آه، بېچاره آییم. حیات آقیمی بعضیده اېسکیلیک ایلدیزیگه شفقت‌سیز بالته اوریب، ینگی بخت سری اینتیلیشینی آییم توشونمه‌سه کېره‌ک-ده. اگر بۏران عظیم چنارنی تگ-تامیری بیلن قۏپاریب تشله‌سه، او قیتیب قدینی راسته‌یالمه‌یدی... آییم نینگ هر بیر خط-حرکتیدن اونینگ آلدینگی کوچ-قوتی قالمه‌گنلیگی سېزیلیب توررردی. ایلگریلری او هیچ کیمدن ایگنه‌گه ایپ اۏتکزیب بېریشنی التماس قیلمس، قریلیک غروری بونگه یۏل قۏیمس اېدی. بو کونی اویگه کیریب کېلسم، آییم ایگنه نینگ کۏزینی تاپالمه‌ی، قیینه‌لیب ییغلب اۏتیریبدی.

- مه، ایپنی اۏکزیب بېر-چی! - دېدی او قلتیره‌گن قۏللری بیلن ایگنه و ایپنی مېنگه اوزه‌تیب. سۏنگره آغیر خۏرسیندی-ده، کۏز یاشلرینی ارتیب، اۏزیچه مینغیرله‌دی: - ایپې، شۏرلیک کېلینیم، کۏره-بیله توریب اۏزینگنی اۏتگه تشله‌دینگ-ه. اوییمیزنینگ تۏری سېنیکی، یېگنینگ آلدینگده، یېمه‌گنینگ کېتینگده اېدی... اۏزینگنی اۏزینگ جوانمرگ قیلدینگ... بیزنی داغده قالدیریب کېتدینگ... نېگه کېتدینگ... اوییمیزده نیمه کمچیلیک کۏردینگ... شۏرلیک جمیله...

آییم نینگ شونده‌ی مونغه‌یيب اۏتیرگنینی کۏریب، اۏزیمنی توتالمه‌ی، بې اختیار: «یۏق، آیی، او شۏرلیک اېمس!» دېب قیچقیریب یوبارگیم کېلدی-یو، لېکن اۏزیمنی باسدیم. آییمنی محکم قوچاقلب، دانیارنینگ کیملیگینی، اونی جانیمدن عزیز کۏریشیمنی ایتیب، ییغلب یوباریشیمگه آز قالدی. لېکن بو سۏزلرنی ایتیشگه تیلیم بار میدی. بو گېیم بیلن آییمنی بیر عمرگه خفه قیلگن بۏلردیم.

لېکن بری بیر بو بې گناه «قیلمیشلریم» سِر بۏلیب قالمه‌دی.

آرەدن کۆپ اۆتمەی صادق اکم عسکرلیکدن قیتیب کېلدی. راستینی ایتگنده، او کۆرینیشده اونچەلیک سِر بای بېرمەسه هم، لېکن ناموسدن قتّیق کویینیب، جیغی‌بییران بۆلیب یوردی، عثمانلر بیلن ایچیشیب قالگودېک بۆلسه:

- کېتگن بۆلسه صدقهٔ سر! سرسان-سرگردان بۆلیب یوریب، آخری بیر کون آچلیکدن اۆلەدی-کېتەدی. خاتیمن دېگنینگ تۆلیب یاتیبدی، چېرتیب-چېرتیب آلیش ممکن. آلتین باشی خاتیندن، بقه باشلی اېر یخشی! - دېردی جهل بیلن.

- گپینگ-کو تۆغری-یه، - دېب جواب قیتردی عثمان. - افسوس که، اۆشنده قۆلیمگه توشمەدی-ده: اونیسی نینگ ایچک-چباغینی اغدریب، بونیسی نینگ ساچلریدن آتگه باغلب سودره‌تردیم! احتمال، اولر جنوبده، پخته دله‌لریده، یا بۆلمەسه قزاق یېرلریده تېنتیب یوریشگن دیر. سیاقلیک دانیارگه کسب بۆلیب قالگن. شونیسیگه داغمن که، بونی هیچ کیم بۆلەی، هیچ کیم سېزمەی قالگن-ه، قندەی بۆلگنیگه کیشی نینگ سیره عشلی یېتمەیدی-یه... بو ایش نینگ همەسینی اۆشه قنچیق نینگ اۆزی قیلگن، ایسینی هم چیقرمەدی-یه، لعنتی، بۆلمەسه مېن اونی نق!..

بوندەی گپلرنی اېشیتگنیمده قانیم قینب، مشتلریمنی قیسردیم. کوچیم یېتسه، اۆشه عثمان نینگ بشره‌سیگه توفلب: «پیچن اۆراغیده ادبینگنی بېرگنی اېسینگدن چیقدی-ده... اېنگ یره‌مس، اېنگ رذیل آدم سېن‌سن-کو!» دېگن بۆلردیم.

بیر کونی اویده مکتب دېواري جریده‌سیگه صورت چیزیب اۆتیرگن اېدیم، آییم هم پېچکه آلدیده چۆقّەیب اۆت یاقیب اۆتیرردی، بیردن اېشیک آچیلیب، اویگه رنگی کۆکریب، غضبیدن کۆزلریگه قان تۆلگن صادق اکم کیریب کېلدی. او مېنی اوستیمگه یاپیریلیب کېلەیاتگنده، یېلکه‌سیگه تشلب آلگن شینلی یېرگه توشیب کېتدی.

- بنی سېن چیزدینگ می؟ - دېب سۆره‌دی او بیر ورق کاغذنی تومشوغیمگه تیقیب. کاغذده‌گی صورتنی کۆریب یوره‌گیم آرقه‌مگه تارتیب کېتدی: بو اۆشه خرمنده اۆتیریب

قلمده چیزگن دانیار بیلن جمیله نینگ صورتی ایدی. صورتگه کؤزیم توشیشی بیلن گؤیا مینگه قره‌ب توریشگندیک بؤلدی. «قیزیق، جمیله بونی نیگه تشلب کیتدی ایکن؟ اونی بیر یرگه یشیریب قؤیگن-و، کیین ایسیدن چیقریب کیتگن بؤلسه کیره‌ک!» - دیب اؤیله‌دیم ایچیمده.

- هه، مین چیزگن ایدیم! - دیدیم.

- بو-چی، بو کیم اؤزی؟

- دانیار.

- ای، ابله، ساتقین! - دیب اؤشقیردی صادق اکم مینگه و صورتنی میده-میده قیلیب ییرتدی-ده، ایاغی آستیگه آلیب تاپتب، کیین ایشیکنی قتّیق یاپیب چیقیب کیتدی.

اوی ایچیگه آغیر جیملیک چؤکدی.

- سین بونی بیلر میدینگ؟ - دیب سؤره‌دی آییم بیر محل.

- هه، بیلردیم.

آییم پیچکه‌گه اؤت یاقیب اؤتیریب، مینگه شونده‌ی طعنه و حیرت نظری بیلن قره‌دی که، مین نیمه قیلیشیمنی بیلمه‌ی، باش برماغیمنی اوزیب آلگودیک بؤلیب:

- مین اولرنینگ صورتنی ینه چیزه‌من! - دیدیم.

آییم غینگ دیمه‌ی صورتگه قره‌ب، ایچیمنی اؤتدیک اؤرته‌یاتگن خؤرلیککه هیچ چیده‌ی آلمه‌دیم. میلی، مین عایله‌میز، اوروغیمیز اوچون «ساتقین» بؤله‌یین، بیراق، مین آدمگرچیلیککه، حقیقتگه، حیات حقیقتیگه خیانت قیلگنیم یؤق. عکسینچه، عدالت طرفداری بؤلدیم. مینینگ کؤنگلیم صاف، نیتیم خالص ایکنلیگینی هیچ کیم بیلگن ایمس، بونی آدملرگه هم ایتیب بؤلمه‌یدی، باشقه‌لر توگول، حتا آییم هم بونی توشونمس ایدی، البته.

آییم ایندەمەی اۆتیرەوبردی. ایزّه بۆلگنیمدن کۆزلریمگه یاش کېلدی، ییرتیب تشلنگن صورت پرچەلری گۆیا جانلیدەی ییرده ایلنیب یورردی. دانیار بیلن جمیله نینگ یارقین قیافەسی سیره کۆز اۆنگیمدن کېتمس، دانیار نینگ اۆشه اوگوست کېچەسی ایتگن آرام‌بخش قۆشیقلرینی ینه اېشیتەیاتگندېک بۆلردیم. اولرنینگ آوولدن کېتگنلرینی اېسلەدیم-ده، مېن هم غیرتگه تۆلیب اولر کبی اۆز استقبالیم یۆلیده قیین سفرگه آتلنیشگه قطعي ببل باغلەدیم.

- مېن اۆقیشگه کېتەمن! - دېدیم آییمگه. - رسام بۆلگیم کېلەدی، رساملیک اۆقیشیگه بارەمن، آتمگه هم ایتیب قۆیینگ...

مېن، حاضر آییم اوروشده هلاک بۆلگن اکەلریمنی اېسلب، فریاد کۆتریب ییغلەسه کېرەک، دېب اۆیلەگن اېدیم. لېکن، بختیمگه آییم ییغلەگنی یۆغ-و، فقط غمگین، اېشیتیلر-اېشیتیلمس قیلیب گېپیردی:

- میلی، اۆزینگ بیلەسن، بارسنگ باره قال... اوچیرمه قنات بۆلگنلرینگدن کېین گېپیمیزگه کیرر میدیلرینگ، هر قیسینگ اۆز بیلگنلرینگنی قیلەسیزلر. بیز نیمەنی بیلەمیز، بلکه سیزلرنینگ بیلگنلرینگ تۆغری دیر، بلکه جوده کتّه آدم بۆلیب کېترسنلر... حاضر زمان اۆزی شونقه-کو. میلی، بارەوېر... احتمال، اۆشه یاقلرگه بارگنینگدن کېین صورت‌کشلیک یخشی کسب اېمسلیگینی اۆزینگ توشونیب آلرسن... اوییگنی، آته-آنەنگنی اونوتمه، نصیحتیم شو...

شو کوندن باشلب کیچیک اوی اۆز-اۆزیدن بۆلینیب کېتدی. هەدېمەی مېن هم اۆقیشگه جۆنەدیم.

رساملیک مکتبینی بیتیریب، اۆز مهارتیمنی آشیریش اوچون ینه سنکت-پېتربورگ اکادیمیسی‌گه اۆقیشگه بارگنیمده، اۆز دیپلوم ایشیمنی تاپشیردیم. بو دیپلوم ایشی - کۆپدن آرزو قیلیب، یورەگیمده سقلب یورگن صورتیم اېدی.

البته، سیزلر بو صورتده دانیار بیلن جمیله تصویرلنگنینی دراو فهمله‌گن دیرسیزلر. اولر دله‌ده‌گی یالغیز ایاق یۏلدن یانمه‌یان کېتیشر ایدی. دانیار نینگ شنیلی شمالده یېلپینیب، یوزیدن سېوینچ بلقیگن جمیله اونینگ خلطه‌سیدن اوشلب آلگندی.

اولرنینگ آلدیده دانیاردن بختلی آدم بۏلمه‌سه کېره‌ک!

تۏغری، صورتیمنی هر تمانلمه مکمل، بې کم و کاست ایشلنگن دېب ایتالمه‌یمن، اخیر، مهارت دېگن اۏز‌اۏزیدن دراو کېله‌وېرمه‌یدی‌کو.

بو - آغیر، مشقتلی محنت مېوه‌سی... لېکن بری بیر بو صورت مېن اوچون دنیاده اېنگ عزیز، اېنگ قیمتلی نرسه ایدی. چونکه اۏزیمده‌گی صنعتگه بۏلگن برچه مهر‌محبتیم، اخلاصیم، ذوقیمنی مېن بیرینچی مرته انه شو صورتگه بېرگندیم.

منه اېندی انچه تجربه‌لی بۏلیب قالگن بۏلسم هم، بعضاً چیزگن صورتلریم کۏنگلیمده‌گیدېک بۏلیب چیقمه‌یدی، اۏزیمگه یاقمه‌یدی، اۏشنده اۏز کوچیمگه اۏزیم ایشانمه‌ی، گمانسیره‌ب قاله‌من. شونده‌ی آغیر دملرده اۏشه سورت - دانیار بیلن جمیله مېنی اۏزیگه چارله‌یدی. اولرگه اوزاق تیکیلب، هر گل اولر بیلن مصلحتلشگندېک بۏله‌من.

«حاضر قه‌یېرده‌سیز، قیسی یۏلدن کېتیپسیز؟ حاضر دله‌میزده ینگی یۏللر کۏپ. قزاقستاندن تارتیب آلتای و سیبیرگه قدر چۏزیلیب کېتگن! حاضر او یېرلرده چۏلنی بۏستانگه ایلنتیریش، ینگی یېرده ینگی تورموش قوریش اوچون کۏپلب عظمتلر مردانه محنت قیلماقده‌لر! جمیله، مېنینگ جمیله‌م، سېن باشینگنی بلند کۏتریب، کېنگ دله‌دن مغرور قدم تشلب کېتدینگ... حاضر هم اۏشنده‌ی میسن، حاضر هم یۏل یوریشدن تالیقمه‌یسن می؟ یا اۏز کوچینگگه ایشانمه‌ی، چرچه‌گن، ایکّیلنیب قالگن کونلرینگ هم بۏله‌دی می؟ بۏش کېلمه، بردم بۏل، دانیاردن مدد آل! دانیار سېنگه سېوگی، وفا، آنه یېر، حیات تۏغریسیده‌گی جۏشقین کویلرینی کویلب بېرسین! اۏشنده کۏز اۏنگینگده کېنگ

دله گللب، اوگوست تونیده‌گی کوچلی بۇران گویلّه‌سین! آلیس یۇلدن قۇرقمه، جمیله، سېنینگ یۇلینگ بخت یۇلی دیر، سېن اۇز بختینگنی تاپدینگ!»

مېن اولرگه قره‌ب، دانیار نینگ آوازینی اېشیته‌من، دېمک، جمیله ایکّیسی مېنی سفرگه چارله‌یدی. هه، مېن یۇلگه چیقیشیم کېره‌ک! هه، کېنگ دله بغریدن اۇتیب، آوولیمگه باره‌من! توغیلیب اۇسگن یېریم - کوچ-قوتیم! مېن اوندن ینگی-ینگی بۇیاقلر تاپه‌من. چیزگن صورتیمنی هر بیر بۇیاغیدن، هر بیر لوحه‌سیدن دانیارنینگ کویی اېشیتیلیب تورسین! چیزگن صورتیمنی نینگ هر بیر بۇیاغیده، هر بیر چیزیغیده جمیله نینگ قلبی اوریب تورسین.

۱۹۵۸ ییل